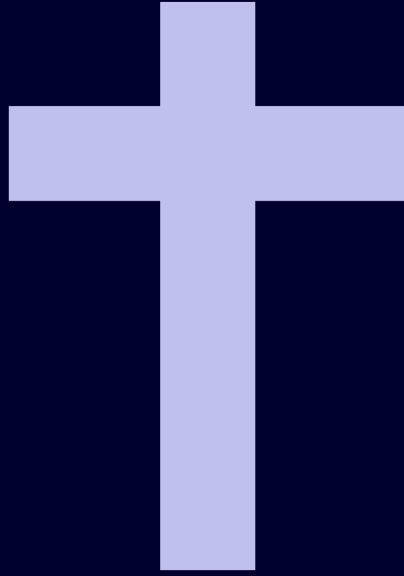

Kuloonaay

Karon: Kuloonaay (Portions)

Kuloonaay
Karon: Kuloonaay (Portions)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Karon)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
404e2c05-c6eb-5f56-8cae-50a5b595ef9a

Contents

LUK	1
---------------	---

Ekooŋan ya éesuume ya eyya Luk naakiice ya Waah wa weeyem wa ti pakiical empe

Ekooŋan ya éesuume ya eyya Luk naakiice ya éyisanaayisan nii Yéesu ayem Afakana ya éeyinananee ya ati Israyel niŋ lombo Afakana ya ati pakan paka púloŋ. Luk asok akalaŋaakalaŋ meemak ápimeyi pánipani ya ti Yéesu. Ekina nuutaakaa fiye ti pakiical. Pakiical empe Luk náayaañe akiic Teyofil, ásupiyenu ya eyem “Páhin pa piti pupoñapoñ pa”.

Ekooŋan ya éesuume ya eyye eluwut eekiice yo ya, pale pasincanal pa píyisanaayisan nii Luk ákuuñana ya akiice yo. Luk aloomaaloom páhin niŋ apoñapoñ a Pool. Luk Asuwif tom, naakiic yo lombo keeneetaat ka Pusuwif.

Kikee kilim keetaake nafaa

Ateeteyo - Akina ayem Yéesu niŋ ekina tom Pútuun pa. Akina ayem ati waah wa púloŋ uti púlunta pa.

Cáwii ca citi Pútuun pa - Lan óo lan la pakan paka nkacoone Pútuun pa pipiyeno amansa ya ateyii, cáwii ca citi Pútuun pa unca toko.

Eenucee ya - Ekina eyem caacaw ca citi Afakana ya niŋ Amansa ya aña Pusuwif pa nkayeniye ya hítuulu ékey ya eteyoo. Nasokee lombo “Krista”.

Fa heeyem ha páhantuwa nihikiicee fa:

1:1-4 Heewune ha Luk naakiic.

1:5-2:52 Hipukuyee ha niŋ hiñiiyate ha hiti Saŋ-Patis niŋ Yéesu.

3:1-20 Páhin pa piti Saŋ-Patis.

3:21-4:13 Pátise ya niŋ híluuŋuyee ha hiti Yéesu.

4:14-9:50 Páhin pa piti Yéesu ti mah ma miti Kalilee.

9:51-19:27 Pítin pa piti Yéesu púful Kalilee piwant Jerusalem.

19:28-23:56 Kunoom ka kikelan ka kiti Yéesu niŋ eket ya eteyoo Jerusalem.

24:1-53 Pilito pa, éfulii ya niŋ pisilo pa piti Yéesu.

Heewune ha Luk naakiic

^{I-II} Awe Teyofil eñaap ya,

keemeenje kacukaacuk niŋ ñíkinii eeha Pútuun pa mpíhine ha púloŋ ti píyaañ eteeho toonii. Nkáyenoonii pikamana hílim ha hiti Pútuun pa. Keemeenje toonii nkayeno ho hikiicu samat nii fa nkakamane ho fa unii. ^{III} Kápiliŋ ti píyaañ waah ewwe fo ti pikelan, inci úwwincinoole heetaakiye púloŋ. Ekina ewune, insok nii napaanap pikiici, awe Teyofil, pakiical peetempiye mpucoonool ^{IV} aakati méyi nii eeha nkakalaŋanuu ha, hílim hiti pánipani.

Ñáapukuma Saŋ-Patis

^V Ti caanak ca citi amansa ya aña nkasok ya Helot ati mah ma miti Yutaay, intaako awaaseena ati Pútuun pa aña nkasok Sakaliya ati kayoŋ ka kiti puwaaseena pa enka nkasok ka Apiya. Aaloo caacawoo Elisabet, náafulii ti miin ma miti Aaron. ^{VI} Poko t'ésupakii keecoonoole hátikin Pútuun pa, nkanapan pítin etempo, nkacok púloŋ hílim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo fo muus. ^{VII} Pale kataakut añii kamma Elisabet naayem caakonta, apan poko púloŋ pamaamanal.

VIII Hikee hinoom Sakaliya naayeno kaawaaseen la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa loho hinoom ha hiti kayon ka kiteyii hícoliyoo. IX Ti cosaan ya eti puwaaseena pa nkañakoo kaakaaw ti kamamal apiyeno aña afaanako ya ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, la sampanee la, kati áluntan caminkolon ya.* X Waati ya eti káaluntan ka néetuuno, pakan paka púloon nkayeno kaluum tíkitaan.

XI Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyoo, episiinjiyoo t'épees yáali eti kaaciin ka la nkáluntan la. XII Sakaliya naacuk yo naasuco naafe. XIII Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Sakaliya, kaluum ka kitii kisaya-neesayan, aali Elisabet afaataak añii aafawasoo caacaw ence: Sañ. XIV Afaayeno t'awe pásuuma penfakat, hícump pakan lombo efikataak pásuuma ti hipuku ha hiteyoo. XV Afáayenoonii an eemaka ti Ateeteyo, añanut pálaani elaan niñ pikee palaanal empa mpúkuman. Le niñ afaapukee, afaameen niñ Kunuu ka keenape ka. XVI Afáañahanii pakan keemeenje pakati Israyel ti Ateeteyo Pútuun pa piteyii. XVII Afáanowii hátikin Ateeteyo ti kunuu niñ ti sempe samat nii ayaamakoola ya Elí, áfaañahanii ñifaaf ña kapisiyool niñ epuukii, náañahanii kéeciita ka káakup ti pámiiloolal peenape, kati amemanool pakan paka ti Ateeteyo.” XVIII Sakaliya naacakan maleekoo ya: “Puume inci fáyini kameye eehuu? Inci oopa maamane aalam lombo sitiiloo séelaanane.” XIX Maleekoo ya neesokoo: “Inci yem Gabriyel. Inci ninsiño hátikin Pútuun pa, inci mpúpoñii píkey soki ekoonan ya éesume eyye. XX Síitan, ti káyinanaati kilimam, putumi efipucok, áatiyini káakup fo ta eehe efihitaako. Pánipani kilim ka kutoom efikitaako incolaa toko.”

XXI Pakan paka nkayeno hituulu ínnimii heewune Sakaliya náafiyoonii páhantuwa ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. XXII Emma náafulii ma ayinaat káakup neyii nkámeyi nii aje ácukuyooocuk waah páhantuwa ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Naayeno nkáakupaati fo káakup niñ sipees. XXIII Lóokun ya eti kaawaaseen ka kiteyoo ta nkipaye ta, naañoho t'enuuf.

XXIV Fiyiit aaloo Elisabet naasa munow naayolo nemmo páhantuwa fo kiim isak. XXV Naasok: “Fiye Ateeteyo náahinaam eehe, áfulanaam ti ñusuu ti pakan paka.”

Ñáapukuma Yéesu

XXVI Elisabet ti hiimoo hísakiyenu niñ hoonool hiti munow, Pútuun pa mpúpoñii maleekoo ya eyya nkasok ya Gabriyel ti mah ma miti Kalile ti saatee ya eti Naasalet. XXVII Pupupoño ti ámaacul a aña nkasok ya Mari, aña Josef ati miin ma miti cáwii ca citi Dawid naañaame ya ekop. XXVIII Maleekoo ya neenako la teyoo neesokoo: “Kásuumaay kiyeno n'awe, awe aña ataake ya pálafi pa piti Ateeteyo. Ateeteyo oopa n'awe.”

XXIX Mpásiyaloo kilim enkuu Mari naaliim naayeno eakanoolo pakicanal puume mpaaw. XXX Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Mari, áasuumaasuum Pútuun pa. XXXI Síitan inci pusoki, aafasa munow mpúkii ciñii cikampaani aakati ufanoo caacaw ca Yéesu. XXXII Afaayeno an eemaka, afaayonkalee Añii ya ati Pútuun pa piti patiila. Ateeteyo Pútuun pa efipuwufanoo elemeyu ya eti amansa ya eti maamayoo Dawid, XXXIII afaapampañan ti miin ma miti Jakob, cáwii ca citeyoo eticipa.”

* **I:IX** 1:9 Káaluntan ka kiñaña ihinu hinoom óo hinoom ñúsupak ti puwaaseena pa. Káaluntan ka nkíhineehin ti pututa kaaciin ka la sampanee la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ekina eyem píyisan pa piti kaluum ka kiti pakan etempo.

XXXIV Mari naañahan yo: “Eehe puume níhiyina pitaako inci péemiit áyiin?” XXXV Maleekoo ya neesokoo: “Kunuu ka keenape ka éfikiwanoonii t’awe, sempe sa siti Pútuun pa piti patiila ínsikimpitooli, ekina ewune añii ya aña ankaakaay ya hipuku afaayeno eesampanee, naasokee Añii Pútuun. XXXVI Sincan Elisabet atii ya aña nkasoke ya caakonta, ti himaamanoo oopa niñ munow miti kiim isak niñ hoonool miti cikampaani. XXXVII Méyi nii waah uheekut Pútuun pa.” XXXVIII Mari naañahan yo: “Iyyoo, inci yem amiikan a ati Ateeteyo, hitaako t’inci samat nii fa ansoke fa.” Maleekoo ya neekaay.

Hiyooop ha hiti Mari pati Elisabet

XXXIX Ti kunoom enkuu Mari naakaay mpacas ti saatee ya eti pítintin pa ti mah ma miti Yutaay, XL apinako la ti ekumpaani ya eti Sakaliya naakican Elisabet. XLI Ta Elisabet náasiye ta Mari pakicanaloo añii ya naawen ti munowoo, Elisabet naameen niñ Kunuu ka keenape ka. XLII Naaceek apusok: “Awe Pútuun pa mpíhine heehañe ha panap ti pakaal paka púloon, efi lompo píhin heehañe ha panap ti añii ya aña ankaakaay ya hipuku! XLIII Puume inci ínnapiyenee fiye, íñña ya ati Ateeteyo atoom kati mpáakeyyam hiyooop? XLIV Sincan, emma inci ínsiye ma pakicanali añii aña ti munowam naawen ti pásuuma. XLV Aánapiyanee awe aña yinane ya ti eeha Ateeteyo mpusoke ha nii efihitaako.”

Hímulu Pútuun pa hiti Mari

XLVI Mari naaceek apusok:
 “Yaanam émulaa Ateeteyo!
 XLVII-XLIX Kamma Pútuun pa mpítahii kunuu etempo t’inci amiikan a atempo ásikateen a,
 ekina ewune kunuuwam kimeenaa niñ pásuuma ti Pútuun pa Afakana ya atoom.
 Kamma Pútuun pa piti sempe mpíhinaam waah wenfakat,
 ekina ewune, písik fíyooy pikaay pa púloon efimpiyonkalam ati pásuuma.
 Caacaw etempo ceesampanee.
 L Pitaakaataak paket hikaw ti keefeye po ka fo ti ekaay óo ekaay.
 LI Mpíyisan hamake ha niñ epees etempo; mpihancalool kéemakiyanooliye ka ti pakan paka.
 LII Mpíwananii pumansa pa ti pilemeyu pa piteyii, pale, mpíseepin písikateen pa.
 LIII Mpisiitan keeyeniye ka ti peep pa niñ waah weenape, pale, mpiyaan keetaake ka kapiñoaho sipeesii ñaanii.
 LIV Mpiyankanan amiikan etempo Israyel, ti énowuno paket hikaw etempo.
 LV Eehuu mpíyananane símaama unaa Abraham niñ miin ma miteyoo fo caanak óo caanak.”
 LVI Mari naayeno pati Elisabet fo kiim káhaaciil apite añoaho pateyoo.

Ñáapukuma ña ñiti Sañ-Patis

LVII Púful toko, Elisabet íyyinooliyoo, náapukii cikampaani.
 LVIII Pikinooloo niñ miin ma miteyoo nkási nii Ateeteyo áhinoohin henfakat niñ paket hikaw, nkananfool ti pásuuma pa piteyoo. LX Añii ya ta naataake ta kunoom isak niñ kíhaaciil nkákey kapinakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa niñ maamaa ateyii Abraham, nkálafiyoo kawufan caacaw ca citi faafoo Sakaliya. LX Elisabet naacoop hilim ha naasokii: “Haani! Caacawoo ciñañaa piyeno Sañ.” LXI Nkasokoo: “Pale an aneetaat ti

miin ma miti aluu aña ataake caacaw encuu.” LXII Nkákup neyoo nin sipees, kapticakan faafoo enceyme caacaw náalafiye kawufan añiinoo. LXIII Naasokii kawufanoo káakiicuma, naakiic: “Caacawoo Saṅ.” Pakan paka púlooj ínnimii. LXIV Tokotoko putumoo mpípankino, híleeluufoo nihikatan, náayini káakup, náayaañ kaanimpan Pútuun pa. LXV Ewatate enfakat neeyeno ti pikinoolii púlooj nin keekine ka ti pisaatee pa piti pítintin pa ti mah ma miti Yutaay, nkayeno káakup heetaakiye ha. LXVI An óo an éesiye ho naayeno káamiilool, naasok: “Añii aṅe, an puume naakaakaay piyeno?” Kaatuko sempe sa siti Ateeteyo siyenaayeno teyoo.

Hímulu Pútuun pa hiti Sakaliya

LXVII Añii ya, faafoo Sakaliya naameej nin Kunuu ka keenape ka naayaamakool hiti Pútuun pa, apusok:

LXVIII “Unimpanaa Ateeteyo Pútuun pa piti Israyel kamma mpitahe kunuu ti pakan etempo mpifakanii.

LXIX Mpúpoñii unaa Afakana eemaka ati miin ma miti amansa ya Dawid amiikan etempo,

LXX eehuu piyaamakoola pa keesampanee ka nkátuunane unaa ti caacaw Pútuun pa ta infiyee

LXXI nii efipufakan unaa ti pikamool unaa nin ti sipees keenate ka unaa púlooj.

LXXII Mpíyisan símaama unaa paket hikaw, mpínawuno písiyool etempo peesampanee pa,

LXXIII esintoolo eyya mpisintooliye ya ti maamaa unaa Abraham✧:

LXXIV nii, ta mpufakane ta unaa ti sipees pikamool unaa, éfiwuyiniyaa po himiikanate peefeyut

LXXV nuuyeniya pimiikan keesampanee nin keecoonoole hátikin etempo fo eket maama.

LXXVI Awe añiinam lompo aafayonkalee ayaamakoola ya ati Pútuun pa piti patiila, kamma ankaakaay énowii hátikin Ateeteyo aapiwañaloo pítin pa,

LXXVII ti káyisanool pakan etempo kafakan ka ti kaaponket ka kiti umuuyen wa uteyii,

LXXVIII kamma Pútuun pa piti unaa mpimeenje paket hikaw, ekina ewune aña eecaaje ya nii caanak céefulii áfaawanoonii ápikey unaa hiyoop,

LXXIX kati acaañan keeyem ka ti eloj ya eti ñáanim ña nin ti hísaalumant ha hiti eket ya, ápitintinjan unaa ti pítin pa piti kásuumaay ka.”

LXXX Añii ya Saṅ náayankii, kunuuwoo nkítaakii sempe. Naayeno ti káahaaj tes fo ta náafulii ta ti pakati Israyel.

II

Ñáapukuma ña ñiti Yéesu

I Ta Saṅ-Patis naapukee ta, amansa ya enfakat a aña nkasok ya Ookust náafulanii hilim nii an óo an ti mah ma miti Room púlooj añanee hikiicu caacawoo. II Oom hikiicu hiyeniye híyaañ ta Kileños naayeniye ta ati hikaw ha hiti Siriya. III An óo an naañoho ti saatee ya eti cosaan ya eteyoo apikaakiicee po.

IV Josef lompo náafulii ti saatee ya eti Naasalet ti mah ma miti Kalilee apiwant mah ma miti Yutaay ti saatee ya eti amansa ya Dawid eyya nkasok

✧ I:LXXIII 1:73 Púcook 12:1-3; 22:15-18

ya Betelehem, kamma akina lompo naayem ati miin ma miti maamaa teyoo Dawid. ^V Apikaay hikiicu ha naacopool Mari aña naañaame ya ekop, aña eeyeniye ya immunow.

^{VI} Ta nkayeniye ta po, íyyinjooliyoo, ^{VII} náapukii ciñiinoo cíyaañ, cikampaani. Naakuupatanool co niñ ñiseehu naahintanoo ti púus kamma nkataakut ékaap la efikawan.

Kakaman ñáapukuma ña ñiti Afakana ya pufaasa pa

^{VIII} Ti oom mah intaako ti ukit wa pufaasa keeyeniye efaas niñ hánant písaacii pa piteyii. ^{IX} Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyii, ecaan ya enfakat ya eti Ateeteyo néekinkoolii, ewatate enfakat neeyeno neyii. ^X Maleekoo ya neesokii: “Timpinife, cóopiyoocoo aluu ekooñan éesuume eti pásuuma penfakat piti pakan paka púlooj. ^{XI} Fíyooy pati saatee ya eti Dawid ciñii cipukee po Afakana ya, akina ayem Eenucee ya, akina lompo ayem Ateeteyo. ^{XII} Ehe píyisan empa efinikiiwoo pa tempo, efanitook nkakuupatanoole ciñii niñ ñiseehu nkahintan co ti púus.”

^{XIII} Tokotoko kayoj kenfakat kiti pumaleekoo nkúfulii alacana nkinanf maleekoo ya nkiyeno kaanimpan Pútuun pa, nkiyeno hisoku: ^{XIV} “Umúlaa Pútuun pa piti patiila, kásuumaay nkiyeno t’etaam ti payenka mpitaake ka pásuuma etempo.” ^{XV} Ta pumaleekoo pa mpuñohiye ta patiila pufaasa pa nkasokool: “Ukaayaa Betelehem hicuku heetaakiye ha, eeha Ateeteyo naasoke ha unaa.”

^{XVI} Nkahiliikan, kapucol nkatook Mari, Josef niñ ciñii ca cehintanee ca ti púus pa. ^{XVII} Ta nkacukoo ta nkayeno kakaman eeha maleekoo ya neesokii ha ti añii ya. ^{XVIII} Kéesiye ho ka púlooj ínnimii ti eeha pufaasa pa nkasokii ha. ^{XIX} Pale Mari naamank eehe púlooj ti kunuuwoo náamiilool ho meemak. ^{XX} Pufaasa pa ta nkayeniye ta puñoño, nkayeno hímulu niñ kaanimpan Pútuun pa kamma eeha nkásiye ha nkacuk samat nii fa maleekoo ya neesokii fa.

Hiwasuyee ha hiti Yéesu caacaw

^{XXI} Ta naataake ta kunoom isak niñ kíhaaciil, nkanakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa niñ maamaa ateyii Abraham, nkawasoo caacaw ca Yéesu, samat nii fa maleekoo ya neesoke fa íñña ateyoo peelokot asa munow.

Kañoman ka kiti Yéesu ti Pútuun pa

^{XXII} Hinoom ha hiti kaakuulan ka kiti hipuku ha níhicolii, kaakuulan ka keekiice ka ti hilim ha heesiñanee ha hiti Móyiis. Josef niñ Mari nkacoo ciñii ca Jerusalem kápiyisanoo Ateeteyo. ^{XXIII} Inhínee nii heekiicee ha ti hilim ha heesiñanee ha hiti Ateeteyo: “Niñ añii áyiin ácook apukee añañee kañoman Ateeteyo.” ✧ ^{XXIV} Kañañaa lompo kaawaaseen toko sílunt súsupak man me múcuucuuku músupak samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiñanee ha hiti Ateeteyo.✧

Kaayaamakool ka kiti Simeyon

^{XXV} Intaako Jerusalem akee áyiin caacawoo Simeyon. Ayiin ecoonoole naafe Pútuun pa, naayeno hítuulu aña akaakaay ékey kaapuñanool Israyel. Kunuu ka keenape ka nkiyeno teyoo, ^{XXVI} nkíyisanoo nii ataket akina peecukut Eenucee ya ati Ateeteyo. ^{XXVII} Kunuu ka keenape ka nkítintinoo apikaay pati ekumpaani ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ta Yéesu pupukayoo nkácoopiyoo ta kati káhinoo eeha hilim ha heesiñanee

ha fa nihisoke fa, ^{XXVIII} Simeyon naafenfo ciñii ca ti sipeesoo naanimpan Pútuun pa apusok:

^{XXIX-XXX} “Kamma inci incuke niñ ñíkinam kafakan ka kitii, ekina ewune Ateeteyo, fiye aayina hikatu amiikan a atii apiket ti kásuumaay samat nii fa áyyinananaam fa;

^{XXXI} kafakan ka enka ammemanoole ka hátikin písii pa púloon,

^{XXXII} ecaañ ya eyya éfeeyisan keeneetaat ka Pusuwif Pútuun pa, néecoopii pakani Israyel hamake ha.”

^{XXXIII} Ciñii ca faafoo niñ íñña ateyoo ínnimii ti keesokee ka kiti ciñii ca. ^{XXXIV} Simeyon naasampanii, naasok íñña ateyoo Mari: “Síitan, añii ya aņe Pútuun pa pumamaloomamal kati ácoopii enow ya eti pakan keemeņe pakati Israyel niñ piyito pa piti pakakee pakan keemeņe. Afaayeno píyisan pa piti Pútuun pa empa pakan paka nkakaakaay pa hipooku, ^{XXXV} kati áfulanii tíkitaañ pámiiloolal pa peeyoliye pa ti kunuu hícamp pakan. Awe íñña ateyoo lompo kúnuul efikiyeno ti yaani samat nii aņa epaay neeyaye.”

Kaayaamakool ka kiti Hanna

^{XXXVI} Intaako akee aal ayaamakoola eemaamane caacawoo Hanna, faafoo Fanuwel, ati miin ma miti Asel. Apinimo ti áyiinoo fo sitiil isak niñ súsupak, áyiinoo naaket. ^{XXXVII} Nene animiit, sitiiloo áwii epaakiil niñ sipaakiil (84). Afúlantoo pati ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náatuul po ti suņ niñ ti kaluum hánant niñ hanakan. ^{XXXVIII} Ti oom caanak, ápucolii teyii, naanimpan Pútuun pa, naayeno hisoku kiti ciñii ca hátikin keeyeniye ka púloon hítuulu kafakan ka kiti Jerusalem.

Piyetu pa piteyii Naasalet

^{XXXIX} Ta Josef niñ Mari nkapayoole ta fa ínhinee fa samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiņanee ha hiti Ateeteyo, nkayet Kalilee pati saatee ya eteyii Naasalet. ^{XL} Añii ya náayankii niñ sempe; naameeņ echato, pálafla pa piti Pútuun pa mpiyeno teyoo.

Akampaani ya Yéesu pati Ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa

^{XLI} Esúk óo ésuk Yéesu pupukayoo nkakaakaay Jerusalem pahaaņo pa piti Himuusuu ha. ^{XLII} Ta naataake ta sitiil ņaasuwan niñ súsupak, nkasilo Jerusalem pahaaņo pa, samat nii fa cosaan ya eteyii neesoke fa. ^{XLIII} Pahaaņo pa pupupa nkayeno puņoho, akampaani ya Yéesu náatowoonii puson Jerusalem, pale pupukayoo kápanumut. ^{XLIV} Incukii nii oopa ti pinamii, kapisapal fo hinoom púmpuluņ, nkáyaaņoo hiņes ti pakanii niñ ti pinapoolii.

^{XLV} Ta nkacukutoo ta nkaņoho Jerusalem hiņesoo. ^{XLVI} Ti hinoom ha íhaaciyenu ha nkalaņanoo la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa naayeniye niñ pikalaņana pa, apiyeno káasiitan teyii niñ kaacakanoolii. ^{XLVII} An óo an éesiyoo ínnimoo ti kameye ka kiteyoo niñ ti paņahanaloo. ^{XLVIII} Pupukayoo kapicukoo, nkaņaņo. Íñña ateyoo naasokoo: “Añiinam, weyme ánhine unii fiye? Paapaa atii niñ inci uliimaaliim meemak ti hiņesi.” ^{XLIX} Yéesu naaņahani: “Weyme inniņesam? Fo nímiit nii inci ñaņaa piyeno ti ekumpan ya eti Paapaa atoom?” ^L Pale kásiit eeha náalafiyii ha hisoku.

^{LI} Náawanoonii niñ pupukayoo Naasalet, náatuulii. Íñña ateyoo naamank enke púloon cew ti kunuuwoo.

^{LI} Yéesu náayankii niŋ eohatoyoo niŋ kaacecoo, Pútuun pa niŋ pakan paka nkálafiyoo pihanhanj toko.

III

Káatuunan ka kiti Saŋ

^I Ti sitiil kaat ya siti Tipel Sesaal, amansa ya enfakat a ati mah ma miti Room, Pons Pilaat naayeno ati hikaw ha hiti Yutaay, Helot naayeno ati hikaw ha hiti Kalilee, atuwoo Filip naayeno ati hikaw ha hiti mah ma miti Itulaay niŋ Tilakonit, niŋ Lisañas ati hikaw ha hiti Apilen. ^{II} Annas niŋ Kayif nkayeno puwaaseena pa kenfakat ka pakati Pútuun pa. Ti oom caanak hilim ha hiti Pútuun pa níhicolii ti Saŋ, Sakaliya añiinoo, pati káahaan ka tes. ^{III} Saŋ naayeno kaafiitanool mah ma púloonj meekole ma musuu ma miti Jordan, apiyenyii káatuunan: “Nihin pátise nípiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu, Pútuun pa kati puponket wo aluu.”

^{IV} Samat nii hilim ha heekiice ha ti kaahit ka kiti Esayaayaamakoola ya: “An náaceekii ti káahaan tes apusok:

*Niwañal pítin pa piti Ateeteyo,
nicoonanool pítin pa piteyoo.*

^V *Elijoon óo elijoon efeehokanee,
tíntin óo tíntin niŋ cítintin óo cítintin éfipitamiyane.*

*Ñítin ña ñeejoncalooliye ña efiñicoonanoollee,
ñítin ña ñiti pínankiin pa efiñiteecanoolee.*

^{VI} *Pakan paka púloonj efikacuk kafakan ka kiti Pútuun pa.”*✧

^{VII} Saŋ naasok kayonj ka kéekeyii ka kati áhinii pátise: “Aluu mufepa emmuu! Ayme áwunii aluu kunuu kati nitey paseeña pa piti Pútuun pa peeyem pa ti ékey? ^{VIII} Nihin waah weenape samat nii enuun eyya nepuk papukal peenape. Fiyuu éfiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu. Timpi níyaañ esokoolo nii: 'Unaa ufakaafak kamma Abraham naayem maamaa ati unaa.' Inci pusok aluu háati ti pínankiin empe Pútuun pa píyiniyini éfulanii epuuk pakati Abraham. ^{IX} Ehe hinahaane ha nihihintiye ti ñinkonk punuun pa. Enuun óo enuun eepukut papukal peenape efeefitaloolee neewantee ti seemak.”

^X Kayonj ka nkicakanoo: “Puume unii úfuuhin?” ^{XI} Saŋ naañahanii: “Niŋ an ataakaa kúsool kúsupak añañaa káapaacinool niŋ aña ataakut ya, aña ataake paliyal añañaa lompo íhinu fo.” ^{XII} Pisayoola kúncoo ya lompo nkákey kati káhinee pátise nkacakanoo: “Ahámpaatiin, puume nuuñaje íhinu?” ^{XIII} Naasokii: “Timpi nisa pihanj la pakati Room nkasoke la aluu.” ^{XIV} Pusoocaali lompo nkacakanoo: “Unii puume nuuñaje íhinu?” Naañahanii: “Timpi nicoop mañ miti an ti sempe aluu, timpi ninook an kamma mañ, nileh ti cooy ya eti aluu.”

^{XV} Pakan paka púloonj nkayeno hítuulu man hikee efihitaako, nkayeno eakanoolo ti kunuwii man Saŋ ayem Eenucee ya ati Pútuun pa. ^{XVI} Saŋ naañahanii poko púloonj: “Inci niŋ man íhin aluu pátise. Pale aña eeyem ya ti ékey ahañaa sempe, yinaat fala kákopin ñikopu ña ñiti pisamata pa piteyoo. Akina áfaahin aluu pátise niŋ Kunuu ka keenape ka niŋ seemak. ^{XVII} Kaahelu ka kiteyoo unka ti epeesoo kati ákatinoool pakak pa niŋ éheeni ya. Naamank pakak pa la ti pilefaan pa piteyoo, pale afaasowan éheeni ya ti seemak seehokiyantoo.” ^{XVIII} Niŋ kikee kilim keemeenje Saŋ naalum

✧ III:VI 3:6 Esaya 40:3-5

pakan paka kápuwunko umuuyen wa uteyii náatuunanii ekoonjan ya éesuume ya.

^{XIX} Pale, Saṅ nawatanwatan Helot ati hikaw ha hiti Kalilee kamma naalame Helotiya púnuwoo aaloo, niṅ waah wa púloon ewwa náahine wa weekance wa. ^{XX} Tempo Helot naapenane eehe: naakul Saṅ ti ékuluma.

Pátise ya eti Yéesu

^{XXI} Ta hícump pakan nkáhinee ta pátise, Yéesu lompo náahinee pátise, naalum. Ta naayeniye ta kaluum, alacana néepankino, ^{XXII} Kunuu ka keenape ka nkíwanoonii teyoo, niṅ enii samat nii hícuucuuku. Hilim níhifulii alacana: “Awe yem añiinam, aṅa inci íllafiye ya; ti awe inci intaake pásuumayam.”

Yéesu símaamayoo

^{XXIII} Yéesu ti máamun sitiiloo áwii niṅ ṅaasuwan náayaañe páhin pa piteyoo. Incukii nii akina ayem Josef añiino, Josef ati Heli, ^{XXIV} Heli ati Matat, Matat ati Lewi, Lewi ati Meleki, Meleki ati Yannay, Yannay ati Josef, ^{XXV} Josef ati Matacas, Matacas ati Amos, Amos ati Nahum, Nahum ati Esili, Esili ati Nakay, ^{XXVI} Nakay ati Maat, Maat ati Matacas, Matacas ati Semeyin, Semeyin ati Yosek, Yosek ati Yota, ^{XXVII} Yota ati Yowanan, Yowanan ati Lesa, Lesa ati Solopapel, Solopapel ati Salatiyel, Salatiyel ati Neli, ^{XXVIII} Neli ati Meleki, Meleki ati Adi, Adi ati Kosam, Kosam ati Elematam, Elematam ati Eel, ^{XXIX} Eel ati Yesus, Yesus ati Eliyesel, Eliyesel ati Yolim, Yolim ati Matat, Matat ati Lewi, ^{XXX} Lewi ati Simeyon, Simeyon ati Yuta, Yuta ati Josef, Josef ati Yonam, Yonam ati Eliyakim, ^{XXXI} Eliyakim ati Meleya, Meleya ati Menna, Menna ati Matata, Matata ati Natan, Natan ati Dawid, ^{XXXII} Dawid ati Yesaay, Yesaay ati Yopet, Yopet ati Powas, Powas ati Sala, Sala ati Naason, ^{XXXIII} Naason ati Aminatap, Aminatap ati Atimin, Atimin ati Alini, Alini ati Hesilom, Hesilom ati Fales, Fales ati Yuta, ^{XXXIV} Yuta ati Jakob, Jakob ati Isaak, Isaak ati Abraham, Abraham ati Telah, Telah ati Nahol, ^{XXXV} Nahol ati Seluk, Seluk ati Leyu, Leyu ati Pelek, Pelek ati Epel, Epel ati Selah, ^{XXXVI} Selah ati Kayinam, Kayinam ati Alpaksat, Alpaksat ati Sem, Sem ati Nowe, Nowe ati Lemek, ^{XXXVII} Lemek ati Metuselah, Metuselah ati Enok, Enok ati Yelet, Yelet ati Mahalaleel, Mahalaleel ati Kenan, ^{XXXVIII} Kenan ati Enos, Enos ati Set, Set ati Ataam, Ataam ati Pútuun pa.

IV

Híluunuyee ha hiti Yéesu

^I Yéesu naameenṅ niṅ Kunuu ka keenape ka, náafulii ti musuu ma miti Jordan. Kunuu ka nkiyeniyoo kátintinjan pati káahaanṅ ka tes. ^{II} Naayeno po fo kunoom áwii ésupak, Seetaani ya ti hiṅes híluunuyoo. Aliit waah ti oom kunoom púloonṅ, ti pikelan, peep mpucokoo.

^{III} Seetaani ya neesokoo: “Niṅ awe yem Añii Pútuun, sok énanikiin eyeye eyeso hímpuul.” ^{IV} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: ‘An atalonṅ niṅ hímpuul lamma.’”

^V Seetaani ya neecoopoo patiila la haane, néeyisanoo mpacas cáwii ca citi mah ma púloonṅ. ^{VI} Neesokoo: “Inci fawufani kayine enke púloonṅ niṅ hamake ha hiti cáwii ca, kaatuko inci nkuwufanee, yíniyini kawufan etenkeno an óo an aṅa ínsuumaam. ^{VII} Fiye, náakilipiyaa hátikinam ti hímulu, efikiyeno púloonṅ kitii.” ^{VIII} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim

✧ **IV:IV** 4:4 Kakaman 8:3

ha hiti Pútuun pa: *'Hátikin Ateeteyo Pútuun pa pitii áafakilipo ti hímulu, niñ pikina lamma aññañe hituulu.'*✠

IX Seetaani ya néetintinoo Jerusalem episilanoo la haje la pahaan ti ekumpaani ya enfakat ya eti Pútuun pa. Nene esokoo: “Niñ awe yem Añii Pútuun, fúl le cípo t’etaam. **X** Kamma nkiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'Efipusok pumaleekoo etempo pumankooli;*

XI *niñ sipees etempo éfipiseepini, eeha efhiwun ha kooti etikiloñojoolo ti énankiin.'*✠

XII Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: *'Aañañut puwinko Ateeteyo Pútuun pa pitii.'*✠” **XIII** Ta Seetaani ya neepaye ta hiñes híluunuyoo ha púloon, neekatanoo fo ti cikee caanak.

Píyaañ páhin pa piti Yéesu

XIV Toko fúle, Yéesu naañoho Kalilee, niñ pameen sempe sa siti Pútuun pa séefulii sa ti Kunuu ka keenape ka. Pakan paka nkáyaañ káakup kiteyoo ti pisaatee pa púloon péekinkoolii pa. **XV** Naayeno kakalañan ti púluumuma pa piteyii, pakan paka púloon nkayeniyoo hímulu.

Hipookuyee ha hiti Yéesu Naasalet

XVI Púful toko, Yéesu naakaay Naasalet pa náakulee pa. Ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa naanako ti éluumuma ya eteyii samat nii fa naasale fa íhinu. Naalito apisiño kati akalañ. **XVII** Nkañaakanoo kaahit ka kiti ayaamakoola ya Esaya. Apúpoonin ko, naacuk la nkakiice la:

XVIII *“Kunuu ka kiti Ateeteyo unka t’inci*

kamma nkimamalaam

kati túunan ekoonan éesuume ti keeleke ka.

Kúpoñiyaampoñ kati kaman keekulee ka nii éfikafulii,

niñ kéefuume ka nii éfikañoohonii ti hicuku,

kati fúlan keekallanee ka ti kúnuul,

XIX *nkaman etii eyya Ateeteyo áfaayisan pásuum pa piteyoo.*✠

XX Naapoon kaahit ka naañaakan ko áhina ya naacaayeno. Keeyeniye ka ti éluumuma ya púloon cew ñíkinii iññiya teyoo. **XXI** Náayaañ hisokuyii: “Fíyooy, heekiicee eehe hitaakiyaa ti pásiyal aluu.” **XXII** Pakan paka púloon nkáakup héesuume teyoo, ínnimii ti kilim ka kéesuume ka kéefulii ka ti putumoo. Nkacakan: “Fo aje tom ayem Josef añiino?” **XXIII** Yéesu naasokii: “Híiniyaamhiini nii efinifinam ti kusoku enke: ‘Akúuñana kúuñanoolo! Hín le ti saatee ya etii, samat nii eeha núusiye ha ánhine Kafaanawum.’”

XXIV Naapenan hisokuyii: “Pánipani, ayaamakoola asayanantee ti saatee ya eteyoo. **XXV** Píhiiniyan aluu nii ti caanak ca citi ayaamakoola ya Elí, etiiil ya enuput fo sitiil síhaaciil niñ kiim isak niñ hoonool, épankul neeyeno ti mah ma púloon. Tempo, intaako piyaanjat peemeenje Israyel payenka pákayiinii keekete. **XXVI** Pútuun pa pupoñut Elí ti akee ti payenkuu, pale ti ekee eyaanjat aña áyiinoo eekete ati saatee ya eti Salepat pukol saatee ya eti Siton.✠ **XXVII** Ti caanak ca citi ayaamakoola ya Elise, intaako lompo kayon púkuuña pakati kanuk ti mah ma miti Israyel, pale háati oonool teyii akuulanutee fo Neeman lamma ati Siriya.✠”

XXVIII Pakan paka púloon keeyeniye ka ti éluumuma ya, kiiñii nkili ta nkásiye ta enke fiye. **XXIX** Nkayito, nkáfulanoo ti saatee ya. Nkacoopoo

✠ **IV:VIII** 4:8 Kakaman 6:13 ✠ **IV:XI** 4:11 Kícimu 91:11-12 ✠ **IV:XII** 4:12 Kakaman 6:16
 ✠ **IV:XIX** 4:19 Esaya 61:1-2 ✠ **IV:XXVI** 4:26 1 Pumansa 17:7-24 ✠ **IV:XXVII** 4:27 2 Pumansa 5:1-14

patiila kanaac cítintij ca la saatee ya neelutee la, kati káhalapiyoo t'etaam.
 XXX Pale Yéesu náanapii ti pututa kayonj ka naakaay pítinoo.

Hiyaanu hísaalumant seetaani

XXXI Yéesu náawanonii Kafaanawum, saatee eti Kalilee, naayeno kakalañan pakan paka ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa.
 XXXII Innímii ti pakalañanal pa piteyoo, kamma hilim ha hiteyoo nihitaake sempe.

XXXIII Intaako la ti éluumuma ya áyiin aña hísaalumantseetaani nihi-nakiye. Náaceekii niñ kaawiiluyoo: XXXIV “Katan unii! Weyme uyem ti pututa unaa, Yéesu ati Naasalet? Fo áakeyyookey aakati púcalool unii? Inci méyimeyi awe yem ayme: Eesampanee ya ati Pútuun pa!”

XXXV Yéesu naafet teyyo: “Fatan! Fúlii teyoo!” Hísaalumant ha nihitah áyiin a t'etaam hátikin pakan paka púloonj, níhiful teyoo peekuumutoo.

XXXVI Pakan paka púloonj nkañanjo nkayeno picakanool: “Hilim eehe, hilim puume? Ti kayine niñ sempe nasok kísaalumant ka kúfulii, nkúful!”

XXXVII Kiti Yéesu nkísiyo ti pisaatee pa péekinkoolii pa púloonj.

Káakuuñan ka kiti keemeenje ka

XXXVIII Yéesu ápufulii la ti éluumuma ya naanako la ti ekumpan ya eti Simon. Simon aasonoo aal naayeno niñ káakuuñu kiti pasowe-enii kenfakat, nkaluum Yéesu apiyankananoo. XXXIX Naañeeho toko teyoo naafet ti pasowe-enii ya mpúful. Tokotoko náayitoonii, naamankoolii.

XL Ti panowal caanak ca, pakati káakuuñu óo káakuuñu nkácoopiyee ti Yéesu, naalemp sipeesoo ti an óo an teyii, náakuuñanii. XLI Kísaalumant lompo nkúfulii ti pakan keemeenje, nkiyeno hiceeku: “Awe yem Añii ya ati Pútuun pa!” Pale naafet tenko naakit ko káakup kamma nkimeya nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa.

XLII Cipilap, Yéesu naañako apiyeno lamayoo. Kayonj ka nkiyeniyo hines, ta nkítookiyoo ta la naayeniye la, nkílafiyoo hicoku tikimpi akatanii.

XLIII Pale naasokii: “Inci ñañaa káatuunan ekooñan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa ti pikee pisaatee pa lompo, heewune ha inci ímpoñiyee.” XLIV Naayeno káatuunan eteeho ti púluumuma pa piti Yutaay.

V

Kamamal ka kiti Yéesu pinapanayoo píyaañ

I Hikee hinoom Yéesu naasiño la ti kantant ka kiti han ha hiti Kennesalet*, kayonj ka nkikincooloo kipiyeño káasiitan hilim ha hiti Pútuun pa. II Akee acalafayya, caacawoo Simon Piyeer, naayeno pukol han ha. Pákawiyoo picalafayya Saak niñ Sañ, Sepete epuukoo, nkayeno lompo toko†. Picalafayya pa payenkuu, ñiteen ña ñiteyii ñúsupak ña iññisiño ti kantant ka, kápuwanoonii teñño nkayeno puñowu picala pa piteyii.

Ti káasiinuma enkuu, Yéesu naacuk ñiteen ña, III náayuuko ti piteen pa piti Simon, naasokoo: “Fúlan po le ti kantant ke, teenjan po caahinkinj,” naayeno tempo apiyeno kakalañan kayonj ka.

IV Ta naapaye ta káakup, naasok Simon: “Wanan piteen pa pati kásul ka innitah picala pa piti aluu nípicokii soon.” V Simon naañahanoo: “Aápunu, unii uyokaa hánant ha púloonj ti calafayi ucokut waah. Pale niñ aasokaa fo, inci fatah picala pa.” VI Nkatah po nkácokii hícamp soon fo picala pa piteyii mpíyaañe pihaaco. VII Nkakaaween pákawiyii keeyeniye

* **V:I** 5:1 Hikina lompo nihisokee han ha hiti Kalilee. † **V:II** 5:2 Luk akiicaakiic kikee kilim enke ti 5:10.

ka ti pikee piteen kápikey kapiyankananii, nkákey nkameenjan ñiteen ña ñúsupak ña púlooj fo íññilafiye híseemu.

^{VIII} Simon Piyeer, ta naacuke ta eehuu, náakilipo ti Yéesu wootoo naasokoo: “Ahámpaatiin, láanam, inci áyiin amuuyena!” ^{IX} Kaatuko Simon niñ pákawiyoo kanjaanjaño ti hícump soon ensa nkacoke sa. ^X Saak niñ Sañ lompo nkanjaño. Yéesu naasok Simon: “Timpi fe, písik fíyooy pakan ankaakaay hicoku.” ^{XI} Nkácinjii, nkafaakal ñiteen ña ñiteyii, nkatah toko waah óo waah, nkanapan Yéesu.

Káakuñan áyiin ati kanuk

^{XII} Hikee hinoom Yéesu naayeno ti ekee saatee, intaak áyiin ati kanuk. Niñ pacukaloo Yéesu, naanow hátikino, puhoonuyoo t’etaam naaluumoo: “Ahámpaatiin, áayiniyamyini kaakuulan, niñ áalafiyaa.” ^{XIII} Yéesu náañaakanii epeesoo náalikoo, naasokoo: “Inci láfilafi. Kuul!” Tokotoko kanuk ka nkikatanoo. ^{XIV} Yéesu naakitoo hisoku eteeho an: “Kaay cáayaañ yísanoolo awaaseena ya ati Pútuun pa, uwwaaseen kaawaaseen ka kiti kaakuulan ka enka Móyiis naasoke ka aluu, áapiyisan pakan paka nii awe kásuumaayi ayyem.”

^{XV} Háati fo, kiti Yéesu nkihanj toko nkísiye, uyoñ pakan núuconcoolii ti kásiitanoo niñ ékuuñano úkuuñu wa uteyii. ^{XVI} Pale Yéesu nañakoñako ti káahaanj tes, naayeno po kaluum.

Káakuñan áyiin éhute

^{XVII} Hikee hinoom Yéesu ti kakalañan, Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha hiti Móyiis nkáfulii pan óo pan ti misaatee ma miti Kalilee, miti Yutaay niñ Jerusalem, nkayeno toko. Sempe sa siti Ateeteyo insiyeno ti Yéesu kati ákuuñan kéekuuñe ka.

^{XVIII} Tempo, pakakee pakan kéekantoonii páhut ti kahun nkácolii. Nkayoopoo kanakan ti ekumpan ya kati kahintano hátikin Yéesu. ^{XIX} Pale kataakut pítin piti kanakanoo kamma kayoñ ka. Nkasilo neyoo ti kankalañ ka nkátinjín káatinju nkáyuunaniyoo toko niñ kahun ka kitéyoo ti pututa pakan paka hátikin Yéesu.

^{XX} Ta Yéesu naacuke ta káyinan ka kitéyii, naasok ákuuña ya: “Awí, umuuyen wa utii uponketee.” ^{XXI} Pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ Pufalisaay pa nkáyaañ káamiilool ti fanjii: “Añe an puume naacokooliye fo kati ateñal Pútuun pa? Ayme ayina kaaponket umuuyen wa fo niñ neetaat Pútuun pa lamma?” ^{XXII} Yéesu náameyi eeha nkayeniye ha káamiilool naacakanii: “Weyme uwune innitaak pámiiloolal empuu ti saan aluu?” ^{XXIII} Weyme uhañe páciite hisoku: ‘Umuuyen wa utii uponketee’, niñ hisoku: ‘Lito nkaay?’ ^{XXIV} Pale píyisan aluu nii inci, Añii An, taakaataak kayine t’etaam kiti kaaponket umuuyen wa,” naasok páhut pa: “Inci pusoki, lito, coop kahun ka kitii, iyyet t’enuuf.” ^{XXV} Tokotoko naasiño hátikinii, náaseepin kahun enka nahinto ka tenko, naayet t’enuuf ti himulu Pútuun pa. ^{XXVI} Pakan paka púlooj ínnimii nkámul Pútuun pa. Ewatate neemeenjii nkayeno hisoku: “Ucukaacuk fíyooy heetaapala hicukee.”

Kaayonkal ka kiti Lewi

^{XXVII} Púful toko, Yéesu naakaay naacuk asayoola kúncoo ya aña nkasok ya Lewi, naayeniye ti ésayuma kúncoo ya. Yéesu naasokoo: “Nápaniyam.” ^{XXVIII} Lewi naalito, naakatan waah óo waah ewwa naayeniye íhinu naanapanoo.

XXIX Lewi, ti kánapiyan Yéesu, naayonkaloo hili káciim kenfakat ti ekumpaan ya eteyoo, intaako toko kayon kenfakat kiti pisayoola kúncoo ya niñ pakakee pakan keeyeniye hili neyii. XXX Pale Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkayeno káakumutool ti pinapana pa pakati Yéesu, nkasokii: “Weyme innili, innilaan nantoonool niñ pisayoola kúncoo ya niñ pumuuyena pa?”

XXXI Yéesu naañahani: “Pakan paka tom keeyem ka kásuumaayii kasoolahe ákuuñana, pale kéekuñe ka. XXXII Inci kéyyoot kaayonkal kecoonool ka, pale pumuuyena pa kati káwunko umuuyen wa uteyii.”

Kacakan ka kiti suñ ya

XXXIII Pakakee pakan nkasok Yéesu: “Pinapana pa pakati Sañ nkaloolum loom suñ niñ kaluum, fo lompo incuke ti pinapana pa pakati Pufalisaay pa, pale pakatii paka nkatowo ti hili niñ pálaani.” XXXIV Yéesu naañahani: “Eñniyini hiwasu pakan suñ kéeyonkaliyee pahaaño piti esa, asaya ya toko niñ poko? XXXV Pale caanak unca ti ékey, asaya ya áfaafulanee teyii, ti oom kunoom efikasun.”

XXXVI Naasokii lompo hícantitu eehe: “An ahaacantoo cifaal ti hísool héeyeeni kati apap co ti hísool heemaamane. Niñ áhinaa fo, afaahaac hísool ha héeyeeni ha, niñ fúlaa toko cifaal ca céfulii ca ti hísool ha héeyeeni ha eticinapool niñ hísool ha heemaamane ha. XXXVII An awasantoo pucoma elaan ti upañ weemaamane. Niñ áhinaa fo pucoma pa piti elaan ya efipihaac upañ wa, elaan ya efeeniiso, upañ wa núupucaloolo. XXXVIII Pale pucoma elaan, fo puwasee ti upañ wéeyeeni. XXXIX An atasiikan elaan eeyanke náalafi pucoma, kamma elaan eeyanke nehañoo pásuum.”

VI

Yéesu Ateeteyo ati hinoom ha hiti kayeno ka

I Hikee hinoom hiti kayeno kiti Pusuwif pa, Yéesu naayeno kaafiitanool koos, pinapana pa pakateyoo nkayeno kaasut ulat nkahenkecal wo niñ sipeesii nkayeno wo hili. II Pakakee ti Pufalisaay pa nkacakanii: “Weyme inniyem ti íhinu héehinantee ha ti hinoom ha hiti kayeno ka?” III Yéesu naañahani: “Fo nikalañut eeha Dawid náahine ha ta peep pa mpicokii ta akina niñ pákawiyoo? IV Anakaanako ti ékuut ya enfakat ya eti Pútuun pa, naacoo hímpuul ha heesampanee ha eeha puwaaseena pa pakati Pútuun pa nkañaje ha hili poko lamayii. Apili ho, naawun pákawiyoo.” V Yéesu nene asokii: “Inci, Añii An, yem Ateeteyo ati hinoom ha hiti kayeno ka.”

Káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka

VI Hikee hinoom nene hiti kayeno Yéesu naanako ti éluumuma ya eti Pusuwif pa apiyeno kakalañan. Intaako toko áyiin aña epeesoo yáali éehute. VII Páawoo Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha kayenaayeno hiñes waah ewwa efikanook newwo Yéesu, nkayeno kaasincan teyoo man áfaakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka. VIII Pale Yéesu náameyi pámiiloolalii naasok áyiin a ati epees ya éehute ya: “Lito siño hátikin pakan paka.” Ayiin a naalito naasiño. IX Yéesu naasokii: “Inci picakan aluu, eeheyeme hicoonee ti hinoom ha hiti kayeno ka: íhinu heenape fo íhinu heenaput, kafakan eloñ fo káapucalool eteyoo?”

‡ V:XXXVII 5:37 Kapañ keecifée keeyina hiwasuyee tenko elaan niñ foton man niñ ekina tom miin. ✦ VI:III 6:3 1 Samiyel 21:1-6

X Naasincanii púlooj cew, nene asok áyiin a: “Pántin epeesí.” Ayiin a náahin fo, epeesoo neeño ho toko tak.

XI Pale Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha, kiiñii nkili meemak, nkáyaañ piteñenool puume éfikahin Yéesu.

Kamamal ka kiti pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ pákasupak paka

XII Ti oom kunoom Yéesu naakaay pati tíntiñ ya kaluum, naapa hánant ha púlooj ti kaluum Pútuun pa. XIII Ta incilape ta, naayonkal pinapana pa pakateyoo naamamal teyii ñaasuwan niñ pákasupak, payenka efikayeno pupoñapoñ pa pakateyoo. Poko kayem: XIV Simon aña naawufane ya caacaw ca Piyeer* niñ atuwoo Andre, Saak, Sañ, Filip, Paatolomaay, XV Máciya, Tomas, Saak ati Alifaay, Simon aña nkasok ya Selot†, XVI Yutas ati Saak, niñ Yutas Iskaliyot, aña akaakaay ya hífulu ti Yéesu.

Kakalañan ka niñ káakuuñan ka

XVII Púful toko, Yéesu náawanoonii ti tíntiñ ya niñ keeyeniye ka neyoo, naasiño la etaam ya neetempañoliye la. Kayoj keemeenje kiti pinapana pa pakateyoo nkiyeno toko niñ hícump pakan kéefulii Yutaay, Jerusalem niñ kéefulii ti pisaatee pa piti kantant ka peeyem pa Til niñ Siton. XVIII Kákeyyookey káasiitanoo niñ kati káakuuñanee úkuuñu wa uteyii. Payenka kisaalumant nkiyokane nkáakuuñanee. XIX An óo an ti kayoj ka naañes hílikuyoo kamma sempe ínsifulii teyoo ínsikuuñanii púlooj.

Hiyihu niñ hitahu kunuu

XX Yéesu naasincan pinapana pa pakateyoo naasok:

“Niyihaayih - aluu keeleke ka,

kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa citaaluu.

XXI Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti peep pa,

kaatuko efinisiitane.

Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti pukooñ,

kaatuko efinilenken.

XXII Niyihaayih - niñ pakan kanataa aluu,

nkañay aluu, nkateñal aluu,

nkákup ti aluu heenaput kamma ínniyinane ti inci, Añii An.

XXIII “Nihaaño ti oom hinoom, ninuunuutool ti pásuuma, kamma kawun kenfakat nkiyem ti hítuulu aluu alacana. Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine piyaamakoola pa.

XXIV Pale kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keetaake ka,

kaatuko nisayaasa kaapuñanool ka kiti aluu.

XXV Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keesiite ka fiye,

kaatuko efiniyeno ti peep.

Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keeyem ka ti caalenken fiye,

kaatuko efiniyeno ti weenoot innikooñ.

XXVI Kúnuul efikiyeno ti aluu! - niñ pakan paka púlooj kákupaa ti aluu heenape.

Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine keeneetaat ka piyaamakoola pánipani.”

Pálafi pikamooli

XXVII Yéesu nene asok: “Pale inci pusok aluu, aluu keeyemam ka ti káasiitan: Nílafe pikamool aluu, níhin heenape ti payenka keenate ka aluu.

* VI:XIV 6:14 Ti kañ ya eti Kilek, Piyeer, ekina eyem “énankiin”. † VI:XV 6:15 Selot, ti caanak ca citi Yéesu, yenaayeno kayoj keeyeniye esuum kiti mah ma miteyii.

XXVIII Nisap lúwa payenka nkañan ka aluu, niluum Pútuun pa heenape payenka nkakancool ka niñ aluu. XXIX Niñ an ahankuu kapal ti kaawiilu, ufanoo kikee kaawiilu ka apinene ahanki tenko kapal. Niñ an alamaa hísool ha hitii henfakat ha, timpi kitoo hicoopu eeha lupo páhantuwa.

XXX An óo an eelumuu uwwunoo, niñ an acoopaa waahi timpi cakanoo wo. XXXI Níhin pakan paka samat nii fa ínnilafiye fa kati nkáhin aluu.

XXXII “Innilafiya kélafiye ka aluu lamma, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkálafilafi kélafiyii ka. XXXIII Inníhinaa heenape ti payenka nkáhin ka aluu heenape, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkáhinhin fo. XXXIV Innimaakaa payenka incuke ka aluu nii efikañahan aluu, eyyeyme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkamaakmaak pumuuyena pa kati kañahanii memma nkamaakii ma. XXXV Pale nílafi pikamool aluu, níhin heenape teyii, innimaakii, timpi nímiilool hitaaku kañahan teyii. Inníhinaa fiyuu, Pútuun pa efipuwun aluu kawun kenfakat niñ fúlaa toko efiniyeno epuuk pakati Pútuun pa piti patiila, kamma mpinape ti keesokantoo ka apalaka niñ ti keekance ka. XXXVI Nitaak paket hikaw samat nii Faaf aluu ati patiila fa naataake fa paket hikaw.”

Káhinaati kíiti an

XXXVII Yéesu nene asok: “Timpi níhin kíiti pakan, Pútuun pa lompo étipihin aluu kíiti. Timpi niwufan pakan umuuyen, Pútuun pa lompo etipuwufan aluu umuuyen. Niponketii, Pútuun pa lompo efipuponket aluu. XXXVIII Niwun, Pútuun pa lompo efipuwun aluu, mpúnun ti uhuuy wa uti aluu eniiku eemeenanee looc, neepimpee, neewenee, neemeenanee fo eniisaloolo. Kaatuko eniiku ya eyya inniniike ya neyyo, ekina lompo Pútuun pa efipiniik aluu neyyo.”

XXXIX Yéesu naasokii lompo hícantiiitu eehe: “Fo káafuumafuum nátintinjan-tíntinjan áwiyo káafuumafuum? Etikanow poko t’ésupakii ti kaayeen? XL Akalaña ahañantoo akalañana ya ateyoo, pale an óo an eekalañe meemak afaacuk nii akalañana ya ateyoo.

XLI “Weyme uwune aanincuk cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya, awe péepannumut hifiin ha heeyem ha ti níkini? XLII Puume ayyina hisoku atii ya: 'Atoomu, túlam inci púfulani cíheeni ca ceeyem ca ti níkini,' awe aña eeyinaat ya hicuku hifiin ha heeyem ha ti níkini? Awe nícu, yáañ fúlan hifiin ha ti níkini, tempo áafayini hicuku picaañ catañ aakati yíni káfulan cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya.”

Enuun niñ papukal eteyyo

XLIII Yéesu nene asok: “Enuun eenape epukantoo papukal peenaput, fo lompo incuke enuun eenaput epukantoo papukal peenape. XLIV Enuun óo enuun ti papukal eteyyo nekiwee. An átayini hicutu sootoo ti usooy uti pícankun, kikenenk lompo kucutantee ti nikota. XLV An eenape nasoksok waah weenape kamma kunuuwoo nkinape. Pale an eenaput nasoksok waah weenaput kamma kunuuwoo nkinaput. Kaatuko putumoo mpúfulanii-fúlan pámiiloolal pa peeyem pa ti kunuuwoo.”

Hícantiiitu hiti sikumpaan súsupak

XLVI Yéesu nene asok: “Weyme uwune inniyonkalam 'Ateeteyo, Ateeteyo,' apan níhinantoo eeha inci insok ha? XLVII An óo an éekeyii t’inci náasi kilimam náahin ko, inci fáyisan aluu niñ weyme naanakoole. XLVIII Anakoolaa-nakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan: awakaawak fo súni naasiñan ekumpaan ya eteyoo ti pínankiin. Esáacin néefulii

nin sempe, man ma immisap teyyo pale miyinaat yo káyiinjan kamma neelutee pinap. ^{XLIX} Pale an a aña ásiye ya kilimam áhinut ko, anakoolaanakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan ti esiya peewakut t'etaam. Man ma immisap teyyo, neehaanj ti enow neehancaloolo púloonj cew."

VII

Káyinan kiti áhampaatiin asoocaali ati Room

^I Ta Yéesu naapaye ta káakup púloonj hátikin pakan paka, naanako saatee ya eti Kafaanawum. ^{II} Intaako toko akee ti ñihampaatiin pusoocaali ati Room, eetaake amiikan ati hikawoo éekuúñe meemak fo alohan putum eket. ^{III} Náasi kiti Yéesu, naapoñ pakakee ñihampaatiin Pusuwif kapica kaluumoo ápikey ákuuñan amiikan a ateyoo. ^{IV} Ta nkacole ta ti Yéesu nkanjiniyoo meemak: "Asoocaali ya aña añañee kayankanan meemak, ^V kaatuko álafilafi pakan unaa nin fúlaa toko akina alute éluumuma ya eti le."

^{VI} Fiye, Yéesu naanapool neyii. Ta naalohane ta ekumpaan ya, áhampaatiin a asoocaali ya ati Room náapoñii pákawiyoo kapisok Yéesu: "Ahámpaatiin, timpí yokanoloo écolii pe t'inci kamma inci íntuuniit aapinako ti ekumpaan ya etoom. ^{VII} Ekina lompo ewune inci míloolut nii ñañaa ékey puu ti awe, pale sok hilim hoonool lamma, amiikan a atoom afaayeno kásuumaayoo. ^{VIII} Kaatuko inci ti kayine kiti pakan inci iyyem, nin fúlaa toko intaak pusoocaali lompo keeyem ti kayineyam. Nin inci sokaa aña 'kaay', naakaay; insok aña 'kéy', náakey. Insok amiikan a atoom 'hín fiye', náahin fo."

^{IX} Ta Yéesu náasiye ta eehe ínnimoo teyoo náayeesoonii ti kayonj ka keeyeniyo ka kanapan, naasokii: "Inci pusok aluu, inci taapala cuk káyinan ka kenfakat enke, háati ti pakati Israyel."

^X Ta Yéesu naapaye ta hisoku eehe, payenka áhampaatiin a asoocaali ya naapoñe ka nkañoño. Kapucol nkatook amiikan a kásuumaayoo.

Kayitan akampaani ati eyañat aña áyiinoo eekete

^{XI} Púful toko Yéesu naakaay ti saatee ya eyya nkasok ya Nayin, pinapana pa pakateyoo nin kayonj kenfakat nkanapool neyoo. ^{XII} Fiye, ta naalohane ta putum pa piti saatee ya, nkayeno hicoopu ehunuj ti íhokuma. Eekete ya, akampaani, akina lamayoo íñña ateyoo naataake, áyiinoo eekete. Kayonj kenfakat kiti saatee ya nkayeno neyoo. ^{XIII} Íñña ateyoo naayeno pukoonj. Ateeteyo apucukoo, nketoo teyoo ti hikaw, naasokoo: "Timpí koonj."

^{XIV} Naaloh pisaapu pa, náalik po, keetiyye po ka nkasiño. Yéesu naasokoo: "Akampaani, inci soki: 'Lito!'" ^{XV} Aña eekete ya náalitoonii, naayeno, náayaañ káakup, Yéesu naacoopoo naañahanoo íñña ateyoo.

^{XVI} Kayonj ka púloonj nkimeenj nin ewatate nkúmul Pútuun pa nkusok: "Ayaamakoola enfakat áfuliyoo t'unaa. Pútuun pa pítahiyoo kunuu ti pakan etempo." ^{XVII} Hiti Yéesu eehe, níhisiyo ti mah ma miti Yutaay púloonj nin ti pisaatee pa púloonj péekinkoole yo pa.

Pinapana pakati Sañ-Patis pati Yéesu

^{XVIII} Ti písiyo pa piti Yéesu empuu, Sañ, pinapana pa pakateyoo nkakamanoo eehe púloonj. Naayonkal teyii pákasupak, ^{XIX} naapoñii ti Ateeteyo kapica kacakanoo: "Fo awe yem Aña eeyem ya ti ékey, fo uñañaa hituulu akee?"

XX Kapucol ti Yéesu nkasokoo: “Sanj-Patis ápoñii unii ti awe upicakani: 'Fo awe yem aña eeyem ya ti ékey, fo uñañaa hítuulu akee?’”

XXI Ti oom caanak, Yéesu náakuuñan hícump pakan keeyoke niñ úkuuñu weemeenje, niñ payenka kísaalumant nkúwuuliye, náahin úfuumiin weemeenje upucuk. **XXII** Fiye, Yéesu naañahan payenka Sanj náapoñii ka, naasokii: “Niño ho nica nikaman Sanj ee ha innicuke ha niñ ee ha ínnisiye ha: kéefuume ka unka ti hicuku, kéehute ka unka ti pikaayu, pakati kanuk ka nkakuulane, keecotiye ka unka ti hísiyu, keekete ka nkalitane, ekoonjan ya éesuume ya néetuunane keeleke ka. **XXIII** Oopa ti pásuuma, aña apookut ya hitaaku káyanan kamma inci.”

XXIV Payenka Sanj náapoñii ka, ta nkañohiye ta, Yéesu náayaañ káakup kiti Sanj ti kayonj ka: “Weyme innikaaye pati káahaanj ka tes kaasincan? Káaheeni enka eyam ya neeliñaloole? **XXV** Niñ fotom, weyme innikaaye po hicuku? An eewasiye wañ weewalla? Haani! Payenka nkawaso ka wañ wa wéeciita wa hinoom, nkayeno ti elonj enfakat, pati pukumpan pa piti pumansa pa nkayeno. **XXVI** Niñ fotom, weyme innikaaye po hicuku? Ayaamakoola? Ee ayaamakoola! Inci pusok aluu nii ahañahan ayaamakoola. **XXVII** Sanj akina ayem aña hilim ha hiti Pútuun pa nihisoke ya:

'Inci fápoñii ati ekoonjan ya atoom apunowi hátikin

kati awañali pítin pa.✱'

XXVIII “Inci pusok aluu, an óo an aña aal naapuke, Sanj ahañohan hamake, pale aña ee hañe ya káafomaati ti cáwii ca citi Pútuun pa, ahañ Sanj hamake.”

XXIX Pakan paka púloonj kéesiye ka enkuu, háati pisayoola kúncoo ya, kacoonaacoon nii Pútuun pa pecoonole. Ta Sanj naayeniye ta káatuunan ekoonjan ya eti Pútuun pa, nkacoon ápihinii pátise. **XXX** Pale Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkapook ee ha Pútuun pa mpílañiye ha teyii; kacoonut Sanj ápihinii pátise.

XXXI Yéesu naasokii: “Niñ weyme inci iññañe kaakufumool ekaay ya eti fíyooy, niñ weyme nkanakoole? **XXXII** Kanaakoolaa-nakool nii epuuk keeyem ti hílinj nkayeno kaaceceekool:

'Uhapahap aluu,

nikiiyut,

nuucok aluu kícimu kiti keenjoot,

nikoonut.'

XXXIII “Kaatuko, Sanj-Patis ákeyyookey, aliyantoo hímpuul, alaanantoo elaan innisok: 'Hísaalumant hiyem neyoo.' **XXXIV** Inci, Añii An, ínkey pilli illaan innisok: 'Nisincan! Anjuu an eekase, níkumana, áwi ati pisayoola kúncoo ya niñ pumuuyena pa.' **XXXV** Pale ecohato ya eti Pútuun pa, keecoone yo ka púloonj káyasanaayisan nii ecoonoolaa-coonool.”

Kaaponket kiti aal amuyena la ti ekumpan ya eti Afalisaay a

XXXVI Afalisaay akee, aña nkasok Simon, naayonkal Yéesu hili káciim pateyoo. Yéesu naakaay, naanako la ti ekumpan ya eti Afalisaay a naayeno hili. **XXXVII** Intaako toko ti saatee ya aal amuyena. Náasi nii Yéesu oopa ti hili pati ekumpan ya eti Afalisaay a. Ta náasiye ta eehu, naacopool cílumpa ceewalla kaameenj munucu méesuume haaw. **XXXVIII** Naasiño puson woot Yéesu, naayeno pukoonj, náayaañ káamaañiyan wootoo niñ mukunoo, naatoot wo niñ wanoo, naasump wootoo, naanuc wo niñ munucu méesuume haaw. **XXXIX** Afalisaay a aña

✱ **VII:XXVII** 7:27 Malaki 3:1

ayonkale ya Yéesu hili káciim, apucuk eehuu, naasokoolo: “Niñ pánipani áyiin aņe ayaamakoola, añaņaa kameye aal puume ayemoo ti híliku - aal amuuyena!”

XL Yéesu naacoo hilim ha naasokoo: “Simon, taakaataak ee ha inci iññaņuu hisoku.” Simon naañahanoo: “Sokam, Ahámpaatiin.” **XL I** Yéesu naasokoo: “Taakaataak pákayiin pákasupak keetaake ñikopu ti akee áyiin eelontiyii mañ. Akee ya naataakoo nikopu sitenali sikeme isak (500), akee ya lompo nikopu sitenali áwii ésupak niñ ņaasuwan (50). **XL II** Pale háati oonool teyii ayinaatoo mo kañahan. Fiye, naaponket poko t’ésupakii ñikopu ña ñiteyii. Ti awe, ayme ti payenke t’ésupakii afaahan pálafi aņa eelontiyii ya mañ ma?” **XL III** Simon naañahanoo: “Ti pacukalam, akina ayem aņa nkaaponkete ya nikopu na nenfakat na.” Yéesu naasokoo: “Aasokaa páni.”

XL IV Apipa, náayeesoonii pati aal a, naasok Simon: “Aacukaacuk aal a aņe, emma inci ínnakoonii ma le ti awe, aawunutam man puñow wootam, pale akina náamaañiyan wootam niñ mukunoo, naatoot wo niñ wanoo. **XL V** Ta inci ínnakoonii ta le ti awe, aawananutam niñ hisumpu, pale akina áyekuniit hisumpu wootam. **XL VI** Aanucut hikawam niñ munucu, pale akina, naanuc wootam niñ munucu méesuume haaw. **XL VII** Síitanam inci pusoki, pálafi pa piteyoo penfakat pa píyisanaayisan nii umuuyen wa uteyoo weemeņe wa upayeepa kaaponket. Pale an óo an aņa nkaaponkete caahinkin, caahinkilin lompo nálafi.”

XL VIII Fiye, Yéesu naasok aal a aņuu: “Umuuyen wa utii uponketeponket.” **XL IX** Keeyeniye ka toko hili neyoo nkáyaañ pusokool: “Aņe ayem ayme, fo kati aponket umuuyen?” **L** Pale Yéesu naasok aal a: “Káyinan ka kitii kifakanuu, kaay niñ kásuumaay.”

VIII

Pakaal paka, kanapan ka kiteyii Yéesu

I Púful toko Yéesu naayeno kaamuusool ti pisaatee niñ misaatee, káatuunan niñ kakaman ekooņan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Pupoņapoñ pa pakateyoo ņaasuwan niñ pákasupak paka nkayeno neyoo, **II** niñ lompo pakakee pakaal payenka náakuuñane niñ payenka naayaane teyii kisaalumant: Mari aņa nkasok ya Mari ati Makatala aņa náafulanii ya teyoo kisaalumant isak niñ kúsupak; **III** Yowanna, áyiinoo aņa nkasok ya Husa, eeyeniye ya ati hikaw ha ti éhinuma ya eti Helot; Suusaana niñ hícamp pakakee pakaal, niñ mañ ma miteyii nkayeno kayankanan Yéesu niñ pupoņapoñ pa pakateyoo.

Hícantiitu ha hiti ataha piyooseen pa

IV Hikee hinoom, kayoņ kenfakat nkuconcool niñ pakan kéefulii ti pisaatee peemeņe nkíkey ti Yéesu. Ti káasiinuma enkuu, Yéesu naasokii hícantiiitu eehe: **V** “Taakaataak akee áyiin aņa eekaaye etah piyooseen. Akina ti etah piyooseen pa, ekee etukal ya neenowal ti pítin pa; neekakalee, pusuwa pa mpuhoon yo. **VI** Ekee ya neenowal ti etaam eti pínankiin; niñ pánantalii eteyyo neesuucan, kamma etaam ya néecihut. **VII** Ekee ya neenowal ti pícan kun, épiņantoolii ti coonool niñ pícan kun pa, pícan kun pa mpikincool yo. **VIII** Fiye, ekee etukal ya neenowal ti etaam eenape, eyyuu néenantii neepuk ulant, kaalant óo kaalant nkupuk papukal keme.” Yéesu naasokii niñ hiceeku: “An óo an eetaake kaanuu kiti kásiitan, ásiitan.”

Heewune ha innakup niñ hícantiiitu

IX Ta Yéesu naapaye ta káakup, pinapana pa pakateyoo nkacakanoo weyme hícantiitu eehuu nihisoke. X Naañahanii: “Kameye meeñeeya ma miti cáwii ca citi Pútuun pa kuwufaneewufan aluu, pale ti pakakee paka niñ kícantiitu inci ínkup, samat nii ayaamakoola ya Esaya fa naasoke fa: *'Efikasincan pale etikacuk; Efíkasiitan pale étikasi.'*”

Kakaman ka kiti hícantiitu ha

XI Yéesu nene asok: “Ehe, eeha hícantiitu ha nihisoke ha: Etukal ya eyem hilim ha hiti Pútuun pa. XII Etukal ya eenowe ya ti pítin pa ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha, Seetaani ya néekey néefulan ho ti saanii, ancuk timpi káyinan nkafakanee. XIII Etukal ya eenowe ya ti etaam ya eti pínankiin pa ecukaacuk nii payenka nkasayan ka hilim ha niñ pásuuma niñ kásiyaa ho, pale hilim ha hitaakut ñinkonk teyii. Káyinanii kifiiyantoo, ti caanak citi páciite nkañoho puson. XIV Etukal ya eenowe ya ti pícan kun pa ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha, pale ti elon ya eteyii káamiilool ka niñ hitaaku ha niñ pásuuma pa piti elon ya mpikincoolii mpikitii hitaaku papukal peeyane. XV Pale etukal ya eenowe ya ti etaam ya eenape ya ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha nkayenan ho pinap ti saanii seekuule sa, nkamukut fo cákapukii samat nii enuun fa nepuk papukal peemeenje.”

Hícantiitu ha hiti lampi ya

XVI Yéesu nene asokii hícantiitu eehe: “An acaañanantoo lampi náawuf teyyo epool niñ fotom naanakan yo t’etaam ecunkun, pale nawanwan yo, ancuk an óo an éenakoonii naacuk ecaañ ya.

XVII “Waah óo waah weeyolee éfuufulaniyee tíkitaañ, waah óo waah wéewufaloollee éfuuwufinee, núufulaniyee tíkitaañ.

XVIII “Ooto, nitah kunuu ti pásiitanal aluu. Kaatuko an óo an eetaake afaapenanee meemak; an óo an eetaakut háati aña incukoo ya nii naataake efuusayee teyoo.”

Yéesu niñ miin ma miteyoo

XIX Púful toko, Yéesu íñña ateyoo niñ pakatuwoo nkákeyyoo hicuku, pale kayinaatoo hicuku kamma kayon ka.

XX Nkasok Yéesu nii: “Íñña atii niñ pakatuwi unka kasiinjiye tíkitaañ, awe nkálafiye hicuku.”

XXI Naañahanii: “Íñña atoom niñ pakatuwam poko kayem payenka nkásiitan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáhin ho fa nihiñanee fa íhinu.”

Kaasiñan ka kiti hiyam ha

XXII Hikee hinoom Yéesu náayuuko ti piteen niñ pinapana pa pakateyoo, naasokii: “Ufiitanaa ti kikee kaapii ka kiti han ha.” Nkañak. XXIII Ta nkayeniye ta kaafiitan, Yéesu naalam hiñotu. Hitaapanu eyam néesapii ti han ha, piteen pa mpiyeno émeenani man, nkayeno ti páciite penfakat.

XXIV Ti oom páciite, pinapana pa nkaloh Yéesu nkáiyialoo, nkasokoo: “Ahámpaatiin! Ahámpaatiin! Efuuketaa!” Yéesu náayiyoonii naafet ti hiyam ha niñ kúsuh ka kenfakat ka nkapilan niit. XXV Púful toko naacakanii: “Káyinan ka kiti aluu unkey?” Ewatate neemeenii, ínnimii, nkayeno picakanool: “Ayme ayem áyiin aña, kati nasok hiyam ha niñ kúsuh ka kapilan, nkásiyoo?”

Káakuñan áyiin ati kisaalumant

☆ VIII:X 8:10 Esaya 6:9

XXVI Púful toko, Yéesu niñ pinapana pa pakateyoo nkaciñ ti mah ma miti Kelasen,* meeyem ma ti púcoonool mah ma miti Kalilee. **XXVII** Ta Yéesu naayeniye ta éyuukinoyii ti piteen pa, áyiin ati saatee ya náakey ka-paakoolanoo. Ayíin a aṅuu kisaalumant kúwuuliyoo, afiyaafiyo awasiyan-too wañ, akinut ti ekumpan fo ti kiyaak. **XXVIII-XXIX** Nkiloomooloom íhinu apihiñ, háati nkacenk sipeesoo niñ wootoo niñ ñiseel kati kafaasoo, naacutal ño, kisaalumant ka nkítintinanoo ti káahaan tes. Ayíin a ta naacuke ta Yéesu naaceek, naanow ti wootoo, náaceekii ti kaawiiluyoo: “Weyme ánlafiye ti inci, Yéesu, Añii ya ati Pútuun pa piti patiila? Inci luumuu timpi kallanam!” Asokaasok eehe, kamma Yéesu naafete ti kisaalumant ka, apusok ko kífulii teyoo.

XXX Yéesu naacakanoo: “Caacawi puume?” Naañahanoo: “Caacawam 'Kayon†’,” kamma kisaalumant keemeenje nkinakiyoo. **XXXI** Nkiniino Yéesu timpi awant ko ti seemak. **XXXII** Inhemool koolee enfakat eti pícalukun neeyeno kaahoon ti kanaac cítintin. Kisaalumant ka nkiniino Yéesu apikatan ko kipinako ti pícalukun pa, naakatan ko. **XXXIII** Nkífulalii ti áyiin a, nkinakalo ti pícalukun pa, koolee ya néeliinjoonii mpacas patiila cítintin ca, neenow ti han ha néeseem.

XXXIV Ta keeyeniye ka efaas ya nkacuke ta heetaakiye ha nkatey ti saatee ya niñ ti misaatee ma méekinkoolii ma kakaman pakan paka heetaakiye ha. **XXXV** Fiye, pakan paka nkákey kaasincan heetaakiye ha. Nkácolii ti Yéesu nkatook áyiin a aṅa kisaalumant ka nkúfulii ya teyoo náasooliye niñ kunuuwoo cononon naayeno ti woot Yéesu. Ta nkacuke ta eehuu nkameen niñ ewatate. **XXXVI** Keecuke ka heetaakiye ha nkayeno kakaman pakan paka puume áyiin a aṅa kisaalumant ka nkúfulii ya teyoo fa náakuuñanee fa. **XXXVII** Púful toko, pakan paka púloon pakati mah ma miti Kelasen nkaluun Yéesu akatanii apikaay, kamma ewatate enfakat neeyeniye neyii. Yéesu náayuuko ti piteen pa, áñakum **XXXVIII** áyiin a aṅa kisaalumant ka nkúfulii ya teyoo naaluun kanapanoo, pale Yéesu naayaanoo, naasokoo: **XXXIX** “Ñoho ti enuufi nkaakaman eeha púloon Pútuun pa mpíhinuu ha.” Ayíin a naakaay ti saatee ya púloon, naayeno kakaman eeha Yéesu náahinoo ha.

Amáacul eekete niñ aal éekuuñe

XL Pakan paka púloon nkayeno hítuulu Yéesu ti kikee kaapii ka kiti han ha, ta náañohoonii ta, kayon ka nkiwananoo. **XLI** Ehe, intaako áyiin aṅa nkasok Yayil áhampaatiin ti éluumuma ya. Náakey náakilipo ti Yéesu wootoo, naañiiniyoo apikaay pati enuuf ya eteyoo **XLII** kamma añiinoo ámaacul oonool a lamma eetaake máamun sitiil ṅaasuwan niñ súsupak naayeniye ti putum eket.

Ta Yéesu naayeniye ta pikaayu pateyoo kayon ka nkikincooloo. **XLIII** Intaako toko aal eeyeniye hicuku etaam eefitanto fo sitiil ṅaasuwan niñ súsupak, náapucalool maño púloon ti púkuuñana pale an ayinaatoo káakuuñan. **XLIV** Náakey puson Yéesu, náalik hileelu hísool ha hiteyoo, tokotoko etaam ya eteyoo neesiño. **XLV** Yéesu naacakan: “Ayme álikaam?” Pakan paka púloon nkalaaco, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, kayon ka kúconcooliyoo-concool nkikincoolii.” **XLVI** Pale Yéesu naasok: “An

* **VIII:XXVI** 8:26 Náasiyaa Kelasen, ekina eyem pakan paka pakati saatee ya eti Kelasa. Pikee pakiical pa piti Kilek mpusok Kelasa, pale pikee pa lompo mpusok Katala. Katala niñ Kelasa pisaatee peekufut ti mah emmuu. † **VIII:XXX** 8:30 Caacaw ence ti kañ ya eti Kilek “Lesiyon” cikina ciyem kayon kiti pusooaali síwuli isak niñ yoonool.

álikaamlík kaatuko méyimeyi nii sempe sífulaaful ti inci.” XLVII Aal a náameyi nii eeha náahine ha hiyoliit, náakey niŋ kakikilan, náakilipo ti woot Yéesu. Naakaman hátikin pakan paka púloon heewune ha náalik Yéesu niŋ fa náakuuñanee fa tokotoko. XLVIII Yéesu naasokoo: “Añiinam káyinan ka kitii kifakanuu. Kaay niŋ kásuumaay.”

XLIX Yéesu ti káakup, an náafulii pati ekumpan ya eti Yayil áhampaatiin a ati éluumuma ya. Naasok Yayil: “Añiini ámaacul aketaaket, timpi yokan fiye Ahámpaatiin a.” L Yéesu niŋ pásiyaloo eteeho naasok Yayil: “Timpi fe, yínan lamma, añiini afaayeno kásuumaayoo.” LI Apicol ti enuuf ya eti Yayil acoonut an apinako neyoo fo Piyeer, Saŋ niŋ Saak, niŋ añii ya faafoo niŋ íññaayoo. LII Pakan paka púloon nkayeno pukoon niŋ esampoolo, Yéesu naasok: “Níyekuno pukoon pa kaatuko aŋe aketut, hiŋotu naayaake.” LIII Nkayenyoo caalenken kamma nkameya nii añii ya aketaaket. LIV Pale Yéesu náasik epees añii ya naayonkaloo, naasokoo: “Añiinam, íyo!” LV Yaanoo néeñoohonii naahaan ti piyito. Yéesu naasokii kawufanoo apili. LVI Pupukayoo ínnimii pale Yéesu naakitii hisoku heetaakiye ha an.

IX

Kúmpona ka kiti pupoñapoñ pa ŋaasuwan niŋ pákasupak paka

I Yéesu naayonkal nantoonool pupoñapoñ pa pakateyoo ŋaasuwan niŋ pákasupak paka, naawufanii sempe niŋ kayine kiti hiyaanu kisaalumant ka púloon niŋ káakuuñan úkuuñu. II Púful toko, naapoñii kapikaay káatuunan cáwii ca citi Pútuun pa niŋ káakuuñan púkuuña. III Naasokii: “Ti pítin pa piti kaakaawool ka timpi niyekan waah: Hikasap tom, epootak tom, hímpuul tom, mañ tom, háati hísool hísupiyenu. IV Niŋ kawananaa aluu ti ekumpan, inniyeno toko fo ta éfiniful ti oom saatee. V Niŋ pakan kapookaa aluu kawanana, innihank haafol ha ti woot aluu ínniful ti oom saatee nípiyisanii nii Pútuun pa efpisapii.” VI Pupoñapoñ pa pakateyoo nkakaay, nkanako ti misaatee ma kapiyeno káatuunan ekoonjan ya éesuume ya niŋ káakuuñan pakan paka pan óo pan.

Paliima pa piti Helot Antipas

VII Heetaakiye ha púloon nihicol ti kaanuu Helot, ati hikaw ha hiti Kalilee. Naaliim meemak kamma pakakee paka nkayem ti hisoku nii Saŋ-Patis álitoonii ti keekete ka, VIII pakakee paka nkasok ayaamakoola ya Elí himuumoo áñoohonii*, pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka. IX Pale Helot naasok: “Saŋ, inci himuumam mukoo ta inci mpoñii ta kapifiit hikawoo. Aŋe akina ayem ayme, aŋa inci iyyem ya ti hísiyu kiteyoo?” Naanes hicuku Yéesu.

Pákayiin síwuli isak kákuumanee

X Yéesu, pupoñapoñ pa pakateyoo kápiñoohonii nkakamanoo eeha nkáhine ha. Naacoopii kapiñako lamayii ti saatee ya eyya nkasok ya Petesayit. XI Pale kayon ka kípipanumoo, nkinapanoo. Yéesu naawananii, naayenyii káakup kiti cáwii ca citi Pútuun pa, náakuuñan keesoolahe ka ékuuñano.

XII Cípiiniimo, pupoñapoñ pa pakateyoo ŋaasuwan niŋ pákasupak paka nkaloh Yéesu, nkasokoo: “Unaa úlaañaalaan, katan kayon ka kipikaay ti pisaatee pa niŋ misaatee ma meelohe ma le, kati kíyini hitaaku paliyal niŋ káhintuma.” XIII Yéesu naasokii: “Aluu faŋ aluu niwufanii

* IX:VIII 9:8 Malaki 4:5

kapili.” Pupoñapoñ pa nkañahanoo: “Kúmpuul isak niñ soon súsupak lamma nuutaakaa, fo niñ unii ukaayaa hinoom paliyal piti pakan paka púloon.” ^{XIV} Kasokaasok eehuu kaatuko máamun pákayiin síwuli isak (5,000) kayeniye toko.

Yéesu naasok pupoñapoñ pa pakateyoo: “Níhinii kapiyeno ti uyoñ uti máamun pakan áwii ésupak niñ ñaasuwan (50).” ^{XV} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáhin fo, an óo an naayeno. ^{XVI} Yéesu naacoop kúmpuul ka isak ya niñ soon sa súsupak sa náahaafin, naanimpan Pútuun pa, naafiitalool ko, naawufan pupoñapoñ pa pakateyoo kápipaacinoool ko kayoñ ka. ^{XVII} Pakan paka púloon nkali fo kasiit tuk. Pupoñapoñ pa pakateyoo nkayesal mífiitiin paliyal pa peetowiye pa fo kameenjan síyya ñaasuwan niñ súsupak.

Káyisan ka kiti Piyeer ayme ayem Yéesu

^{XVIII} Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum lamayoo, pinapana pa pakateyoo nkayeno toko neyoo. Naacakanii: “Ti pakan paka, inci yem ayme?” ^{XIX} Nkañahanoo: “Pakakee kasok awe yem Sañ-Patis, pakakee paka nkasok awe yem Elí ayaamakoola ya, pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka.” ^{XX} Naacakanii: “Ti aluu, inci yem ayme?” Piyeer naacoop hilim ha naasokoo: “Awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa.”

Káakup Yéesu kiti eketoo

^{XXI} Yéesu náakupananii, naakitii hisoku eteeho an. ^{XXII} Naapenan apisokii: “Inci, Añii An, fo yeno ti kúnuul kenfakat, ñíhampaatiin ña, pikalañana hilim ha heesiinjanee ha niñ ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa efikapookam, fa mukée, ti hinoom ha híhaaciyenu ha inci fáñahaniyee ti eloñ.”

Páciite pa piti kanapan ka kiti Yéesu

^{XXIII} Naasokii poko púloon: “Niñ an álafiyaam kanapan afaapook himuumoo, naakanto hinak óo hinak kuluwaa ya eteyoo, ekina eyem kúnuul ka kiteyoo, naanapanam. ^{XXIV} Kaatuko aña éelafiye kafakan eloñ ya eteyoo, áfaapuul teyyo. Pale aña éepuule eloñ ya eteyoo kamma inci, afaafakan yo. ^{XXV} Empeyme panap piyem toko an kati ataaq hisaanumate ha hiti púlunta pa náapuul ti eloñ ya eteyoo niñ fotom naatahooloo? ^{XXVI} Niñ an asuuwaam niñ kilim ka kutoom, inci, Añii An, fasuuwoo niñ inci ñóhooniyoo ti hamake ha hitoom niñ ti hamake ha hiti Paapaa atoom niñ pumaleekoo pa peesampanee pa. ^{XXVII} Inci pusok aluu pánipani ya, pakakee ti aluu keesiinjiye ka le etikaket peecukut cáwii ca citi Pútuun pa.”

Hamake ha hiti Yéesu

^{XXVIII} Ta Yéesu naapaye ta káakup enkuu máamun kunoom isak niñ káhaaciil, naacoopool Piyeer, Sañ niñ Saak nkasilo patiila tíntiñ ya kaluum. ^{XXIX} Akina ti kaluum ka pacuk puhoonuyoo mpiyesan, wañ wa uteyoo núuhiiniyii fo nuucaañ catañ. ^{XXX} Fiyiit, pákayiin pákasupak ti piyaamakoola pa keefiyye ka nkayeno neyoo kákupat, poko kayem Móyiis niñ Elí ayaamakoola ya. ^{XXXI} Poko káfulii ti ecaañ enfakat. Nkayeno káakup niñ Yéesu kiti eket ya eteyoo eyya naakaakaay ya kaahankan Jerusalem. ^{XXXII} Piyeer niñ pákawiyoo nkaket niñ hiñotu, ta nkáyiyoonii ta nkacuk hamake ha hiti Yéesu niñ pákayiin paka pákasupak paka keesiinjiye ka neyoo. ^{XXXIII} Pákayiin paka payenkuu ta nkayeniye ta

píkatinool niñ Yéesu, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, napaanap unii upiyeno le. Upisiinjan múkuut máhaaciil, coonool citii, coonool citi Móyiis, coonool citi Elí.” Amíit eeha naayeniye káakup.

XXXIV Ta naayeniye ta káakup káatiñu nkúfulii nkíkimpitoolii, ewatate neeyeno niñ pinapana pa pakateyoo ta nkanakiye ta ti káatiñu ka. **XXXV** Hilim níhifulii ti káatiñu ka nihisok: “Añe ayem Añiinam, inci mamaloo. Nísiitanoo!” **XXXVI** Ta hilim ha nihipaye ta káakup nkacuk Yéesu lamayoo. Piyeer niñ pákawiyoo nkafatanool neeho, kakamanut an ti oom caanak eeha nkacuke ha.

Káakuuñan añii ati hísaalumant

XXXVII Eti kacom eteyyo, Yéesu niñ pinapana pa pakateyoo pákahaaciil paka nkáwanoonii ti tintiñ ya, kayoñ kenfakat nkíkey kaapaakoolanoo. **XXXVIII** Ayiin náaceekii ti kayoñ ka: “Ahámpaatiin, inci luumuu, sin-can añiinam akampaani ye, añiinam oonool a kóñ aña inci intaake ya! **XXXIX** Hísaalumant nihinakiyoonako, tokotoko níhiihinoo apiceek, níhiyiñanoo niñ sempe fo putumoo mpiyohat, nihikallanoo, hífiisantoo kakatan. **XL** Inci luumaalum pinapana pa pakatii kati kayaan ho, pale kayinaat.”

XLI Yéesu naasok: “Oo! Aluu ekaay ya eenaput ya apan nitaakut káyinan, fo teyme inci fayeno niñ aluu immukut niñ aluu? Cóopii añiini le.”

XLII Añii ya ti ékey ya, hísaalumant ha nihitahoo híp t’etaam, níhiyiñanoo niñ sempe. Pale Yéesu naafet ti hísaalumant ha, náakuuñan añii ya, naañahanoo faafoo. **XLIII** Pakan paka púlooñ ínnimii ti sempe sa senfakat sa siti Pútuun pa.

Púsupiyenu káakup Yéesu kiti eketoo

Pakan paka oopa nímmii ti eeha Yéesu náahine ha púlooñ, naasok pinapana pa pakateyoo: **XLIV** “Niwas kilim enke ti unuu aluu: Inci, Añii An, éfikaful ti inci, uwwufanee ti sipees pakan.” **XLV** Pale kámiit eeha naayenyii hisoku. Putum hilim ha nihiyolee ti poko timpi kámeysi fa nihisoke, nkafe kakanoo puume nihisoke.

Eemaka ya

XLVI Fiye, Yéesu pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan niñ pákasupak paka nkáyaañ pílaacinool aña eeñe pamake teyii. **XLVII** Yéesu náameysi pámiiloolal pa piteyii, naacooñ ciñii cenkilis naasiñan co pukoloo. **XLVIII** Naasokii: “An oo an eewanane ciñii ca cenkilis ence ti caacawam, inci naawanane, an oo an eewananaam, aña époñiyaam ya lombo naawanane. Kaatuko aña éetinee ya ti aluu púlooñ, akina ayem eemaka ya.”

XLIX Sañ naacooñ hilim ha, naasok: “Ahámpaatiin, unii ucukaacuk áyiin ti hiyaanu kisaalumant ti caacawi, nuuyoop hikityoo, kamma naaneetaat ati kayoñ ka kiti unaa.” **L** Yéesu naañahanoo: “Timpi nikitoo, kaatuko an oo an eepookut aluu oopa ti aluu.”

Hipooku ha hiti cisaatee citi Samali

LI Yéesu, hicoopu ha hiteyoo alacana, ta níhilohanii ta, naacok piliit pikaayu pa piti Jerusalem. **LII** Naapoñ pakan niñ kilim kapinowoo hátikin, oom pakan nkakaay, nkanako ti cisaatee citi Samali kapimemanoool ékey ya eteyoo. **LIII** Pale pakan paka pakati cisaatee ca kawananutoo, kamma naayem ti himuusu Jerusalem*. **LIV** Pinapana pa pakateyoo, Saak niñ Sañ ta

* **IX:LIII** 9:53 Pakati Samali kásiyoolut niñ Pusuwif pa, kacoanut nii Jerusalem yem pa Pútuun pa mpiñañee pa himulu.

nkacuke ta eehe nkasokoo: “Ahámpaatiin, áalafilafi úpuwananii seemak sípufulii patiila sípupucaloolii?” ^{LV} Pale Yéesu náayesoonii lipe ti poko, naafet teyii. ^{LVI} Fiye, nkakaay ti cikee cisaatee.

Kéelafiye ka kanapan Yéesu

^{LVII} Ta nkayeniye ta pikaayu ti pítin pa, akee áyiin naasok Yéesu: “Inci fanapani pan óo pan pa ankaakaay.” ^{LVIII} Yéesu naasokoo: “Pupampano pa pitaakaataak uyeen, pusuwa pa mpitaak ñáawuunu, pale inci, Añii An, taakut la fanañ hikawam.”

^{LIX} Naasok akee áyiin: “Napanam,” pale áyiin a naañahanoo: “Ahámpaatiin, túulam púcaahokii fala paapaa atoom.” ^{LX} Yéesu naasokoo: “Kat keekete ka kapihok pakateyii keekete ka, pale awe kaay cáatuunan cáwii ca citi Pútuun pa.”

^{LXI} Akee áyiin nene, naasokoo: “Ahámpaatiin, inci fanapani, pale túulam fala pikaay upica úkatinoolii niñ pakanam.” ^{LXII} Yéesu naasokoo: “An óo an eecoke kacantu naawelep puson, átuuniit páhin ti cáwii ca citi Pútuun pa.”

X

Kúmpoña ka kiti pinapana pa áwii éhaaciil niñ ñaasuwan niñ pákasupak paka (72)

^I Púful toko, Ateeteyo nene amamal pakakee pinapana áwii éhaaciil niñ ñaasuwan niñ pákasupak (72), naapoñii pákasupak pákasupak kapinowoo hátikin ti pisaatee pa púlooj niñ pan óo pan pa naañaje pikaayu. ^{II} Naasokii: “Kaamaañ ka kufomaafom pale pumaaña pa kameenjut. Niluum Ateeteyo ati kaamaañ ka apupoñ pumaaña kapikaay kaamaañ ka kiteyoo. ^{III} Nikaay! Inci pupoñ aluu nii mísaacii ti pututa piyen elampa. ^{IV} Timpi niyekan mañ, epootak tom, pisamata púsupiyenu tom, ti pítin pa timpi nikican an.

^V “Niñ ninakiyaa ti ekumpan, níyaañ nisok: ‘Kásuumaay kiyeno ti ekumpan eyye.’ ^{VI} Niñ an ati kásuumaay oopa toko, kásuumaay ka kiti aluu efikiyeno teyoo, niñ ekina tom, éfikiñoohonii ti aluu. ^{VII} Niyeno ti ekumpan eyyuu, innili, innilaan waah ewwa efikawufan wa aluu. Kaatuko áhina añañaa hitaaku cooy ya eteyoo. Timpi nitootoosool ti pukumpan.

^{VIII} “Niñ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya nkawanan aluu, nili waah óo waah ewwa nkawufane aluu. ^{IX} Inníkuuñan púkuuña pa keeyem ka ti oom saatee, innisokii: ‘Cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.’ ^X Pale niñ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya kawananut aluu, nikaay pati ñítin ña innisok: ^{XI} ‘Háati haafol ha hiti saatee ya hiti aluu heecoke ha ti woot unii, unii uhankaa ho úpiyisan aluu nii Pútuun pa efipisap aluu. Háati ekina, nímeysi nii cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.’ ^{XII} Inci pusok aluu: Hinak eeha Pútuun pa mpikaakaay íhinu kíiti ya, kúnuul ka kiti saatee eyyuu efikihañ kiti saatee ya eti Sotom*.

^{XIII} “Waah weecukantee wa nuucukee Pútuun pa mpíhine ti pisaatee pa piti Kolasin niñ Petesayit. Niñ eehe hitaakiye ti pisaatee pa piti Til niñ Siton†, anti kafiyo nkáwunkiye umuuyen wa uteyii, nkayeno niñ kúsool

* **X:XII** 10:12 Pakan paka pakati Sotom kakancaakanc hínun meemak, ekina ewune Pútuun pa mpúcalool saatee ya eteyii (Púcook 18:17-19). † **X:XIII** 10:13 Pisaatee pa piti Kolasin niñ Petesayit Pusuwif, pale Til niñ Siton kaneetaat Pusuwif. Nisincan kahoony mah.

kiti pupootak niŋ emaamoolo píiha‡ kápiyisan ewatanoolo ya eteyii. Pale kúnuul efikiyeno ti aluu Kolasin, kúnuul efikiyeno ti aluu Petesayit. **XIV** Hinak eeha Pútuun pa mpikaakaay ihinu kíiti ya, kúnuul ka kiti aluu efikihaŋ kiti Til niŋ Siton. **XV** Aluu pakati saatee ya eti Kafaanawum, fo éfiniseepinee patiila? Haani, efiniwananee pati keekete ka.”

XVI Yéesu naapenan hisoku pinapana pa pakateyoo: “An óo an éesiitane aluu, inci náasiitane; pale an óo an eepooke aluu inci naapooke; an óo an eepookaam, éepoñiyaam ya lombo naapooke.”

Eñóhoonii ya eti pinapana pa áwii éhaaciil ya niŋ ŋaasuwan niŋ pákasupak paka (72)

XVII Ta pinapana pa áwii éhaaciil ya niŋ ŋaasuwan niŋ pákasupak paka (72) nkáñoohonii ta niŋ pásuuma nkasok Yéesu: “Ahámpaatiin, ta núukupe ta ti caacawi háati kisaalumant ka kisiitanaa-siitan unii.”

XVIII Yéesu naasokii: “Inci cukaa Seetaani ya néefulii patiila néenowii nii pamaliñoolal etiil. **XIX** Nisiitan! Inci ufanaawufan aluu kayine kiti kakakal ti ufepa niŋ ti púpuntalo, niŋ iheeku sempe sa púloon siti Seetaani ya, háati waah eti ukuum aluu. **XX** Pale timpí nitaak pásuuma kamma kisaalumant ka nkisiitane aluu, nitaak pásuuma kamma ucaw aluu nuukiicee alacana.”

XXI Ti oom káasiinuma, Kunuu ka keenape ka nkimeenjan Yéesu niŋ pásuuma, naasok: “Inci múluu Paapaa, Ateeteyo ati patiila niŋ t’etaam, kamma ayyole eehe keecohatiye ka niŋ kéesuume ka kunuu, pale íyyisan ho keewananooliye ka nii epuuk kenkilis. Ee, Paapaa, kaatuko fiye állafiye hipitaako ti pásuum pa pitii.

XXII “Paapaa atoom awufanaamufan waah wa púloon. An ámiit ayme ayem Añii ya, fo Paapaa ya, an lombo ámiit ayme ayem Paapaa ya fo Añii ya niŋ aña Añii ya náalafiye káyisanoo.”

XXIII Púful toko, naayeso pati pinapana pa pakateyoo naasokii poko lamayii: “Nínapiyanee aluu keecuke ka eeha innicuke ha. **XXIV** Inci pusok aluu: Hícump piyaamakoola niŋ pumansa kálafilefi hínun hicuku aña innicuke ya pale kayinaatoo hicuku, nkálafi hísiyu eeha ínnisiye ha pale kayinaat ho hísiyu.”

Hícantiitu ha hiti áyiin eenape ati Samali ati payenka Pusuwif pa nkálafit ka

XXV Fiye, akalaŋana hilim ha heesiinane ha hiti Móyiis, ápilafi puwinko Yéesu, naasiinjo naacakanoo: “Ahámpaatiin, puume inci iññaŋe ihinu pitaak eloŋ ya eepayantoo ya?” **XXVI** Yéesu naasokoo: “Weyme ukiicee ti hilim ha heesiinane ha? Weyme ánsiye toko?” **XXVII** Naañahanoo: “Láfi Ateeteyo Pútuun pa pitii ti himuumi púloon, ti kunuuwi púloon, ti yaani púloon, ti sempeyi púloon niŋ ti ecohatoyi púloon✧. Lombo láfi akinooli samat nii fa állafiye fa fañi✧.” **XXVIII** Yéesu naasokoo: “Aañahanaa pinap. Náahinaa fo aafataak eloŋ ya eepayantoo ya.” **XXIX** Pale akalaŋana ya náalafi káyisan nii fa naasoke fa fo, naañoho apicakan Yéesu: “Ayme ayem akinooolam?”

XXX Yéesu naasokoo hícantiitu heehe: “Taakaataak akee áyiin éefulii Jerusalem apiyeno éwanoonii Yeliko. Ti pítin pa, naapaakool niŋ pikancak. Payenkuu nkawaatoo, nkasapoo fo alamo, nkatahoo toko. **XXXI** Intaak

‡ **X:XIII** 10:13 Ti káyisan ewatanoolo enfakat eti umuuyen wa uteyii, pakan paka nkawaso wañ weesañate uti pahan pifil, niŋ emaamoolo píiha. (Jonas 3:5-9) ✧ **X:XXVII** 10:27 Kakaman 6:5 ✧ **X:XXVII** 10:27 Lewitik 19:18

awaaseena ati Pútuun pa eeyeniye énapii oom pítin apiñantanoo la naahintiye la, naacinciliyoo naamuus. ^{XXXII} Intaak ásisikana puwaaseena pa lombo ápucolii toko naañantanoo, naacinciliyoo naamuus. ^{XXXIII} Pale intaako áyiin ati Samali eeyeniye pikaayu kaakaawoolo ápucolii lombo teyoo. Naacuk áyiin a añuu naahintiye nketoo teyoo ti hikaw. ^{XXXIV} Naalohoo naatoot musontuwaay ma miteyoo niñ munucu niñ elaan, naacenk mo niñ mufaal. Naalapanoo ti fáli ya eteyoo, naacoopoo ti ekumpan éwananuma ekaawoola, naamankooloo. ^{XXXV} Eti kacom eteyoo náafulanii sitenali súsupak naawufan so ati éwananuma ekaawoola ya, naasokoo: 'Mankoolam aña, niñ inci ñóhooniyoo mañ óo mañ emma ampenane toko efiñahani mo.'

^{XXXVI} Yéesu naacakanoo: "Ti pacukali, ayme ti payenke t'éhaaciilii ayem akinool a ati aña eenowe ya ti sipees pikancak pa?" ^{XXXVII} Akalañana ya hilim ha heesiñanee ha naañahanoo: "Akina ayem aña eecukoo ya nketoo teyoo ti hikaw." Yéesu naasokoo: "Kaay, awe lombo, hín fo."

Yéesu pati Maarta niñ Mari

^{XXXVIII} Yéesu niñ pinapana pa pakateyoo, ta nkayeniye ta ti pítinii, naanako ti cisaatee, aal aña nkasok Maarta naawananoo ti ekumpan ya eteyoo. ^{XXXIX} Naataak atu, aña nkasok Mari, naayeno ti woot Ateeteyo, apiyeno káasiitan eeha naayeniye ha kakalañan. ^{XL} Pale Maarta naayeno eyesoolo niñ paliima kaamemanoool paliyalii. Náakey ti Yéesu naasokoo: "Ahámpaatiin, cokuti ti inci fa atuwam naakatoolaam fa niñ páhin pa? Ooto sokoo ayankananam." ^{XLI} Ateeteyo naañahanoo: "Maarta, Maarta, aapa ti ewasoolo kúnuul, immeenanooolo kúnuul ti waah weemeenje. ^{XLII} Pale waah woonool lamma usoolahee. Mari amamale weenape wa, apan étuufulanee teyoo."

XI

Kakalañan ka kiti kaluum ka

^I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum lakeenaay. Ta naapaye ta, akee ti pinapana pa pakateyoo naasokoo: "Ahámpaatiin, yísanoool unii fa nkaluun samat nii fa Sañ náayisanoole fa pinapana pa pakateyoo."

^{II} Yéesu naasokii: "Niñ niyeniya kaluum innisok:

'Paapaa,

álímaati caacawi cisampanee,

álímaati cáwii ca citii cíkey.

^{III} Alímaati aawufan unii hinoom óo hinoom paliyal pa putoonii.

^{IV} Alímaati aaponket unii umuuyen wa utoonii,

kaatuko unii lombo uponketaaponket keemuuyene ka toonii, timpi katan unii upunow ti híluunju ha."

^{V-VI} Yéesu nene asokii: "Usokaa akee ti aluu ataake áwi éekaawoolii mpisit, aataakut aña aafawufanoo apili. Fiye, ankaay pati akee áwiyi insokoo: 'Awíyam, máakiyam kúmpuul káhaaciil, kaatuko, akee áwiyam ákaawoolii féefiye, taakut waah ewwa inci fawufanoo apili.' ^{VII} Eeyem ya páhantuwa náañahaniyi apusok: 'Timpi yokanam! Hunkut ha hikuleekul, inci niñ epuukam uhintaahinto, eti yini piyito puwufani kúmpuul.' ^{VIII} Inci pusok aluu: Háati aña ayitiit apiwufani kúmpuul ka kamma naayem áwiyi, pale afaalito apiwufani aña ansoolahe ya púlooj kamma antaakut ñusuu inñiiniyoo.

IX “Inci pusok aluu, niluum efipuwun aluu, niñes efinilañan, niwenken efipipankin aluu hunkut ha. X Kaatuko an óo an eeluume afaawunee, an óo an eenjese afaalañan, an óo an eewenkene áfaapankinee. XI Ayme faaf ti aluu, niñ añiini aluumuu yoon, awwufanoo kaafepa? XII Niñ fotom naaluumi heeh awwufanoo púntalo? XIII Niñ aluu keenaput ka nimeya kawun waah weenape epuuk aluu, puume Paapaa ti aluu eeyem ya alacana atahañ naawufane Kunuu ka keenape ka payenka keelumoo ko ka.”

Hinookuyee ha hiti Yéesu

XIV Hikee hinoom nene, Yéesu naayeno hiyaanu hísaalumant heeyinaat káakup. Ta hísaalumant ha níhifulii ta, áyiin a éekupantoo ya náakupii, kayoñ ka ínnim ko. XV Pale pakakee paka nkasok: “Ti caacaw Pelesepul*, áhampaatiin a ati kisaalumant ka, innayaan kisaalumant ka.” XVI Pakakee paka nkálafiyoo puwinko, nkasokoo áyisanii píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpoñiyoo. XVII Pale, Yéesu náameyi pámiiloolalii, naasokii: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; pukumpa an etenco púlooñ efipuhumaloolo mpinañanoolo ti enow†. XVIII Nisok nii ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kisaalumant ka. Pale niñ cáwii ca citi Seetaani cíkatinooliyaa, puume éficiyini pisiño? XIX Fiye, niñ ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kisaalumant ka, pinapana pa pakati aluu ti pakayme nkayaan ko? Ooto, efikayeno píhina aluu kíiti. XX Pale niñ ti caacaw ca citi Pútuun pa inci niyyaan kisaalumant ka, ooto, cáwii ca citi Pútuun pa cícoliyoolo ti aluu.

XXI “Niñ áyiin eetaake sempe naataak lompo pucoolañ ayeniyaa efaas ekumpa an ya eteyoo, waah óo waah uteyoo weeyem toko, uwwa ti pamankal peenape. XXII Pale niñ taakaa áyiin eehaño sempe, éekeyii kátaakoolanoo, naaheekoo, naacoo pucoolañ pa piteyoo empa náayinane pa tempo, náapaacinool waah óo waah uteyoo.

XXIII “An eeneetaat niñ inci, apookaampook, an eeyankananutam kaacconool, nahancalool-hancalool.

XXIV “Niñ hísaalumant hífulaa ti an, nihimuusool-muusool ti káahaan tes ti hiñes éyekunooluma. Niñ hílañaniyoot, nihisokoolo: ‘Túulam inci puñoño pati aña inci ífulii ya.’ XXV Ti éñoñoñii eteeho, nihitook ékinuma ya neeneeñee neememanoolee pitempo tak. XXVI Fiye, nihikaay, níhicoopii kikee kisaalumant isak niñ kúsupak keehañ ho pakanc, nkinako nkikin toko. Kúnuul ka kikelan ka kiti an a añañu nkihañ páciite kíyaañ ka.”

XXVII Yéesu ti hisoku ha eehuu, aal náaceekii ti kayoñ ka: “Iññaá ya eepukuu ya náacuuwani ánapiyanee-nápiyan.” XXVIII Pale Yéesu naañahanoo: “Payenka nkásiitan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáhin ho kánapiyane-nápiyan.”

Kacakan ka kiti píyisan pa

XXIX Uyoñ wa ta núuconcoolii ta, Yéesu naasok: “Ekaay eyye, ekaay eenaput. Uyya ti kacakan píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpoñiyaam, pale háati poonool étikayisane, fo píyisan pa piti Jonas.‡ XXX Samat nii Jonas fa naayeniye fa píyisan ti pakati Ninew, fo lompo inci, Añii An, fayeno píyisan ti ekaay eyye.

* **XI:XXV** 11:15 Pelesepul, ekina eyem Seetaani. † **XI:XXVII** 11:17 Pakakee paka, fiye nkásiye hilim eehe: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; miin óo miin méetaakoolanooliye, efimihancaloolo.” ‡ **XI:XXIX** 11:29 Ta infiyee yoon enfakat neemelan Jonas ayaamakoola ya ati Pútuun pa. Pumuu kunoom káhaaciil yoon ya néenuusiyoo ti kantant ka kaloñayoo (Jonas 1:17). ✧ **XI:XXIX** 11:29 Máciya 12:40

XXXI “Ta infiyee, amansa ya aal a ati Sepa, náafulii ti mah méelaanjeelaan ápikey peti amansa ya Solomon káasiitan ecohato ya eteyoo§. Fiye, heeyem ha le hihajaahan amansa ya Solomon. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti íhinu kíiti ya, amansa ya aal a ati Sepa afaasiinjo hátikin ekaay eyye náayisan yo nii enowaanow. XXXII Fo lombo incuke, Jonas náatuunan hilim ha hiti Pútuun pa pakati Ninew, nkáwunko umuuyen wa uteyii.✱ Fiye, heeyem ha le hihajaahan Jonas. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti íhinu kíiti ya, pakati Ninew efikasiinjo hátikin ekaay eyye nkáyisan yo nii enowaanow.”

Piyeno ti ecaan

XXXIII Yéesu naapenani hisoku: “An acaananantoo lampi naayol yo nin fotom náawuf teyyo eheem. Pale nawanwan yo ti esafu la ammeya nii an óo an éenakoonii naacuk ecaan ya. XXXIV Níkini ñikina ñiyem lampi ya eti eniini. Niñ ñikini ñinapaa eniini púloon lombo efeemeen niñ ecaan. Niñ ñinaput, eniini lombo neemeen niñ énimaan. XXXV Ooto, tah kunuu ti ecaan ya eeyem ya ti awe timpi eyeno énimaan. XXXVI Niñ eniini púloon eemeenaa niñ ecaan, peetaakut la níme, efeeyeno púloon ti ecaan samat nii ecaan lampi eecaan catan éeyayii ti awe.”

Hinooku ha hiti Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiinane ha

XXXVII Yéesu ta naapaye ta káakup, Afalisaay naayonkaloo hili pa teyoo. Apikaay, naanako naayeno hili. XXXVIII Afalisaay a ta naacuke ta nii Yéesu akuulanut sipeeso apite ali, innimoo teyoo. XXXIX Ateeteyo naasokoo: “Aluu Pufalisaay pa, tíkitaan elontan ya niñ epulaatu ya innikuulan, pale páhantuwa aluu innimeen niñ pálafí piti káalipu niñ pakanc. XL Aluu pusan pa! Fo Pútuun pa peemanoole pa tíkitaan pikina tom lombo pimemanoole páhantuwa? XLI Niwufan salaka weeyem wa lupó keeleke ka, ancuk aluu niñ waah óo waah efinikuul.

XLII “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma inniwufan himpaac ha heewase ha ñaasuwan ti pamaañal pa pitaaluu, samat nii kanca, micempanu niñ típaapikeen. Pale innifiil nii ñañañaa piyeno keecoonoole ti pututa aluu niñ pakan paka, innilafi Pútuun pa, ántun hikina inniñañe íhinu peefiilut weetowiye wa.

XLIII “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma innilafi piyeno ti kúkon ka keenape ka ti púluumuma pa, innilafi pakan paka kapinkakican aluu pinapnap ti kílin ka.

XLIV “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innicuke nii kiyaak keetaakut lánkamaasi enka pakan nkakak tenko péemiit nii kakakaakak ti waah weekuulut.”

XLV Fiye, akee ti pikalañana hilim ha heesiinane ha naasokoo: “Ahámpaatiin, naasokaa fiyaaw, unii lombo antañale.”

XLVI Yéesu naañahanoo: “Aluu lombo pikalañana hilim ha heesiinane ha, kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innitiyan pakan paka pitiyo peenapa lín, háati niñ cisiik aluu coonool nílikantoo pitiyo pempuu.

XLVII “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innilut kiyaak ka kiti piyaamakoola pa, payenka símaama aluu nkamuke ka. XLVIII Inníyisanyisan ti páhinal empuu nii nicoonaacoon eha símaama aluu nkáhine ha, poko kamukale piyaamakoola pa, aluu inniwaliyanool kiyaak ka kiteyii.

XLIX Ekina ewune Pútuun pa ti ecohato etempo mpusok: 'Inci fápoñiyii

§ XI:XXXI 11:31 Amansa ya aal a ati Sepa, akina ayem amansa aal éefulii ti mah meeyem epees yáali pa caanak ca íncifulii pa (1 Pumansa 10:1-13). ✱ XI:XXXII 11:32 Jonas 3:1-10

piyaamakoola niŋ pupoñapoñ, efikamuk ti poko pakakee, pakakee paka nkakallanii.'

^L “Ancuk hísim ha hiti piyaamakoola pa púloon heeniisiye ha kápiliŋ ti púcook púlunta pa, efihinaŋee ti hikaw ekaay eyye. ^{LI} Písikii ti hísim ha hiti Abel fo ti hísim ha hiti Sakaliya*, eemukee ya ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, ti pututa kaaciin ka niŋ la haŋee la kaasampan. Ee, inci pusok aluu, eehe fiye púloon efihinaŋee ti hikaw ekaay eyye.

^{LII} “Kúnuul efikiyeno ti aluu pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha, kamma innicoope ékululuma ya eti káapankin hunkut ha hiti kameye ka. Aluu faŋ aluu ninakiit lupu, innikit kéelafiye ka pinako.”

^{LIII} Yéesu apiyeno hífulu ti ekumpaan ya, pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ Pufalisaay pa kiiñii nkili meemak, nkayeniyoo kaakil-incanool ti hícump pacakanoolal. ^{LIV} Kápilafiyoo hikuucu ti eeha afaasok kati káyiniyoo hinooku teeho.

XII

Káwasum écuŋato

^I Ti oom caanak, pakan púwuli peemeene nkaconcoolo fo nkakakalool. Yéesu náayaañ ápukup niŋ pinapana pa pakateyoo, naasok: “Níwasum leweño ya eti Pufalisaay pa, kamma neeyem écuŋato eyya nétif. ^{II} Waah óo waah weeyolee éfuuyisane, waah óo waah weeyem ti énim éfuumeyyee. ^{III} Ekina ewune eeha innisoke ha ti énimaan éfihisiyee niŋ hanakan palaw, eeha innipuusanoole ti kaanuu páhantuwa ékaap éfihituunanee ti kilin ka.”

Eeñanee ya hifeyu

^{IV} Yéesu nene asok: “Aluu pákawiyam, inci pusok aluu: Timpi nife payenka nkamuk ka ífulaa toko étinekayini waah ti aluu. ^V Pale inci fáyisan aluu aña inniñane ya hifeyu: Nife Pútuun pa, peeyem pa niŋ pupayaa himuku enii ya, pitaakaataak kayine kiti hiwantu aluu ti seemak. Ee, inci pusok ho aluu, pikina inniñane hifeyu. ^{VI} Fo ninoomanantoo múculuculu isak, uhit úsupak? Háati coonool temmo Pútuun pa pifilut. ^{VII} Háati wan aluu fiye púloon ufineefin. Timpi nife, nihaŋaahan panap meemak múculuculu meemeene.”

Kasayan niŋ fotom hipooku Yéesu hátikin pakan paka

^{VIII} Yéesu nene asok: “Inci pusok aluu: An óo an eesayanaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fasayanoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^{IX} Pale an óo an eepookaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fapookoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^X An óo an eesoke heenaput t’inci, Añii An, afaaponketee, pale an óo an éehaañiye kateñal Kunuu ka keenape ka ataponketee.

^{XI} “Niŋ kacoopaa aluu ti sempe ti púluumuma pa íhinu aluu kíiti, niŋ fotom nkacoop aluu hátikin ñihampaatiin ña niŋ ti pakati kayine ka, timpi niwasoolo kúnuul fa innikaakaay káakup kati nifak niŋ fotom eeha innikaakaay hisoku, ^{XII} kaatuko Kunuu ka keenape ka efikikalaŋan aluu ti oom caanak eeha inniñane hisoku.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a

^{XIII} Yéesu ti káakup ka, akee ti kayon ka naasokoo: “Ahámpaatiin, sok atoom a úpaacinool hitaaku ha eeha paapaa atoonii naakate ha unii.”

* **XI:LI** 11:51 Aña ayem ayaamakoola ya (2 Heetaakiye 24:20-22) pale neetaat paapaa ti Saŋ-Patis.

XIV Yéesu naañahanoo: “Awíyam, ayme asiinjanaam áhina kíiti niñ fotom aña akaakaay aluu káapaacinool hitaaku ha hitaalu?” XV Púful toko, naasokii: “Nisiño púsooni! Nitah kunuu, timpi niñes kaacencenool hitaaku, kaatuko elon an eneetaat ti hitaaku ha hiteyoo, háati nihifom.”

XVI Naasokii hícantiiitu eehe: “Taakaataak usaanum áyiin eetaake etaam eepuke meemak. XVII Naacakanoolo: 'Puume inci iññañe íhinu? Kaatuko taakut la famank aña inci nkaakaay ya émaańii.' XVIII Naasok: 'Fiye inci nkaakaay íhinu. Fahancalool mileefaan ma mutoom, illut ñenfakat, la faacencenool púloñ aña inci nkaakaay ya émaańii niñ hitaaku ha hitoom. XIX Inci fasokoolo: "Awíyam, yékunoolo, hitaaku ha hitii hiti sitiil seemeenje, li, illaan, iyyeno ti elon éesuume meemak." XX Pale Pútuun pa mpusokoo: 'Awe eson eyyuu! Hánant eehe aafaket. Fiye, ayme afaacoop aña anconcenoole ya púloñ?'” XXI Yéesu naapenan apisokii: “Eehe efihitaako an aña nacencenool hitaaku hiti fanoo apan ataakut waah hátikin Pútuun pa.”

Kat káamiilool yínan Pútuun

XXII Púful toko, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Eehe hiwune inci insok aluu, timpi niwasoolo kúnuul ti elon ya etaalu, ti waah ewwa efinili, niñ fotom ti sinii aluu, waah ewwa éfinisoolo. XXIII Kaatuko elon ya ehañaañ paliyal, enii ya neehañ pásooliyal. XXIV Nisincan pusuwa pa: pusukantoo, pumaañantoo, pitaakut káamankuma niñ ekina tom pilefaan, pale Pútuun pa mpúkuuman-kúuman po. Ñiyema puume innihañ panap pusuwa pa? XXV Ayme ti aluu, ti ewasoolo kúnuul, ayina kapenan caanak ti elon ya eteyoo? XXVI Páawoo niyinaat fala íhinu waah wa wenkilis wa ewwe, weyme efiniwasoolo kúnuul ti ukee wa?

XXVII “Nisincan fa híliili ha niñant fa. Híhinantoo piseeñ niñ ekina tom hiliilantoo. Pale inci pusok aluu, háati amansa ya Solomon niñ hisaanumate ha hiteyoo fiye púloñ ayinaat púsoolo samat nii hikina. XXVIII Niñ Pútuun pa púsoolaa fiyuu káaheeni kiti kaakit, keeyem ka le fíyooy, kacom nkiwantee ti seemak, faala aluu, puume conko étipusool aluu? Aluu keetaakut ka káyinan kenfakat! XXIX Timpi niñes waah ewwa efinili, innilaan; timpi niwasoolo kúnuul. XXX Kaatuko keeneetaat ka Pusuwif, poko nkañes waah ewwu. Pale Pútuun pa Paapaa ti aluu, pímeyimayi nii nisoolahaa-soolah wo. XXXI Haña panap nípiñes cáwii etempo, waah ewwe púloñ efuuwufanee aluu.

XXXII “Aluu cikoolee ca citoom, timpi nife, kaatuko Paapaa ti aluu súmoosuum kati awufan aluu cáwii etempo. XXXIII Ninooman hitaaku ha hitaalu, innifulan ho salaka ti keeleke ka. Nimemanoolo émankuma mañ éepuciyantoo. Inniconcenool hitaaku ha hitaalu alacana la étihicim, pa innimeya pa nii pílipa étikayini hikolu, cemmek lompo etecok. XXXIV Kaatuko la pamankal pa pitaalu mpiyem, toko lompo saan aluu insiyem.”

Pimiikan keeyem kaasincan

XXXV Yéesu nene asok pinapana pa pakateyoo: “Niyeno niñ wañ uti páhin, innikat pilampi pa pitaalu pipicaañ. XXXVI Nihin samat nii pakan keeyem ti hítuulu éñoohonii ya eti áhampaatiin a ateyii, loho akaayaa pahaañ piti pinimo. Niñ pácolaliyoo naawenken, nkápankinoo putum pa. XXXVII Pimiikan pa payenka áhampaatiin a naakaakaay ka étookii kaasincan niñ ácoliyoo éfikanapiyanee. Pánipani, inci pusok aluu: Afáawasonii wañ uti páhin naayenani nantoonool naawufanii kapili.

XXXVIII Iyyema ákeyyoo mpisit niŋ fotom nuulap, náatookiyii kaasincan, éfikanapiyane.

XXXIX “Pale nímeysi eehe, niŋ áhampaatiin a ati ekumpaani ya ameyá álipa ya ta naakaakaay ékey, atakatoo ápinakoonii ápilipoo. XL Aluu lompo nisiŋo púsooni kaatuko inci, Añii An, éfikey ti caanak enca étininunkoolam.”

XLI Fiye, Piyeer naacakan Yéesu: “Ahámpaatiin, unii uwune ansok hícantitu eehe fo hiti pakan paka púloŋ?” XLII Ateeteyo naañahanoo: “Ayme ayem amiikan a eehintiyee ya, naacohato, aŋa áhampaatiin a naakaakaay kañoman páhin pa piti ekumpaani ya kati ápaacinool paliyal pa pakakee pimiikan pa niŋ caanak ca cítuuniyaa? XLIII Amiikan a aŋuu, niŋ áhampaatiin a áñoohoniyoo náatookiyoo ti oom páhin, áfaanapiyane. XLIV Inci pusok aluu pánipani ya, afaañomanoo hitaaku ha hiteyoo púloŋ. XLV Pale usokaa amiikan a naasokoolo: ‘Ahámpaatiin a atoom áfiisut éñoohonii,’ náayaañ hisapu pimiikan pa pákayiin paka niŋ pakaal paka, naayeno hili, pálaani fo ákuman. XLVI Ahámpaatiin a ati amiikan a aŋuu áfaañohonii ti hinoom eehe náanunkoolut niŋ ti caanak enca náamiit. Afaakallanoo meemak, áfaahinoo samat nii fa nkáhin fa keehintiitee ka.

XLVII “Amiikan a aŋa eemeyá ya eehe áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha amemanooliit, áhinut ho afaasapee meemak. XLVIII Pale amiikan a aŋa éemiit ya eehe áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha, náahin heewune kati asapee, afaasapee caahinkin. An óo an aŋa nkawufane meemak afaañaakee meemak, an óo an aŋa nkañomane meemak afaahaŋee hiñaaku.”

Kásuumaay tom pale píkatinool

XLIX Yéesu nene asok: “Inci kéyyookey écoopii seemak ti púlunta pa, íllafi sipince sucok. L Pale taakaataak pátise eyya inci iññaŋe hisayu, kúnuul unka ti inci taamanta epayut. LI Cukaacuk aluu nii kásuumaay inci íncoopii t’etaam? Haani, inci pusok aluu, pale píkatinool. LII Písik fíyooy, miin miti pakan isak éfimikatinool, pákahaaciil efikapook pákasupak, pákasupak efikapook pákahaaciil. LIII Efíkatinool, paapaa afaapook añaínoo akampaani, akampaani afaapook paapaa ateyoo; iñña afaapook añaínoo ámaacul, ámaacul afaapook iñña ateyoo; iñña afaapook añaínoo aaloo, añaínoo aaloo afaapook aasonoo aal.”

Kameye heeñaŋe pitaako

LIV Yéesu naasok lompo kayon ka: “Niŋ nicukaa káatiŋu nkúfulii pa caanak ca incinow pa, innihaan ti hisoku ‘éfeenupii’, apan nihitaako. LV Fo lompo incuke, niŋ eyam ésapiyoo ti kikee kaapii, innisok ‘éfisowi’, nihitaako. LVI Aluu ñícuf! Níyiniyini kameye heekaakaay pitaako niŋ nisincanaa patiila niŋ t’etaam. Weyme uwune niyinaat hícuku heeyem ha aluu ti kaaposool ti caanak enca, kati nímeysi heekaakaay ha pitaako?”

LVII “Fiye, weyme uwune aluu faŋ aluu níkiwantoo heenape ha? LVIII Niŋ akamooli ayeniyuu hicoopu ti áhina kíiti, ti pítin pa hín kata nípiteneool kati nísiyool, niŋ ekina tom afaacoopi ti sempe ti áhina kíiti ya, áhina kíiti ya naawufani pakati púwuulu pa, pakati púwuulu pa nkakuli. LIX Inci pusoki: Aátifulii ti ékuluma eyyuu awe peecooyut kaahit ka kikelan ka.”

XIII

Púwunko umuuyen niŋ ekina tom eket

^I Ti oom caanak, pakan nkákey kakaman Yéesu fa Pilaat náahine kapumuk pakakee pakan pakati Kalilee, ta nkayeniye ta kaawaaseen kiti Pútuun. ^{II} Yéesu naañahanii: “Pakati Kalilee payenkuu, fo cukaacuk aluu nii poko kahaña kaamuuyen pakakee pakati Kalilee kamma nkamukee fiyuu? ^{III} Haani, inci pusok aluu, pale niñ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púloon efiniket. ^{IV} Niñ fotom pakan paka kaat ya niñ pákahaaciil paka payenka ekumpaan ya eehaane ya eti Silowam neenowe ya teyii neemukalii, cukaacuk aluu nii kahaña kaamuuyen pakati Jerusalem? ^V Haani, inci pusok aluu, pale niñ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púloon efiniket.”

^{VI} Fiye, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: “Akee áyiin ataake kaakit naasuk tenko sootoo. Naakaay hiñes papukal eteyyo ataakut. ^{VII} Naasok áhina ya ateyoo: 'Sincan, sitiil síhaaciil unse nii inci kéyyoo hiñes papukal ti enuun eyye taakantoo. Fiit yo! Etaakut nafaa weyme efeesiño ti etaam eyye kenseñ?' ^{VIII} Pale áhina ya naañahanoo: 'Ahámpaatiin, túul yo etiil eyye, inci pícikisool ti sipat eteyyo uwwas yo campanti, ^{IX} manti epuk niñ ekina tom pulay mpoñ kapifiit yo.'”

Aal éehute éekuuñanee ti hinoom ha hiti kayeno ka

^X Ti hinoom hiti kayeno hiti Pusuwif pa, Yéesu naayeno kakalañan ti ekee éluumuma. ^{XI} Intaako toko aal aña hísaalumant níhihutane fo sitiil kaat niñ síhaaciil (18). Náañuho ayinantoo ésaalino fo acoonool ciit. ^{XII} Yéesu ta naacukoo ta náayonkaliyoo hátikinoo naasokoo: “Aal, aayihaa ti káakuuñu ka kitii.” ^{XIII} Naalemp sipeesoo teyoo, tokotoko aal a náasaalino apucoonool ciit, naayeno hímulu Pútuun pa.

^{XIV} Pale, ahámpaatiin a ati éluumuma ya, apucuk eehuu inseeño ti Yéesu kamma náakuuñane ti hinoom ha hiti kayeno ka. Naacoo hilim ha, naasok kayon ka: “Kunoom isak niñ hoonool kiñañee páhin tenko. Ooto níkey ti oom kunoom nípikuuñanee, pale ti hinoom ha tom hiti kayeno ka.”

^{XV} Ateeteyo naañahanoo: “Aluu ñícuf! Fo an óo an ti aluu, ákopinantoo híciinoo niñ ekina tom fáliyoo ti káahoonanuma apicoop yo kaalaanan ti hinoom ha hiti kayeno ka? ^{XVI} Fiye, aal aña ati miin ma miti Abraham, aña Seetaani neenakiye fo sitiil kaat niñ síhaaciil (18) púmpuluñ, fo añañutee kafakan ti káakuuñu enke ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{XVII} Ta naasoke ta enke, keepookoo ka nkameeñ niñ ñusuu, pale kayon ka nkiyeno ti pásuuma kamma heenape ha henfakat ha púloon eeha Yéesu náahine ha.

Hícantiitu hiti ekoon sootoo

^{XVIII} Púful toko, Yéesu naasok: “Cáwii ca citi Pútuun pa niñ weyme incinakoole? Niñ weyme inci fakufumool co? ^{XIX} Cicukaacuk nii ekoon sootoo eyya an naacoope naasuk yo ti kaakit ka kiteyoo. Néenanti fo éyenoonii enuun, pusuwa pa mpúwuun ti unaay eteyyo.”

^{XX} Yéesu nene asok: “Niñ weyme inci fakufumool cáwii ca citi Pútuun pa? ^{XXI} Cicukaacuk nii leweño eyya aal naacoope naanakanool yo niñ efol eemeenje, fo hímaaf ha púloon híkuntii.”

Putum pa peekoke pa

^{XXII} Yéesu ti pikaayu pa Jerusalem naasiño ti pisaatee pa niñ misaatee ma apiyeno kakalañan. ^{XXIII} Akee naacakanoo: “Ahámpaatiin, fo pakan caahinkilis lamma efikafakanee?”

Yéesu naañahani: ^{XXIV} “Níhin kata nipinako ti putum pa peekoke pa kaatuko inci pusok aluu, pakan keemeenje efikanes pinako étikayini. ^{XXV} Niñ ati ekumpa an ya ayitiyaa naapank putum pa, aluu tíkitaan, éfinicook kaawenken hunkut ha innisok: 'Ahámpaatiin, pánkin unii,' pale náañahani: 'Inci miit peyme innifulii!'

^{XXVI} “Fiye, efinisokoo: 'Unaa uyeniyaa hili niñ pálaani nantoonool, ayyeno kakalañan ti kíliñ ka kutoonii.' ^{XXVII} Pale afaasok aluu: 'Inci miit peyme innifulii! Nílaañam aluu payenka innihin ka heenaput ha!'

^{XXVIII} “Niñ nicukaa Abraham, Isaak, Jakob niñ piyaamakoola pa púloon ti cáwii ca citi Pútuun pa, efinikoon innifincal úñiñ aluu kamma inniwantee tíkitaan. ^{XXIX} Pakan éfikafulii pa caanak ca incifulii pa niñ pa incinow pa, epees yaamay niñ epees yáali, kápikey hili ha henfakat ha hiti cáwii ca citi Pútuun pa. ^{XXX} Nísiitan, pakakee paka kéekelanii ka efikayeno hátikin, pakakee paka keeyem ka hátikin éfikakelanii.”

Pálafi empá Yéesu náalafiye pa Jerusalem

^{XXXI} Ti oom caanak, pakakee Pufalisaay nkákey ti Yéesu nkasokoo: “Fúl le aapikaay lakeenaay kaatuko Helot Antipas álafiyuulafi himuku.”

^{XXXII} Yéesu naañahani: “Nikaay canisok cipampaño ceekance encuu nii: 'Inci oopa ti hiyaanu kísaalumant, ínkuuñan pakan paka kéekuufie ka fíyooy niñ kacom, hinoom ha híhaaciyenu ha inci fapa páhin pa putoom.' ^{XXXIII} Fan óo fan incuke fo inci muus pítinam fíyooy, kacom niñ tanta, kaatuko ayaamakoola ayinaatee himuku pikee niñ neetaat Jerusalem.

^{XXXIV} “Oo Jerusalem, Jerusalem aluu keemukale ka piyaamakoola pa inninunkal payenka Pútuun pa mpúpoñii ka ti aluu, ñiyema puume innonkaam kati concenool epuuk aluu nantoonool samat nii fa eku-ton neconcenool fa mufuun eteyyo ti úpitu eteyyo. Pale nicoonut! ^{XXXV} Nísiitan, ekumpa an ya etaaluu efeekatanee, ee inci pusok aluu: Etinene nicukam fo hinak ta efinisok ta: 'Amúlee aña éekeyii ya ti caacaw ca citi Ateeteyo.'”

XIV

Ayíin ati káakuuñu kiti hanaay éekuufianee ti hinoom ha hiti kayeno ka

^I Ti hinoom hiti kayeno, Yéesu naanako ti ekumpa an eti akee ti ñihampaatiin Pufalisaay pa hili. Keeyeniye ka toko nkasincan teyoo.

^{II} Fiye, áyiin eetaake káakuuñu kiti hanaay sipees niñ woot naayeno hátikinoo. ^{III} Yéesu naacakan Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha: “Coonecoon fo kiteekit káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{IV} Pale kañahanutoo. Náalik áyiin a aña éekuufie ya náakuuñanoo, apipa, naasokoo ayet.

^V Fiye, naasokii: “Aluu ti aluu, ayme añiinoo niñ fotom híciinoo efihinow ti ésaapun átafulanii ho mpacas ti hinoom ha hiti kayeno ka?”

^{VI} Kayinaatoo kañahan teho.

Esilanoolo niñ ewananoolo

^{VII} Púful toko, Yéesu naacuk kéeyonkaliyee ka hili ti kamamal kúkon ka kiti hátikin, naasokii hilim eehe: ^{VIII} “Niñ kayonkaluu pahaaño piti pinimo timpí yeno ti híkon ha hiti hátikin ti kafeyatan an eehanuu nafaa náayonkaliyee, ^{IX} niñ eehuu hitaakiyaa, aña éeyonkalii ya aluu púloon, áfaakey ti awe, naasoki: 'Ufan híkon ha hitii áyiin a aña.' Fiye, niñ ñísuuwi aafakaay iyyeno ti híkon ha hiti puson. ^X Pale niñ kayonkaluu, yeno ti híkon ha hiti puson, ancuk niñ aña éeyonkaliyuu ya hili acukuu, naasoki:

'Awíyam, káy yeno hátikin.' Fiye, áafanapiyanee hátikin kéeyonkaliyee ka púlooj. ^{XI} Kaatuko an óo an eesilanooliye áfaawananiyee, an óo an eewanooliye afaasilanee."

^{XII} Yéesu naasok eeyonkaloo ya: "Naayikaa kawaay niŋ fotom káciim, timpi yónkalii pákawiya, pakatuwi tom, miin ma mitii tom niŋ ekina tom pikinooli tom keetaake ka. Náahinaa fo efi lompo kayonkali hili nkánukani. ^{XIII} Pale naayenyaa kawufan hili henfakat yónkalii keeleke ka, kéehute ka, payenka nkanow ka niŋ efank, kéefuume ka. ^{XIV} Etíkayiniyi ho kañahan, pale Pútuun pa éfipinapiyani, mpiñahani ho ta keecoonoole ka nkakaakaay ta élitoonii ti eket ya."

Hícantiitu hiti hili henfakat

^{XV} Ti hili eehuu, akee ti keeyeniye ka toko, ápisi eeha Yéesu naayeniye ha hisoku, naasokoo: "Pásuuma efipiyeno ti aña eekaakaay ya hili pati cáwii ca citi Pútuun pa!"

^{XVI} Yéesu naañahanoo niŋ hícantiiitu eehe: "Taakaataak akee áyiin eememanoole hili henfakat naayonkal hícamp pakan. ^{XVII} Ta hili ha níhitsuuniye ta naapoñ amiikan a ateyoo, ápikaakupii niŋ keeyonkalee ka hili nii: 'Níkey, hiik ha hipayaa.' ^{XVIII} Pale poko púlooj nkáyaañ kaluum kaaponket. Ayáañ a naasokoo: 'Féefiye inci innoome kaakit, fo inci kaay hicuku etenko, sokoo aponketam.' ^{XIX} Akee ya naasokoo: 'Féefiye inci innoome kícíin ŋaasuwan kiti piya, kikina inci iyyem fiye ti pikaayu hiyoo pu, sokoo aponketam.' ^{XX} Akee lompo naasokoo: 'Féefiye inci insaye aal, ekina ewune étiyini ékey.'

^{XXI} "Amiikan a apuñoho, naakaman áhampaatiin a ateyoo eeha pakan paka nkásokiyoo ha. Fiye, ati ekumpan ya, ta náasiye ho ta, náañiken, naasokoo: 'Kaay mpacas ti kíliŋ ka niŋ ñitin ña ñiti saatee ya cóopii keeleke ka, kéehute ka, kéefuume ka niŋ payenka nkanow ka niŋ efank.' ^{XXII} Amiikan a apipa ho ihinu, naasokoo: 'Ahámpaatiin, eeha ansoke ha híhineehin pale fo fiye ekumpan ya emeenjut.' ^{XXIII} Ahámpaatiin a naasok amiikan a ateyoo: 'Kaay ti mítin ma niŋ kanaac kíkinku ka cóopiyii kápinakoonii, eeha efhiwun ha ekumpan ya etoom neemeen. ^{XXIV} Inci pusok aluu: Háati akee ti kéeyonkaliyee ka hínum, atasiikan ti hili ha henfakat ha hitoom.'"

Páciite piyeno anapana

^{XXV} Fiye, kayon kenfakat nkiyeno pinapool niŋ Yéesu. Náayeesoonii lipé teyii, naasokii: ^{XXVI} "Niŋ an ákeyyoo ti inci, ayinaat piyeno anapanayam taamanta álafitam pihaŋ faafoo niŋ íñña a ateyoo, pihaŋ aaloo niŋ epuukoo, pihaŋ ñúnuwoo niŋ pakatuwoo niŋ pakahoopoo, niŋ lompo elon ya eteyoo. ^{XXVII} Aña lompo eekantiit kuluwaa ya eteyoo, eeyem ya kúnuul ka kiteyoo, naanapanam, ayinaat piyeno anapanayam.

^{XXVIII} "Fo niŋ akee ti aluu álafiyaa kulut ekumpan eehaane, átayaañ ayeno apifin mañ emma naakaakaay káfulan manti míyini hipayu oom páhin? ^{XXIX} Niŋ ekina tom afaatah yo átayini yo hipayu, pakan paka keekaakaay ka hicuku eteyyo nkalenkenoo, ^{XXX} nkasok: 'Sincan, aña áyaañe kulut ekumpan, ayinaat yo hipayu.'

^{XXXI} "Fo lompo incuke, niŋ amansa ayenyaa pikaayu hikam niŋ akee amansa, fo átayaañ ayeno apisincan man niŋ síwuli ŋaasuwan (10,000) áfaayini kátaakoolan eeyem ya ti ékey niŋ síwuli áwii (20,000)? ^{XXXII} Niŋ ameya nii átayini, aña naalon náalaane afaapoñ pakan kaluum

púsumool. ^{XXXIII} Ti páhinal pa poonool puu, an óo an ti aluu ayinaat piyeno anapanayam taamanta akatanut waahoo púlooj.

^{XXXIV} “Micempanu anapaanap, pale ninj múfulaa ti pasampe etemmo puume éfimiyniyee éñahanii ti pasampe? ^{XXXV} Minaput ti etaam ya, minaput lompo campanti, efimiwantee. An óo an eetaake kaanuu kiti káasiitan, ásiitan.”

XV

Hícantiitu ha hiti sáacii ya éecime ya

^I Hikee hinoom, hícump pisayoola kúncoo ninj pumuuyena nkálohii Yéesu káasiitanoo. ^{II} Pufalisaay pa ninj pikalanana hilim ha heesiñanee ha nkayeno káakumutool kapisok: “Ayíin ane nawanawan pumuuyena pa naali neyii.”

^{III} Fiye, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: ^{IV} “Ninj akee ti aluu ataakaa sísaacii keme, yoonool néecim, fo atakat áwii epaakiil ninj kaat ninj sipaakiil sa (99) ti káahoonanuma, apikaay hines yoonool ya éecime ya fo álananii yo? ^V Ninj álananiyoo yo, ninj pásuuma áfaakantoonii yo ^{VI} naayet t’enuuf. Púful toko naayonkal pákawiyoo ninj pikinooloo nantoonool naasokii: ‘Níkey, ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci íllanani sáacii ya etoom yoonool ya éecime ya.’ ^{VII} Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, pásuuma efipiyeno ti keeyem ka alacana ninj amuuyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, pihan áwii epaakiil ninj kaat ninj pakapaakiil paka keecoonoole ka kasolahut kayesan eloj ya eteyii.”

Hícantiitu hiti koofali éecime

^{VIII} Yéesu naapenan hisoku: “Moonool muu, ninj aal ataakaa sikoofali naasuwan, yoonool néecim, fo atacañan lampi, naaneen ekumpan ya naañes yo ninj kunuu fo alañan yo? ^{IX} Ninj alañanaa yo áfaayonkalii pákawiyoo ninj pikinooloo nantoonool naasokii: ‘Ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci íllanani koofali ya etoom éecime ya.’ ^X Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, ninj amuuyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, pásuuma efipiyeno ti pumaleekoo pa piti Pútuun pa.”

Hícantiitu ha hiti añii ya éecime ya

^{XI} Yéesu nene asok: “Taakaataak áyiin eetaake epuuk pákasupak. ^{XII} Kahiineen ka nkusok faafoo: ‘Paapaa, ufanam putumam ti hisaanumate ha eeha inci iññane ha hitaaku nampi ketaa.’ Fiye, paapaa ya náapaacinool hitaaku ha hiteyoo epuukoo. ^{XIII} Fiyiit kahiineen ka naanooman putum pa piteyoo púlooj naakaay ti mah méelañe. Náapucalool po mañ ma miteyoo ti eloj eenaput. ^{XIV} Apipa káapucalool aña naataake ya púlooj, épankul enfakat néenakoonii ti mah ma púlooj, náayaañ palek. ^{XV} Naakaay hines páhin, akee áyiin ati oom mah naacoopoo, naapoño káakuuman pícalukun ti etaam ya eteyoo. ^{XVI} Náalafi kaasiitan fañoo ninj paliyal empa pícalukun pa mpiyeniye pa hili pale an awunutoo waah.

^{XVII} “Fiye, ápuñhoonii ti kunuuwoo, naasokoolo: ‘Píhina kayema puume pakati paapaa atoom payenka nkali fo nkatowan, inci íyyemi le ti eket ninj peep. ^{XVIII} Ooto, inci fañoho pati paapaa atoom nkaasokoo: ‘Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana ninj ti awe. ^{XIX} Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini, cokam samat nii akee ti píhina pa pakatii.”

XX “Púful toko, añii ya naalito, naañoho pati faafoo. Mpálempaliyoo, faafoo naañantanoo nketoo teyoo ti hikaw meemak. Naatey api-paakoolanoo naañoonoo, naasumpooloo. XXI Añii ya naasokoo: 'Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana niñ ti awe. Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini.' XXII Pale faafoo naasok pimiikan pa pakateyoo: 'Nihiliikan! Nícoopii hísool ha heehaje ha pawalle ínnisooloo ho, inniñaamoo ekop ti hisiik, inniwasoo pisamata. XXIII Innícoopii cíciin ca ceehaje ca pafom nipumuk upuliyaa nuuhaañiyaa. XXIV Kamma añiinam aje naakete, náañohoonii ti elon; náacim, naalañanee.' Nkáyaañ pahaaño.

XXV “Ta eehe nihitaakiye ta añiinoo áhampaatiin a náalonji ti kaakit. Ti éñohooniyoo ápulohanii ekumpaan ya náasi páyifal niñ pakiiyal. XXVI Naayonkal akee ti pimiikan pa, naacakanoo: 'Weyme utaakiye le?' XXVII Amiikan a naañahanoo: 'Atuwi añohoonii, paapaa atii naamuk cíciin ca ceehaje ca pafom kamma náañohoonii kásuumaayoo.'

XXVIII “Fiye, añii ya áhampaatiin a hiiñoo nihili, naapook pinako ti ekumpaan ya. Paapaa ateyoo náafulii, naamaaneenakoo apinako ti ekumpaan ya. XXIX Pale naasok paapaa ateyoo: 'Sítan! Sitiil ense púloon inci yemuu ti páhin péelaacinut hilimi. Pale háati cofil aataapala wunam pahaaño niñ pákawiyam. XXX Pale añiini aje, ápuñohoonii, akina aña éepucaloole ya hitaaku ha hitii ti púmaacul keenaput, ammukoo cíciin ca ceehaje ca pafom!'

XXXI “Paapaa ateyoo naasokoo: 'Añiinam, hinak óo hinak awe oopa le niñ inci, waah óo waah utoom, utii. XXXII Pale atuwi aje aketaaket, náañohoonii ti elon; náacim, naalañanee. Ekina ewune uñañaa pahaaño niñ hitaaku pásuuma.'”

XVI

Hícantiitu ha hiti áhina ya eesuusa ya

I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Ayíin usaanum ataake áhina eeyeniye ati hikaw ha hiti páhin pa piteyoo. Pakan nkákey kapisok usaanum a nii áhina ya ateyoo, pahaaño niñ hisaanumate ha hiteyoo naayaake. II Naayonkaloo naasokoo: 'Eeheyime inci ínsi nkákup kitii? Finam waah wa wéenakoonii wa niñ wéefule wa, kaatuko áatineeyini piyeno ati hikaw ha hiti páhin pa putoom.'

III “Ahína ya naasokoolo: 'Páawoo áhampaatiin a atoom áfaafulanam ti páhin pa putoom, puume inci iññaje íhinu? Taakut sempe siti piya, suuwaasuu lompo kaaluumatool. IV Méyimeyi fa inci nkaakaay íhinu, ancuk niñ inci púulaa páhin pa putoom pakan paka nkawananam lateyii.'

V “Naayonkal oonool oonool ti keetaake ka nikopu ti áhampaatiin a ateyoo. Naacakan áyaañ a: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' VI Naañahanoo: 'Kilampasaan keme kiti lúuliin.' Ahína ya naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno mpacas nkiic áwii ésupak niñ ñaasuwan (50).'

VII “Apipa, naacakan akee: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' Naañahanoo: 'Sipootak keme siti uli.' Naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno nkiic áwii epaakiil (80).' Fiye, náahin fo ti an óo an eeyekane áhampaatiin a ateyoo nikopu.

VIII “Púful toko, áhampaatiin a náamul áhina ya eecoonoolut a kamma náahine ho niñ pasuuse. Kaatuko payenka nkanapan ka énimaañ ya eti púlunta empe kahaña pasuuse pakati ecañ ya eti Pútuun pa ti waah

ewwa nkáhin wa ti pututayii.” IX Yéesu nene asokii: “Inci pusok aluu: Hisaanumate ha hitaaluu hiti púlunta empe, nicoop ho kati nitaak pákawi, ancuk niñ hipayaa, innisayanee ti úyenuma wa uti eket maamaa.

X “An eehintiyee niñ waah wenkilis afaahintiyee lompo niñ waah wenfakat, an eecoonoolut niñ waah wenkilis, ataconool niñ waah wenfakat. XI Niñ nicoonoolut niñ hisaanumate ha hiti púlunta empe, ayme afaañoman aluu hisaanumate ha hiti pánipani ya? XII Niñ nicoonoolut niñ hisaanumate hiti an, ayme afaawufan aluu hisaanumate ha hitaaluu? XIII Amiikan oonool ayinaat páhin ti ñihampaatiin pákasupak. Afaanat oonool a náalafi akee ya, niñ ekina tom áfaalafi oonool a naapook akee ya. Niyinaat kaalehanool káyinan Pútuun niñ pálafi mañ.”

XIV Ta Pufalisaay pa nkásiye ta enke púloon nkalenken Yéesu kamma nkálafiye mañ. XV Yéesu naasokii: “Aluu ínnyisanyisan pucoonool pa pitaaluu ti ñikin pakan paka, pale Pútuun pa pimeyimeyi heeyem ha ti saan aluu. Kaatuko eeha pakan paka nkacoke ha nii hihanja hitaaku nafaa, Pútuun pa pinataanat ho.”

Hilim ha heesiñanee ha niñ cáwii ca citi Pútuun pa

XVI Yéesu nene asok: “Kilim ka kiti Móyiis niñ kiti piyaamakoola pa kisiñanee-siñan fo ti caanak ca citi Sañ-Patis. Písik ti oom caanak ekoonan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa neeyenyee ti káatuunan. Fiye, an óo an oopa ti ihinu kata kati anako. XVII Alacana niñ t’etaam efikahan pacas épucaloolo cilim ca ceehaje ca káafomaati ti hilim ha heesiñanee ha hiti Móyiis.

XVIII “Ayíin óo áyiin éefulane aaloo naasa akee aal, ti kaamuuyen naayem, aja lompo eesaye aal aja áyiinoo náafulane ti pinimo, ti kaamuuyen naayem.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a niñ Lasaar

XIX Fiye, Yéesu naasok Pufalisaay pa hícantiiitu eehe: “Taakaataak usaanum áyiin, nawaso wañ weewalla núuciiti hinoom. Hinak óo hinak la teyoo pahaaño, naayeno ti elonj eenape. XX Intaak lompo áyiin eeleke, caacawoo Lasaar, aja nahinto hátikin putum ekumpan ya eteyoo, eniinoo púloon kaameej musontuwaay. XXI Náalafi kahesal aja nánowalii ya ti púus pa piti usaanum a apili, piyen pa conko mpíkey mpiyeno kaaneewan musontuwaay ma miteyoo.

XXII “Eeleke ya naaket, pumaleekoo pa mpicoopoo mpiyenanoo pukol Abraham. Usaanum a lompo, naaket naahokee. XXIII Pati keekete ka naayeno ti kúnuul kenfakat, ápihaafin naañantan pállaaje Abraham, Lasaar naayeno pukoloo. XXIV Naaceek apusok: ‘Paapaa Abraham, inci ti ñíseeña ñenfakat iyyem le ti uleew ewwe. Keti ti inci ti hikaw, mpoñ Lasaar ápikaapuucii pikelan hisiikoo ti man, apumonanam híleeluufam.’ XXV Pale Abraham naañahanoo: ‘Añiinam, náwuno nii aayenaayeno ti elonj éesuume, tempo Lasaar naayeno ti kúnuul. Fiye, Lasaar oopa le, ti kaapuuñanoolee, awe oopa ti ñíseeña. XXVI Apan niñ fúlaa toko, kaayeen kenfakat unka ti pututa unaa, eeha efhiwun ha kéelafiye éfulii petoonii kápifiitani lupuu ti aluu étikayini, fo lompo incuke ti kéelafiye éfulii lupuu ti aluu nkáfiitani petoonii.’

XXVII “Usaanum a naasokoo: ‘Paapaa Abraham, ooto inci luumuu, poñ Lasaar pati ekumpan ya eti paapaa atoom, XXVIII kaatuko inci taakaataak po pakatu isak. Akaay, apicaakamanii heeyem ha pe, poko lompo timpi kákey peti kúnuul enke.’ XXIX Abraham naañahanoo: ‘Pakatuwi

kataakaataak pakiical pa piti Móiis niñ piti piyaamakoola pa, kásiitan po.' ^{XXX} Usaanum a naasokoo: 'Paapaa Abraham, eehuu hifomut, pale niñ an áfuliyoo ti keekete ka naakaay teyii, éfikawunko umuuyen wa uteyii.' ^{XXXI} Abraham naasokoo: 'Niñ kásiitanut Móiis niñ piyaamakoola pa, háati an náañohonii pati keekete ka, étikayinanoo.'"

XVII

Kaamuuyen niñ kaaponket

^I Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: "Fan óo fan incuke, efitaaak waah weekaakaay kanakan an ti kaamuuyen, pale kúnuul efikiyeno ti aña éfuunapii ya teyoo. ^{II} Fisaka apicenkee ti ekun énanikiin enfakat naawantee ti musuu le niñ afaanakan akee ti kenkilis ka payenke ti kaamuuyen. ^{III} Nisiinjo púsoonii!"

"Niñ atii ya amuuyenaa, watanoo, niñ awatanooliyaa mponketoo. ^{IV} Niñ amuuyenaa ti awe ñiyema isak niñ ñésupak ti hinoom ha hoonool ha, náañohonii ti awe ñiyema isak niñ ñésupak kaalum kaaponket, añañoo kaaponket."

^V Pupoñapoñ pa nkasok Ateeteyo: "Penan unii káyinan." ^{VI} Ateeteyo naañahani: "Niñ nitaakaa káyinan keefomut nii ekoon sootoo, níyiniyini hisoku enuun eyyuu: 'Lúpinoolo nkaasiinjanoolo ti musuu,' éfeehin eeha innisoke ha."

^{VII} "Usokaa akee ti aluu ataake amiikan ayaya niñ fotom afaasa púlukuleen pa piteyoo. Mpáyetaliyoo ti kaakit, fo aafasokoo: 'Hiliikan káyano aapili?' ^{VIII} Haani, aafasokoo: 'Káyano yikam waah ewwa inci fali káciim, naapayaa hiik, immemanoolo uwwufanam pili illaan, niñ inci payaa, awe conko, illi illaan.' ^{IX} Fo aafasok amiikan a apalaka kamma náahine eeha ansokoo ha áhin? ^X Fo lompo incuke ti aluu, niñ níhinnaa waah ewwa nkasoke wa aluu níhin, nisok: 'Unii pimiikan kensen, páhin pa putoonii lamma núuhine.'"

Káakuñan pakan ñaasuwan pakati kanuk

^{XI} Yéesu ti pikaayu Jerusalem, naanap ti pututa mah ma miti Samali niñ Kalilee. ^{XII} Akina ti pinako ti cikee cisaatee, pakan ñaasuwan keekuulut kamma kanuk nkákey kapipaakoolanoo. Nkasiinjo kápilaanjo ^{XIII} nkaceekoo niñ uwiiluyii: "Yéesu, Ahámpaatiin, keti hikaw ti unii!" ^{XIV} Yéesu apicukii, naasokii: "Nikaay cániyisanoolo pati puwaaseena pa pakati Pútuun pa." Poko ti pítin pa nkakuulane.

^{XV} Akee ti poko, ápipanum nii ákuuñaneekuñan, náañohonii ti wootoo, naayeno hímulu Pútuun pa niñ kaawiiluyoo. ^{XVI} Naanow ti woot Yéesu, puhoonuyoo t'étaam, naasokoo apalaka. Antuj ati Samali. ^{XVII} Yéesu naacakan: "Fo ñaasuwan ya púlooj tom ekuulane? Isak ya niñ pakapaakiil paka peyme nkayem? ^{XVIII} Háati akee ti poko ayinaat éñohonii ápumul Pútuun pa fo niñ neetaat ati Samali ya aña, eeneetaat a ati Israyel?" ^{XIX} Naasokoo: "Lito, kaay, káyinan ka kitii kúkuuñanuu."

Ekéy ya eti cáwii ca citi Pútuun pa

^{XX} Hikee hinoom, pakakee Pufalisaay nkacakan Yéesu: "Teyme cáwii ca citi Pútuun pa éficikey?" Yéesu naañahani: "Cáwii ca citi Pútuun pa éticikey samat nii waah ewwa nuucukee. ^{XXI} An atasok: 'Nisincan! Ehee co!' niñ fotom 'Ahaa co!' kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa unca ti aluu."

^{XXII} Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: "Caanak unca ti ékey, éfinilafi fanfan hicuku hinoom hoonool ti kunoom ka kiti inci, Añii

An, pale etinicuk ho. ^{XXIII} Pakan efikasok aluu: 'Nisincan! Eheeyoo le!' nin ekina tom: 'Ahaayoo pa!' Pale timpi nikaay, timpi ninapanii. ^{XXIV} Samat nii pamaliñoolal etiiil fa mpicaañan fa patiila púloon písik ti púcook fo ti pikelan, fo lompo pakan paka nkakaakaay hicuku inci, Añii An, ti hinoom ha eeha fáñoohonii ha. ^{XXV} Pale fo inci yáañ yeno ti kúnuul kenfakat, mpookee ti ekaay eyye.

^{XXVI} "Samat nii fa intaakiye fa ti caanak ca citi Nowe,✧ fo lompo nkaakaay pitaako ti kunoom ka kiti inci, Añii An. ^{XXVII} Pakan paka nkayeno hili, pálaani, esa niñ pinimo fo ti hinoom eeha Nowe náayuukiye ha ti piteen pa penfakat pa. Fiye, etiiil ya néenupii man menfakat fo mumukalii púloon cew. ^{XXVIII} Fo lompo incuke ti kunoom ka kiti Lot:✧ Pakan paka nkayeno hili niñ pálaani, hinoom niñ kaanooman, pusuk niñ kulut. ^{XXIX} Pale hinoom eeha Lot náafule ha Sotom, seemak niñ kíceek ínsifulii patiila, insimukalii púloon cew.

^{XXX} "Fo lompo facuk ti hinoom eeha inci, Añii An, nkaakaay ha éyisanoolo. ^{XXXI} Ti oom hinoom aña eeyem patiila ti kankalan ekumpan ya eteyoo naataak waahoo páhantuwa, añañut éwanoonii apicoop wo. Fo lompo incuke aña eekaaye piya, añañut éñoohonii pati ekumpan ya eteyoo. ^{XXXII} Nínawuno heetaakiye ha Lot aaloo!✧ ^{XXXIII} Aña éelafiye kafakan elon ya eteyoo, áfaapuul teyyo, aña éepuule ti elon ya eteyoo afaafakan yo. ^{XXXIV} Inci pusok aluu: Oom hánant pakan pákasupak efikahinto nantoonool, oonool áfaaseepinee akee ya naakatee toko. ^{XXXV} Pakaal pákasupak efikayeno pútuun ti ésiken yoonool, oonool áfaaseepinee, akee ya naakatee toko." [^{XXXVI}]

^{XXXVII} Pinapana pa pakateyoo nkacakanoo: "Ahámpaatiin, peyme eehuu nihikaakaay pitaako?" Naañahanii: "La ehunuj neeyem, toko píketul pa mpuconcool."

XVIII

Hícantiitu piñiino ti kaluum

^I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo hícantiitu eehe ápiyisanii nii kañañaa kaluum tan óo tan timpi káwusen. ^{II} Naasokii: "Taakaataak ti ekee saatee áyiin áhina kíiti eefeyut Pútuun apaaliit an. ^{III} Ti saatee eyyuu lompo, intaako eyaañat aña áyiinoo eekete, apinakaay pateyoo kati afiitoo kilim ti pututayoo niñ akamooloo.

^{IV} "Fo ta infiiye innapook, pale ti pikelan naasokoolo: 'Háati inci feyut Pútuun niñ ekina tom paaliit an ^V pale, páawoo aal aña oopa ti ihampuyam meemak, inci fasiñiyoo. Niñ inci hínut fo átayekuno ékey hinak óo hinak kayokanam."

^{VI} Fiye, Ateeteyo nene asok: "Nísiitan áhina kíiti ya eenaput a añuu eeha naasoke ha. ^{VII} Fo Pútuun pa efipukuut ti pisiño pakan paka payenka mpimamale ka, keeyem ka ti kaayonkal etempo hánant hanakan kati piyankananii? ^{VIII} Inci pusok ho aluu, efipiñiyii mpacas. Pale inci, Añii An, niñ inci ñóhooniyoo fo éfitookii t'etaam keetaake káyanan?"

Hícantiitu ha hiti Afalisaay niñ asayoola kúncoo

^{IX} Fiye, intaako toko keecokooliye nii keecoonoole, nkátinan ti pakakee paka. Tempo, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: ^X "Taakaataak pakan pákasupak keekaaye ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa kaluum:

✧ XVII:XXVI 17:26 Púcook 6-9 ✧ XVII:XXVIII 17:28 Púcook 18:16-19:29 ✧ XVII:XXXII 17:32 Púcook 19:26

akee ya Afalisaay, akee ya asayoola kúncoo. ^{XI} Afalisaay a naasiinjo citeeteyoo naalum: 'Inci sokuu apalaka Pútuun kamma inci incukut nii pakakee paka, keeyem ka pílipa, kecoonoolut, pihaañiya nin pakaal nin fotom samat nii asayoola kúncoo ya aje. ^{XII} Insunsun kunoom kúsupak ti lóokuñ ya, uwwufani himpaac ha heewase ha ñaasuwan ti waah óo waah púloñ ewwa inci intaake tewwo cooy.'

^{XIII} "Pale asayoola kúncoo ya naasiinjo pílaañ, álafit fala káahaafin, pale náasitan, naasok: 'Pútuun, taak paket hikaw t'inci, amuyena ya.'"

^{XIV} Yéesu naasokii: "Inci pusok aluu, áyiin a añuu, ta naayeniye ta piyetu, akina Pútuun pa mpucoke nii ecoonool pale Afalisaay a tom. Kaatuko an óo an éemakiyanooliye áfaawiiniyanee, an óo an éewiiniyanooliye áfaamakiyanee."

Yéesu nin epuuk ya

^{XV} Fiye, pakan nkácoopii epuuk ti Yéesu kati álikii. Pinapana pa pakateyoo kapucuk eehuu nkafet teyii. ^{XVI} Pale Yéesu naayonkal epuuk ya naasok: "Nikat epuuk ya kápikey ti inci, timpi nikitii. Kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa ti payenka keecuke ka nii payenkuu inciyem. ^{XVII} Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eesayanut cáwii ca citi Pútuun pa samat nii añii, atanako tenco."

Ayiin usaanum nin elon ya eepayantoo ya

^{XVIII} Ati hikaw ati Pusuwif naacakan Yéesu: "Ahámpaatiin eenape yuu, puume inci iññañe íhinu pitaak elon ya eepayantoo ya?"

^{XIX} Yéesu naañahanoo: "Weyme uwune ayyonkalam eenape? Taakut an eenape fo Pútuun pa lamma. ^{XX} Fo áamiit hilim ha heesiinane ha? 'Timpi haaño nin aal ati an, timpi coonool aapumuk an, timpi líp, timpi caam aapinook an, túul paapaa atii nin íñña atii.'"

^{XXI} Naañahan Yéesu: "Eehuu púloñ inci immanke kápiliñ maañiiaayam." ^{XXII} Ta Yéesu náasiye ta eehe, naasokoo: "Waah woonool uwwa toko ewwa ánhinut: Nooman hitaaku ha hitii púloñ uwwufan mañ ma keeleke ka, aafataak hisaanumate alacana, náafulaa toko ínkey innapanam."

^{XXIII} Pale áyiin a ta náasiye ta eehe inciitiyoo meemak, kamma naataake fo muus. ^{XXIV} Yéesu apisincanoo, naasok: "Cíiticiiti kusaanum ka kapinako ti cáwii ca citi Pútuun pa! ^{XXV} Fo ñonkomoo éfeeyini pinako ti káfuun saakilañ? Haani! Pale pinako pa piti usaanum ti cáwii ca citi Pútuun pa efipilañ páciite." ^{XXVI} Keeyeniyo ka káasiitan, nkacakan: "Fiye, ayme áfaayiniyee kafakan?" ^{XXVII} Yéesu naañahanii: "Waah wa weeheeke wa an, uheekut Pútuun pa."

^{XXVIII} Piyeer naasok Yéesu: "Sincan, unii ukatanaakatan waah wa utoonii púloñ nuunapani." ^{XXIX} Yéesu naañahanii: "Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eekatane enuuf, aal, pakatu nin ñúnu, pupuka, epuuk kamma cáwii ca citi Pútuun pa, ^{XXX} afaahañ hitaaku meemak ti caanak ca citi fiyooy, nin ti púlunta pa peeyem pa ti ékey, elon eepayantoo."

Káakup Yéesu káhaaciyenu kiti eket ya nin pilito pa piteyoo

^{XXXI} Púful toko, Yéesu naacoo pupoñapoñ pa pakateyoo ñaasuwan nin pákasupak paka ti kaapii, naasokii: "Nísiitan, unaa unka ti pisilo Jerusalem, waah wa púloñ ewwa piyaamakoola pa nkakiice wa kiti inci, Añii An, efuutaako. ^{XXXII} Efikawufanam keeneetaat ka Pusuwif. Efikapalahoolam nkalenkenam, nkakallanam, nkafaacal t'inci."

XXXIII Efikasapam niŋ kisawut, nkamukam. Ti hinoom ha híhaacyenu ha éflitoonii ti eket ya.”

XXXIV Pupoñoño pa kásiit eeha naayemii ti hisoku. Putum hilim ha nihiyolee teyii, kámiit eeha Yéesu náalafiyii hisoku.

Káakuuñan káafuumafuum pukol Yeliko

XXXV Yéesu ta naalohane ta Yeliko, káafuumafuum nkiyeno ti kanaac pítin pa, kipiyeŋo kaaluumatool. XXXVI Kípisi kayoŋ ka ti himuusu, nkicakanii heetaakiye. XXXVII Nkasokoo: “Yéesu ati Naasalet ayem ti himuusu.” XXXVIII Ta káafuumafuum ka nkisiye ta eehe nkíceekii niŋ kaawiilu etenko: “Yéesu añii ya ati Dawid, taak paket hikaw ti inci!” XXXIX Keeyeniye ka hátikin nkafet teyoo nkasokoo afatan, pale naahaŋ toko náaceekii: “Añii ya ati Dawid taak paket hikaw ti inci!”

XL Yéesu naasiño naasokii: “Nícoopiyamoo.” Ta náalohaniyoo ta, Yéesu naacakanoo: XLI “Weyme állaŋfiye inci pihini?” Naasokoo: “Ateeteyo, hínam pinee cuk.” XLII Yéesu naasokoo: “Ñoho ti hicuku, káyinan ka kitii kúkuuñanuu.” XLIII Tokotoko ñíkinoo íññipankino, naanapan Yéesu, naayeno hímulu Pútuun pa. Kayoŋ ka púlooŋ kipicuk eehuu lombo, nkiyeno hímulu Pútuun pa.

XIX

Yéesu niŋ Sakaay

I Púful toko, Yéesu naanako ti saatee ya eti Yeliko. Apiyeno himuusu saatee ya, II intaako toko áyiin aŋa nkasok Sakaay, akee ti ñíhampaatiin pisayoola kúncoo ya, naayeno usaanum. III Náalafi hicuku ayme ayem Yéesu, pale patameyoo mpiwun ayinaat kamma kayoŋ ka. IV Fiye, naatey hátikin pa Yéesu naañaŋe pa himuusu, naasilo ti enuun kati acukoo.

V Yéesu ápuŋcolii toko náahaafin naasokoo: “Sakaay, wánoonii mpacas, kaatuko fiyooy, fo inci wanan pati awe.” VI Sakaay náawanoonii mpacas, naawanana Yéesu niŋ pásuuma.

VII Pakan paka púlooŋ kapucuk eehuu nkáyaañ káakumutool kapisok: “Pati amuuyena naakaaye apiwanan.” VIII Pale Sakaay naasiño, naasok Ateeteyo: “Sincan, Ahámpaatiin! Inci fawufan kancan hisaanumate ha hitoom keeleke ka, an óo an aŋa ammeya nii inci lípoolip, fañahanoo fo ñapaakiil aŋa inci incoope ya teyoo.”

IX Yéesu naasokoo: “Fíyooy kafakan ka kúcoliyoo ti ekumpaŋ eyye, kamma aŋe lombo naayem ati miin ma miti Abraham. X Kaatuko inci, Añii An, kéyyookey hiŋes niŋ kafakan keelinciye ka.”

Hícantiitu hiti sisanoo ŋaasuwan

XI Yéesu fa naalohane fa Jerusalem, pakan paka incukii nii etikamp Pútuun pa efipiŋan cawii etempo. Ekina ewune, poko ti kásiitanoo ka, Yéesu naapenanii hícantiitu eehe. XII Naasokii: “Taakaataak áyiin eemaka eeyeniye pikaayu ti mah méelaŋe, pa naakaakaayee hicoku amansa ya ati mah ma miteyoo, niŋ apayaa náañhoonii. XIII Akáayum, náayonkalii ŋaasuwan ti pimiikan pa pakateyoo naawufan an óo an sanoo yoonool naasokii: 'Niyesanool nempo fo ta inci fáñhoonii.' XIV Pale, pakan paka pakati saatee ya kanatoonat, nkañoŋ pusonoo pakan kapica kasok nii: 'Unii úlafiit áyiin a aŋe apiyeno amansa ya atoonii.'

XV “Pale toko fiyaaw, náayanoonii amansa ya, náañhoonii ti mah ma miteyoo. Naayonkal pimiikan pa payenka naawufane ka pisanoo kati

ámeyi puume nkataakale. ^{XVI} Ayáañ a náakey naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo ñaasuwan.' ^{XVII} Amansa ya naasokoo: 'Napaanap, amiikan eenape! Páawoo acoonoolaa-coonool niñ waah wa wenkilis ewwe, inci fáhini ati hikaw ati sisaatee ñaasuwan.' ^{XVIII} Asúpiyenu ya náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo isak.' ^{XIX} Amansa ya naasokoo: 'Awe lompo inci fáhini ati hikaw ati sisaatee isak.'

^{XX} "Akee amiikan náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, ehe sanoo ya eyya awwufanaam ya, inci túkaatuk yo ti cifaal immank yo. ^{XXI} Inci feyuufe, kamma ayyem áyiin eefete. Ansasa waah ewwa ayyenanut, immaañ waah ewwa ansukut.' ^{XXII} Amansa ya naañahanoo: 'Ti pákupali inci nkaakaay íhinuyi kíiti, awe amiikan a eenaput a! Aámeyimeyi nii inci áyiin eefete, insasa waah ewwa inci iyyenanut, immaañ waah ewwa inci insukut. ^{XXIII} Weyme uwune aanakanut sanoo ya etoom ti émankuma mañ eeha efhiwun ha niñ inci ñóhooniyoo íntookii yo neepukoole?'

^{XXIV} "Fiye, naasok keeyeniye ka toko: 'Nisa sanoo ya eteyoo niwufan yo aña eetaake ya sisanoo ñaasuwan.' ^{XXV} Nkasokoo: 'Ahámpaatiin, añuu apayaapa hitaaku sisanoo ñaasuwan!' ^{XXVI} Naañahanii: 'Inci pusok aluu: An óo an eetaake, afaapenanee, pale an óo an eetaakut, háati caahinkilis ya eyya naataake ya efeesayee teyoo. ^{XXVII} Pale pikamoolam keesoke ka kálafiit inci kati yeno amansa ya ateyii, nikaay nípicopiyyi le hátikinam innimukii.'"

Pinako pa piti Yéesu Jerusalem

^{XXVIII} Yéesu ta naapaye ta hisoku eehuu, naanow kayon ka hátikin, apiyeno pisilo Jerusalem. ^{XXIX} Ta nkalohane ta Petifake niñ Petani, la nkasok la "cítintin ca citi Olif", naapoñ pákasupak ti pinapana pa pakateyoo, ^{XXX} naasokii: "Nikaay ti cisaatee ca ceeyem ca hátikin aluu, niñ ninakiyaa tenco efinitook nkacenske toko cífalin enca an ataapala alapo tenco, níkopinii co, ínnicoopiyam co. ^{XXXI} Niñ an acakanaa aluu: 'Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?' Inniñahanoo: 'Ateeteyo asoolahe co.'"

^{XXXII} Keeponnee ka nkakaay incakatook samat nii fa Yéesu naasokii fa. ^{XXXIII} Kapiyeno kákopin cífalin ca, pakateete co nkacakanii: "Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?" ^{XXXIV} Nkañahanii: "Ateeteyo asoolahe co." ^{XXXV} Nkácoopii co Yéesu, nkalemp kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti cífalin ca, nkalapanoo tenco. ^{XXXVI} Akina ti pikaayu pa, pakan paka nkatanaloo kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti pítin pa.

^{XXXVII} Apilohan Jerusalem, ti pítin pa piti eliñoon ya eti cítintin ca citi Olif, kayon ka púloon kiti pinapana pa pakateyoo nkimeen niñ pásuuma, nkíyaañ kaanimpan Pútuun pa niñ kilim keeceeke kamma nkacuke waah weecukantee. ^{XXXVIII} Nkasok:

*"Pútuun pa pínapiyan amansa ya éekeyii ya ti caacaw etempo!
Kásuumaay kiyeno alacana, núumulaa Pútuun pa piti patiila.✠"*

^{XXXIX} Pakakee Pufalisaay pa keeyeniye ka ti kayon ka nkasok Yéesu: "Ahámpaatiin, fet ti pinapana pa pakatii kapifatan!" ^{XL} Yéesu naañahanii: "Inci pusok aluu, niñ kafatanaa, pínankiin pa éfipiceekii!"

^{XLI} Yéesu apihan naalohane Jerusalem, naacuk saatee ya, naakoon kiteeteyo. ^{XLII} Naasok: "Niñ awe lompo Jerusalem aameya ti hinoom eehe waah ewwa éfuucoopiyyi kásuumaay ka! Pale fiye eehuu hiyoleeyol ti ñíkini. ^{XLIII} Hileenji kamma ámmiit, kaatuko caanak unca ti ékey ta pikamooli éfikakiiti púloon, nkákinkooli, nkakincooli ti upii wa

✠ XIX:XXXVIII 19:38 Kícinu 118:26

púloon. ^{XLIV} Efikatuncalooli niŋ epuuki; etikakat sínankiin súsupak seenaŋanooliye, kamma ankiiwut ta Pútuun pa mpíkeyii ta kafakani.”

Yéesu la ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa

^{XLV} Ta Yéesu naacole ta Jerusalem, naanako ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náayaañ hiyaanu punoomana pa. ^{XLVI} Naasokii: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa nii: ‘*Ekumpaan ya etoom ekumpaan éluumuma*,’[✧] pale aluu inniyesan yo ‘*éyolowuma pílipa*’[✧].”

^{XLVII} Naayeno kakalaŋan hinak óo hinak ti ekumpaan ya enfakat ya. Ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ pakakee ñíhampaatiin ti pakan paka, nkílafiyoo himuku. ^{XLVIII} Pale, kámiit fa nkakaakaay íhinu, kamma pakan paka púloon nkayemoo ti káasiitan meemak.

XX

Kacakan ka kiti kayine ka kiti Yéesu

^I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kakalaŋan pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa niŋ káatuunanii ekoonŋan ya éesuume ya. Ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ pakakee ñíhampaatiin nkácolii. ^{II} Nkasokoo: “Sok unii ti enkeyme kayine ayyem ti íhinu enkuu, ayme awwufanuu kayine enkuu?”

^{III} Yéesu naañahani: “Inci lompo taakaataak kacakan. Nisokam: ^{IV} Ayme ápoñii Saŋ-Patis pátise, Pútuun pa fo pakan paka?”

^V Nkayeno piteŋenool, nkasokoolo: “Niŋ unaa usokaa Pútuun pa púpoñiyoo, afaasok unaa: ‘Weyme uwune níyinanutoo?’ ^{VI} Pale nuusokaa pakan paka kápoñiyoo, kayon ka púloon efikimuk unaa niŋ pukumpa, kamma nkíyinanane nii Saŋ ayaamakoola.” ^{VII} Fiye, nkañahanoo: “Umíit ayme ápoñii Saŋ íhinu pátise.”

^{VIII} Yéesu naañahani: “Inci lompo etisok aluu ti enkeyme kayine inci iyyem ti íhinu enke fiye.”

Hícantiitu hiti píhina keekance

^{IX} Fiye, Yéesu naasok hícantiiitu eehe pakan paka: “Taakaataak akee áyiin eesuke kaakitoo, náaluwaas ko pakakee píhina, naakaay kaakaawool keefiyye. ^X Ta hisaatu ha níhituuniye ta, naapoñ akee ti pimiikan pa pakateyoo pati píhina pa kati kawufanoo putum pa piteyoo ti pasaatal pa. Pale píhina pa nkasap amiikan a nkayaanoo sipeesoo ñaanii. ^{XI} Ati kaakit ka nene apoñ akee amiikan, pale anuu lompo píhina pa nkasapoo, nkateñaloo, nkayaanoo sipeesoo ñaanii. ^{XII} Nene apoñ amiikan áhaaciyenu, píhina pa nkasapoo, nkakuumoo, nkayaanoo. ^{XIII} Fiye, ati kaakit ka naasok: ‘Puume inci nkaakaay íhinu? Inci fapoñ añiinam aŋa inci íllafiye ya manti kátuuloo.’ ^{XIV} Pale ta píhina pa nkaŋantanoo ta nkateŋenool nkasok: ‘Aha aŋa akaakaay ya hitoonu kaakit ka, umukoo ancuk kaakit ka kiyeniyaa kutuunaa.’ ^{XV} Nkáfulanoo ti kaakit ka, nkamukoo.”

Fiye, Yéesu naasok: “Puume ati kaakit ka naakaakaayii íhinu? ^{XVI} Afáakey naamuk píhina pa, naawufan kaakit ka pakakee.” Ta pakan paka nkásiye ta eehe nkasok: “Alímaati eehuu timpi hitaako!” ^{XVII} Yéesu

naasincanii naasok: “Ti hilim ha hiti Pútuun pa, eeheyme pakiical empe mpusoke:

'Enánkiin ya eyya puluta pa nkawante ya

éyenoonii énankiin ya eehaṅe ya hitaaku nafaa'*?

XXVIII “An óo an éenowii ti énankiin eyyuu áfaapucaloolo, an óo an aṅa néenowii teyoo afaatuncaloolo.”

XIX Pikalaṅana hilim ha heesiṅanee ha niṅ ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, nkámeyi nii poko kawune Yéesu naasok hícantiiitu eehe. Nkálafiyoo hicoku tokotoko pale nkafe kayoṅ ka.

Kacakan kiti cooy kúncoo

XX Pikalaṅana hilim ha heesiṅanee ha niṅ ñíhampaatiin ña nkatah kunuwii meemak ti Yéesu, nkapoñ mikelecoola teyoo kéehine faṅii nii pakan keecoonoole. Nkálafi hikuucuyoo ti pákupaloo, kati kacokoo nkawufanoo ati hikaw ha hiti mah ma. **XXI** Nkacakanoo eehe: “Ahámpaatiin, unii úmeyimeyi nii ánkupkup nkalaṅan pucoonool ciit, niṅ fúlaa toko aasincanantoo ti sicaw, pale ti pánipani ya ankalaṅan pakan paka pítin pa piti Pútuun pa. **XXII** Sok unii: Cooneecoon fo kiteekit upucooy kúncoo ya Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room?”

XXIII Pale Yéesu náameyi nii hikuucuyoo nkayaake, naasokii: **XXIV** “Níyisanam kaahit kiti mañ, puhoonṅu niṅ caacaw ayme kayem toko?” Nkañahanoo: “Sesaal.” **XXV** Yéesu naasokii: “Ooto, niwufan Sesaal waah wa uteyoo, inniwufan Pútuun pa waah etempo.” **XXVI** Fiye, hátikin pakan paka kayinaatoo hicoku ti pákupaloo, nkaṅaṅo ti pañahanaloo nkakemanool kem.

Kacakan ka kiti pilito pa ti eket ya

XXVII Pakakee Pusatusaay nkákey ti Yéesu (poko nkasok nii keekete ka étikalitoonii). Nkacakanoo: **XXVIII** “Ahámpaatiin, Móyiis akiicaakiic ti hilim ha heesiṅanee ha nii: 'Niṅ áyiin asayaa naaket peetaakut añii, atuwoo añaṅaa hitoonu aal a, naataak neyoo epuuk keekaakaay piyeno pakati púnuwoo eekete ya.' **XXIX** Fiye, intaako ti miin moonool pákayiin isak niṅ pákasupak, áhampaatiin a naasa aal, ataakut añii, naaket. **XXX** Asúpiyenu ya naatoon aal a, ataakut añii, naaket. **XXXI** Aháaciyenu ya lompo naatoonoo. Fo lompo incuke, ti isak ya niṅ pákasupak paka nkatoonoo, nkaket peetaakut neyoo añii. **XXXII** Ti pikelan aal a lompo naaket. **XXXIII** Fiye, hinak ti pilito pa ti eket ya, aal a anjuu ati ayme, páawoo isak ya niṅ pákasupak paka púloṅ kasayoo?”

XXXIV Yéesu naañahanii: “Ti púlunta pa piti fíyooy, pakan paka nkasasa nkanimo. **XXXV** Payenka Pútuun pa mpusoke ka nii poko kanape kati kalitane ti eket ya nkakin ti púlunta pa peeyem pa ti ékey etikasa, etikanimo. **XXXVI** Etínekayini eket, kaatuko kacukaacuk nii pumaleekoo pa, ekina ewune etikasa etikanimo. Poko epuuk Pútuun kamma nkalitane ti eket ya. **XXXVII** Móyiis náayisan picaṅ catṅ nii keekete ka éfikalitoonii. La sokee la ti hilim ha hiti Pútuun pa kiti cífita ca ceecoke ca apan cisowiit, naayonkal Ateeteyo 'Pútuun pa piti Abraham, Pútuun pa piti Isaak, Pútuun pa piti Jakob.'* **XXXVIII** Pútuun pa pineetaat piti keekete ka pale piti keeloṅe ka, kaatuko ti Pútuun pa an óo an oopa kaloṅa.”

XXXIX Pakakee ti pikalaṅana hilim ha heesiṅanee ha nkasokoo: “Ahámpaatiin, áakupaa pitempo tak!” **XL** Kaatuko nene káhaañiitoo kacakan hikee hilim.

* **XX:XVII** 20:17 Kícimu 118:22   * **XX:XXXVII** 20:37 Efúlii 3:6,15-16

Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati ayme?

XL^I Yéesu naasokii: “Weyme uwune pakan paka nkasok Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati Dawid? XL^{II} Dawid himuumoo asokaasok ti pakiical pa piti kícimu ka:

'Ateeteyo Pútuun pa púkupaakup niñ Ateeteyo atoom ti hisoku:

Kéy yenyam epees yáali,

XL^{III} *fo ta inci fatah ta pikamooli ti wooti ayyeno amansa ya ateyii.* ☆

XL^{IV} “Dawid himuumoo nayonkaloo 'Ateeteyo', puume Eenucee ya áfaayini piyeno añii ati Dawid?”

Káwasum pikalañana hilim ha heesiñanee ha

XL^V Ta pakan paka púloon n kayeniyoo ta káasiitan, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: XL^{VI} “Níwasum pikalañana hilim ha heesiñanee ha. Poko, nkálafilafi kaamuusool niñ kúsool kenfakat, nkálafi lompo kapinkakicane pinapnap ti kílin ka. Poko nkayeno ti kúkon ka keenape ka ti púluumuma pa niñ ti hili ha henfakat ha. XL^{VII} Poko lompo nkacaakool piyaanaj pa payenka pákayiini keekete ka, kapicoop waah wa uteyii púloon. Apan niñ kayeniyaa kaluum nkafiyo kati kacokee nii pakan keenape. Pútuun pa efipisapii pihan pakakee paka.”

XXI

Kawun kiti eyaanat eeleke aña áyiinoo eekete

I Ti oom káasiinuma, Yéesu naayeno kaasincanool pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, naacuk kusaanum ka ti hiwasu mañ ti éwasuma mañ ma, emma nkácoopii ma kati kawufan mo Pútuun pa. II Naacuk lompo eyaanat eeleke, aña áyiinoo eekete, naawase toko uhit úsupak weetaakut nafaa. III Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Inci pusok aluu pánipani ya: Aal a añuu eeleke ya ahaña kawufan pakan paka púloon. IV Kaatuko pakan paka, mañ ma emma nkasoolahut ma nkawase lupoo, pale akina ti palekoo naawufan púloon aña naataake ya kati alon.”

Pýisan pa piti enow Jerusalem, niñ eñhoonii ya eti Añii An

V Fiye, pakakee ti pinapana pa nkayeno hímulo ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, niñ pawalle pínankiin pa péewalliyanoole yo pa, niñ pawalle pa lompo piti waah wa weewufanee wa Pútuun pa. Yéesu naasokii: VI “Nicukaacuk eehe púloon? Caanak unca ti ékey an atacuk énanikiin eenañiye ti ekee, efipitahalee púloon.”

VII Pinapana pa nkacakan Yéesu: “Ahámpaatiin, eehuu, teyme ni-hikaakaay pitaako? Weyme úfuuyisan unii kati úmeyii nii uuha ti ékey pitaako tokofiye?” VIII Yéesu naasokii: “Nisiño púsooni, an timpi acaakool aluu. Kaatuko hícamp pakan éfikakey niñ caacawam kapisok: 'Inci yem Eenucee ya ati Pútuun pa!' niñ ekina tom 'Caanak ca cícoliyoo!' Timpi ninapanii. IX Pikelan pa pineetaat féefiye. Le niñ éfipikey, fo yáañ taako kikam niñ ñítaakool. Niñ nísiyaa ko timpi nife. Pikelan empúu, pulonjaa mpílaañe.”

X Púful toko, nene asokii: “Mah éfimitaakoolan mah, cáwii íncitaakoolan cáwii. XI Etaam ya éfineyiyan meemak, intaako púpankul niñ úkuuñu wenfakat uti eket ti pisaatee peemeñe. Pýisan peefeyanana lompo mpucukee patiila.

XII “Pale eehuu púloon hítaakumo, efikacok aluu, nkakallan aluu. Efikacoo aluu ti púluumuma pa kati káhin aluu kíiti, nkakul aluu.

☆ **XX:XLIII** 20:43 Kícimu 110:1

Nkawufan aluu pumansa pa niŋ pakati kikaw ka kamma inci. ^{XIII} Toko efinitaak efaah eti kakamanii inci yem ayme. ^{XIV} Timpi niwasoolo kúnuul ti eeha innikaakaay hisoku kati nifak, ^{XV} kaatuko inci fawufan aluu kilim ka niŋ ecohato ya. Háati oonool ti keepooke ka aluu átayini pisiŋo hátikin aluu niŋ ekina tom naanook aluu. ^{XVI} Pupuka aluu, pakatu aluu, ñúnu aluu, pakan aluu niŋ pákawi aluu kakaakaay kawufan aluu pakati kikaw ka, pakakee ti aluu efikamukee. ^{XVII} Pakan paka púloŋ efikanat aluu kamma inci, ^{XVIII} pale háati kaahan koonool etikiñakee ti kikaw aluu. ^{XIX} Niŋ nísikaa piliit tiw efinitaak eloŋ ya etaaluu.”

^{XX} Yéesu nene asokii: “Niŋ nicukaa Jerusalem néekinkoolee niŋ pusoocaali, ínnimeyi nii enow eteyyo écoliyoo. ^{XXI} Fiye, keeyem ka ti mah ma miti Yutaay katey pati pítintin pa, keeyem ka Jerusalem káful, keeyem ka tíkitaan saatee ya timpi kánakoonii. ^{XXII} Kaatuko ti kunoom enkuu Pútuun pa mpikaakaay hisapu pakan etempo. Hikina hikiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa, fo hitaako. ^{XXIII} Efiseeñ meemak ti kunoom enkuu ti pakaal paka keeyem ka niŋ munow niŋ keeyem ka ti káacuuwan! Kaatuko efitaa ko ñíyoka ñenfakat ti mah emme, Pútuun pa mpíñiken teyii. ^{XXIV} Pakakee paka efikamukee niŋ káakuntu, pakakee paka nkacokee nkacoopee ti hícump mah méelaan. Keeneetaat ka ti káyinan ka kutuunaa efikakakalool Jerusalem fo ta kunoom enka nkawufanii ka efikipa.”

^{XXV} Yéesu nene asokii: “Píyisan efipiyeno ti caanak ca, ti hiim ha, niŋ ti picaañan pa. Ti etaam ya, kaatii ka efikiliñool, kúsuuh ka lompo nkisap meemak, pakan paka púloŋ efikafe meemak, étikameyi fa éfikahin. ^{XXVI} Pakan paka efikaket niŋ ewatate ti káamiilool heekaakaay ha pitaako ti etaam ya, kaatuko sempe sa siti patiila éfisiyiyinanoole. ^{XXVII} Tempo, efikacuk inci, Añii An, ti éwanoonii niŋ sempe niŋ ti hamake henfakat ti pututa káatiŋu. ^{XXVIII} Fiye, niŋ eehe híyaañaa pitaako, nisiŋo ínnisaalino, kaatuko kafakan ka kitaaluu kúlohaniyoo-lohan.”

^{XXIX} Yéesu apipa, nene asokii hilim eehe: “Nisincan sootoo ya niŋ pikee punuun pa, ^{XXX} emma mpíyayanii ma pihatal péeyeeni innicuk niŋ ñíkin aluu, ínnimeyi nii etii ya élohaniyoo-lohan. ^{XXXI} Fo lompo incuke niŋ nicukaa enke fiye ti pitaako ínnimeyi nii cáwii ca citi Pútuun pa cílohaniyoo-lohan. ^{XXXII} Inci pusok aluu pánipani ya: Ekaay eyye etepa eket ekina peecukut enke fiye púloŋ nkitaakiye. ^{XXXIII} Alacana niŋ t’etaam éfikacim pale kilim ka kutoom étikicim.

^{XXXIV} “Nitah kunuu! Timpi níluuŋoolo ti pahaaño, ékuman niŋ ekina tom káamiilool eloŋ ya, níwasum hinoom eehuu timpi himint aluu ^{XXXV} samat nii fa cala nemint soon. Kaatuko éfihinowii ti pakan paka púloŋ keeyem ka ti púlunta pa. ^{XXXVI} Timpi niŋooyal, inniluum tan óo tan kati nitaak sempe siti hifaku ti waah wa weekaakaay wa écolii, niŋ sempe siti pisiŋo hátikin inci, Añii An.”

^{XXXVII} Nihanakan ha, Yéesu nayeno kakalañan pakan paka ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, kániim ka nakaay hiŋotu ti cítintin ca enca nkasok ca “Olif”. ^{XXXVIII} Nuulap pakan paka nkáfis piyito nkakaay pati ekumpan ya enfakat ya kásiitanoo.

XXII

Piteñenool pa piti himukuyee ha hiti Yéesu

^I Pahaano pa piti himpuul ha heetaakut ha leweño, empa nkasok pa Himuusu ha, nihilohanii. ^{II} Nihampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa nin pikalanana hilim ha heesiinane ha nkayeno hiñes fa éfikahin kapumuk Yéesu, pale nkafe pakan paka.

^{III} Fiye, Seetaani neenako Yutas aña nkasok ya Iskaliyot, akee ti pupoñapoñ pa ñaasuwan nin pákasupak paka. ^{IV} Yutas naakaay hicuku ñihampaatiin puwaaseena pa nin ñihampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa kapitenenool puume naañanii kawufan Yéesu. ^V Insúumii meemak, nkásiyool kati kawufanoo mañ. ^{VI} Yutas naacoon, naayeno hiñes kásiinuma keenape la afaawufanii Yéesu, kayon ka peeneetaat toko.

Kaamemanool káciim ka kiti Himuusu ha

^{VII} Hinoom ha hiti pahaano pa hiti himpuul ha heetaakut ha leweño nihicolii, ta nkañaje ta kaawaaseen cisaacii ca citi Himuusu ha. ^{VIII} Yéesu naapoñ Piyeer nin Sañ naasokii: “Nikaay canimemanool káciim ka kutuunaa kiti Himuusu ha kati uliyaa.”

^{IX} Nkacakanoo: “Peyme állafiye upimemanool ko?” ^X Naañahanii: “Nísiitan, nin ninakiyaa ti saatee ya, efinipaakool nin áyiin eetiyye élumpa eti man. Inninow pusonoo fo ti ekumpan eyya afaanako ya, ^{XI} innisok ati ekumpan ya: ‘Ahámpaatiin a asok, leyme ékaap ya neeyem la naakaakaay hili káciim ka kiti Himuusu ha nin pinapana pa pakateyoo?’ ^{XII} Afáayisan aluu patiila ti ekumpan ya ékaap enfakat eepayee kaamemanool. Toko efinimemanool káciim ka kutuunaa.”

^{XIII} Nkakaay nkatook waah óo waah samat nii fa Yéesu naasokii fa. Fiye, nkamemanool káciim ka kiti Himuusu ha.

Káciim ka kiti Ateeteyo

^{XIV} Caanak ca cípituuno, Yéesu naayeno nin pupoñapoñ pa pakateyoo kati kali. ^{XV} Naasokii: “Fa inci inhiliikane hínúm hili cisaacii ca citi Himuusu ha nin aluu le nin inci facuk kúnuul. ^{XVI} Kaatuko inci pusok aluu: etineneli cisaacii ca citi Himuusu ha, fo ta eeha pahaano pa mpútuule ha efhitaako pati cáwii ca citi Pútuun pa.”

^{XVII} Naacoo elonton eti elaan naasok Pútuun pa apalaka kiteyyo, naasok: “Nicoop elaan eyye nipisayool aluu púloon. ^{XVIII} Kaatuko inci pusok ho aluu, písik fíyooy etinenelaan elaan fo ta cáwii ca citi Pútuun pa éficikey.”

^{XIX} Fiye, naacoo himpuul naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho, naawufanii ho, naasok: “Añe eyem eniinam eewufanee ya aluu, níhin eehe kati ninawuniyam.”

^{XX} Kapipa hili, naacoo lompo elonton ya eti elaan ya naasok: “Elonton eyye eti písiyool pa péeyeeni pa piti Pútuun pa nin pakan etempo; elaan eteyyo ekina eyem hísimam heeniisee ha kamma aluu. ^{XXI} Pale nisincan: Epees aña eekaakaay ya hífulu ti inci, yoopiya le nin etoom ya ti púus pa. ^{XXII} Kaatuko inci, Añii An, fakat samat nii fa Pútuun pa mpusoke fa, pale kúnuul efikiyeno ti aña éfule ya ti inci.” ^{XXIII} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáyaañ picakanool ayme akaakaay íhinu eehuu.

Pílaacinool pa piti aña eeñaje ya pamake

^{XXIV} Pinapana pa pakati Yéesu nkayeno pílaacinool peesowa cút ti eecukee nii akina ayem aña eeñaje ya pamake. ^{XXV} Yéesu naasokii: “Ti púlunta pa, pumansa pa kataakaataak sempe ti pakan paka, pakati kayine ka nkálafi kapisokee píhina heenape. ^{XXVI} Pale fatom nkaakaay piyeno ti aluu. Eemaka ya ti aluu añañaa piyeno nii akelan, ati hikaw ha samat nii

amiikan. ^{XXVII} Ayme ayem eemaka ya, aña nkawufane ya apili fo amiikan a? Fo aña nkawufane ya tom hili ha? Pale inci oopa le ti pututa aluu samat nii amiikan.

^{XXVIII} “Nisiñaasiinjo niñ inci ti páciite pa putoom. ^{XXIX} Samat nii fa Paapaa atoom naawufanaam fa cáwii fo lompo inci fáhin aluu nipiyeno pakati kikaw. ^{XXX} Ancuk innili innilaan niñ inci pati cáwii ca citoom, inniyeno ti pilemeyu pa kati ínnihin kítii miin ma ñaasuwan niñ músupak ma miti Israyel.”

Kakaman ka kiti Yéesu pilaaco pa piti Piyeer

^{XXXI} Fiye, Yéesu naasok Simon: “Simon, Simon, sítan. Seetaani ewufaneewufan kayine kiti káahaafeen aluu samat nii uli, kápikatinool cácuuf ca niñ kilehut ka. ^{XXXII} Pale inci luumaalum kitii ancuk káyinan ka kitii timpi kiñoho puson, niñ áañohooniyoo peti inci mpampañan pakani ti káyinan.” ^{XXXIII} Piyeer naasokoo: “Ateeteyo, inci siinñasiinjo pikaayu niñ awe ti ékuluma háati eket n’awe.”

^{XXXIV} Yéesu naañahanoo: “Piyeer, inci pusoki, fíyooy káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñíhaaciil nii áameyiyam-méyi.”

Mañ, epootak niñ káakuntu

^{XXXV} Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Ta inci mpoñe ta aluu peeyekanut mañ, peeyekanut epootak, peeyekanut pisamata púsupiyenu, weyme innitaakut po?” Nkasokoo: “Waah óo waah nuutaake po.”

^{XXXVI} Naasokii: “Fiye, an eetaake mañ naacoo pool mo, aña lompo eetaake epootak naacoo pool yo, aña eetaakut káakuntu anooman hísool ha hiteyoo henfakat ha naanoom koonool. ^{XXXVII} Kaatuko inci pusok aluu: Heekiicee ha kutoom ti hilim ha hiti Pútuun pa fo hitaako. Hísook: ‘Nkacokoo samat nii áhina heenaput.’[☆] Pánipani, heekiicee ha ti inci efihitaako.”

^{XXXVIII} Pinapana pa pakateyoo nkasokoo: “Ateeteyo ehe úkuntu úsupak.” Naasokii: “Fomaa.”

Kaluum ka kiti Yéesu ti cítintin ca citi Olif

^{XXXIX} Yéesu náaful ti saatee ya apikaay pati cítintin ca citi Olif samat nii fa naasale fa íhinu, pinapana pa pakateyoo nkanapool neyoo. ^{XL} Kapucol po, naasokii: “Niluum timpi ninow ti híluunju.”

^{XLI} Naateenjo caahinkin ápilaanjii, náakilipo, naaluum: ^{XLII} “Paapaa, niñ súmuu, fúlan elontoj ya eti kúnuul enke ti inci, timpi yeno ti pásuuma pa putoom, pale ti pitii pa.” ^{XLIII} Maleekoo néefulii alacana epipenanoo sempe. ^{XLIV} Ti oom kúnuul kenfakat Yéesu naapenan kaluum meemak fo hásuwat ha hiteyoo níhifulii nihisotal t’etaam picuk nii hísim.

^{XLV} Apílitonii ti kaluum enkuu, náañohoonii peti pinapana pa pakateyoo náatookiyii ti hiñotu kamma kúnuul. ^{XLVI} Naacakanii: “Weyme uwune inniyemi ti hiñotu? Nilito inniluum ancuk timpi ninow ti híluunju.”

Hicokuyee ha hiti Yéesu

^{XLVII} Yéesu ti káakup, kayon nkícolii teyoo. Ti kayon ka, intaako toko ñíhampaatiin puwaaseena pakati Pútuun, niñ ñíhampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpaana ya enfakat ya eti Pútuun pa, niñ pakakee ñíhampaatiin*. Yutas, akee ti pinapana pa ñaasuwan niñ pákasupak paka, ánowii hátikin. Naaloh Yéesu kati asumpoo. ^{XLVIII} Pale Yéesu naasokoo: “Yutas niñ hisumpu ánfule ti inci, Añii An!”

☆ **XXII:XXXVII** 22:37 Esaya 53:12 * **XXII:XLVII** 22:47 Luk akiicaakiic kikee kilim enke ti 5:52.

XLIX Ta pinapana pa pakateyoo nkacuke ta heekaakaay ha pitaako nkacakanoo: “Ahámpaatiin, fo unii úfulanii úkuntu wa utoonii?” **L** Oonool teyii náañakii káakuntu ka kiteyoo naafiit kaanuu káali kiti amiikan a ati awaaseena ya enfakat a. **LI** Pale Yéesu naasok: “Nikat po, eehe hifomaa!” Náalik kaanuu áyiin a náakuuñan ko.

LII Fiye, Yéesu naasok ñihampaatiin ña kéekeyii ka hicokuyoo: “Fo niñañaa ékey niñ úkuntu niñ kikasap samat nii pucoka ekancak? **LIII** Hinak óo hinak inci iyenyiye niñ aluu ti ekumpaana ya enfakat ya eti Pútuun pa, nicokutam, pale, caanak ence citaaluu niñ citi sempe sa siti énimaa ya.”

Káalaacin ka kiti Piyeer kameye ka kiti Yéesu

LIV Fiye, nkacok Yéesu, nkacoopoo la ti ekumpaana ya eti awaaseena ya enfakat a ati Pútuun pa. Piyeer náalaan naayenyii kanapan. **LV** Nkacokan seemak senfakat ti pututa hank ha nkayeno kápikiipool so, Piyeer naayeno neyii. **LVI** Amiikan aal naacukoo naayenyiye toko pukol seemak sa. Naasincanoo púsooni naasok: “Ayíin aye lombo ayenaayeno niñ Yéesu!” **LVII** Pale Piyeer náalaacin ho naasok: “Iññáayuu, inci míitoo!” **LVIII** Pifiyo caahinkin, akee naacukoo naasok: “Awe lombo akee ti pinapana pa pakateyoo!” Piyeer naasok: “Haani, inci neetaat niñ poko.” **LIX** Máamun etalan yoonool eemuuse, akee naaniino ti hisoku: “Pánipani áyiin aye ayenaayeno niñ Yéesu kaatuko akina lombo ati Kalilee!” **LX** Piyeer naasok: “Haani, inci míit eeha ayyem ti hisoku!” Akina ti káakup, tokotoko káayiin ekutoon nkílookii.

LXI Ateeteyo náayesoonii naasincan Piyeer táh. Piyeer náanawuno hilim eeha Ateeteyo naasokoo ha: “Fíyooy, káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñihaaciil nii áameyiyam-méyi.” **LXII** Náaful tíkitaan naakoon meemak.

LXIII Pákayiin paka keeyenyiye ka efaas Yéesu nkápalahooloo nkalenkenoo, nkasapoo. **LXIV** Nkacenk ñikinoo nkasokoo: “Yaamakool! Sok unii ayme ayemuu ti hisapu?” **LXV** Nkateñaloo niñ hícamp kikee kilim.

Yéesu hátikin pihina kúti ya

LXVI Cipilap, ñihampaatiin ña pakati Pusuwif pa, niñ ñihampaatiin puwaaseenapa pakati Pútuun pa, niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkaconcool. Yéesu náacooiyee hátikinii. **LXVII** Nkacakanoo: “Sok unii fo awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa?” Yéesu naañahanii: “Niñ inci ñahanaa aluu, étiniyanam. **LXVIII** Niñ inci cakanaa aluu, etiniñahanam. **LXIX** Pale písik fíyooy, inci, Añii An, fayeno ti epees yáali eti Pútuun pa piti sempe.” **LXX** Poko púloon nkacakanoo: “Awe añuu yem Añii Pútuun?” Yéesu naañahanii: “Aluu himuum aluu nisoke nii inci yem akina.”

LXXI Fiye, nkasok: “Usoolahutaa hísiyu hiti an eetantake! Usíyaasi ho ti putumoo!”

XXIII

Yéesu hátikin Pilaat

I Ta nkapaye ta hísiyu Yéesu pákupaloo, ñihampaatiin ña nkalito ti coonool, nkacoop Yéesu hátikin Pilaat, ati hikaw ha hiti Yutaay. **II** Kapucol nkáyaaño hinooku nkasok: “Ayíin aye nuutooke ti kanoñan pakan unaa, naakitii cooy kúncoo ya eti Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room, apan naasokoolo nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, amansa ya.”

III Pilaat naacakan Yéesu: “Awe yem amansa ya ati Pusuwif pa?” Yéesu naañahanoo: “Awe soke ho.” **IV** Pilaat naasok ñihampaatiin

puwaaseenapa pakati Pútuun pa niŋ kayoŋ ka: “Inci cukut heewune áyiin aŋe kati áhinee kíiti.” ^V Pale, nkaŋiino kapisok: “Ti pakalaŋanaloo naayem ti kanoŋan pakan paka. Kalilee náacookii, náanapii ti mah ma miti Yutaay púloŋ, fiye ácoliyoo le.”

Yéesu hátikin Helot

^{VI} Pilaat ápisi eehe naacakan: “Fo áyiin aŋe ati Kalilee?” ^{VII} Ta náasiye ta nii Yéesu ti mah emma Helot naayekane ma náafulii, naasokii kacoopoo pateyoo, ti oom caanak Helot naayeno Jerusalem.

^{VIII} Helot ásiyaasi hiti Yéesu, náalafiyoo hicuku ta infiyye. Náayinan nii afaacukoo ti íhinu heecukantee ha nihicukee. Fiye naacukoo, ínsuumoo meemak. ^{IX} Naacakanooloo meemak, pale Yéesu añahanutoo máati poonool. ^X Ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkayeno toko nkanookoo niŋ sempe. ^{XI} Helot niŋ pusoocaali pa pakateyoo, nkápalahool Yéesu nkalenkenoo nkáwiiniyanoo. Nkásooloo hísool heewalla nkañahanoo pati Pilaat. ^{XII} Púcook puu, Pilaat niŋ Helot an niŋ akamooloo, pale hinoom eehuu nkáwiyoool.

Ihínuyee kíiti ya eti Yéesu apite amukee

^{XIII} Fiye, Pilaat naayonkal nantoonool ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, ñíhampaatiin ña niŋ pakan paka, ^{XIV} naasokii: “Nícoopiyaam-coop áyiin aŋe innisok: 'Akina ayem ti kanoŋan pakan paka.' Nisincan, hátikin aluu inci incakanooloo ti eehe inninookoo ha, pale cukut heewune fanfan kati áhinee kíiti. ^{XV} Háati Helot lompo acukut la naamuyene, kamma náañahaniyoo unaa. Pánipani, áyiin aŋe áhinut waah ewwa efuuwun kati amukee. ^{XVI} Ekina ewune, inci fáhin apisapee, nkatanoo.”

[^{XVII}] ^{XVIII} Ti coonool kayoŋ ka púloŋ nkíceekii: “Mukoo! Nkatan unii Palapas!” ^{XIX} (Palapas akuleekul kamma naanoŋane pakan paka fo nkátaakoolane ñíhampaatiin saatee ya, naamuk an.) ^{XX} Fiye, Pilaat náalafi kakatan Yéesu, nene ákup niŋ kayoŋ ka. ^{XXI} Pale kayoŋ ka nkutowo ti hieeku meemak: “Pempenoo ti kuluwaa ya! Pempenoo ti kuluwaa!” ^{XXII} Fiye, Pilaat naacakanii píhaacyenu: “Ayíin aŋe, weyme náahine weenaput? Inci cukut waah ewwa efuuwun kati amukee. Inci fáhin apisapee, nkatanoo.” ^{XXIII} Pale nkutowo ti kaaceceekool kipisok: “Pempenoo ti kuluwaa!” Ti pikelan, kilimii nkihaŋ sempe. ^{XXIV} Fiye, Pilaat naacoon íhinu eehe nkasokoo ha. ^{XXV} Naakatan Palapas, aŋa nkasokoo ya akatan, eekulee ya kamma naanoŋane pakan paka fo nkátaakoolane ñíhampaatiin saatee ya, naamuk an. Pale naasok pusoocaali pa káhin Yéesu samat nii fa Pusuwif pa nkálafiye fa.

Kaapempenee ka kiti Yéesu

^{XXVI} Ta nkayeniye ta hicoopu Yéesu, nkapaakool niŋ áyiin ati Silen aŋa nkasok Simon, eeyeniye énakoonii ti saatee ya. Pusoocaali pa nkacokoo, nkatiyanoo kuluwaa ya apinow puson Yéesu. ^{XXVII} Kayoŋ kenfakat nkiyeniyoo kanapan, pakaal pakati Jerusalem nkayeno pukooŋ niŋ esampoolo kiteyoo. ^{XXVIII} Yéesu náayesoonee lipa teyii naasokii: “Pakaal Jerusalem, timpí nikoŋ kutoom, nikoŋ kitaaluu niŋ kiti epuuk aluu! ^{XXIX} Nisincan, caanak unca ti ékey ta efikasok ta: 'Kayihaa picaakonta pa, keetaapala kataak añii niŋ payenka taapala kácuuwan ka.' ^{XXX} Ti oom caanak,

'pakan paka efikasok pítintiŋ pa: "Nínowii toonii!"

nin mitintin ma: "Niwufalool unii!"[☆]

^{XXXI} “Kaatuko nin káhinnaa pínapaati fiye ti enuun ya eemaaña ya, puume eficuk ti enuun ya eesuuce ya?”

^{XXXII} Nkacoopool lompo pikancak pákasupak kati kamukee ti coonool nin Yéesu. ^{XXXIII} Kapucol la nkasok la “Esent”, pusoocaali pa nkapempen Yéesu ti kuluwaa ya. Nkapempen toko lompo pikancak pa pákasupak paka, oonool epees yáali, akee ya epees yaamay. ^{XXXIV} Yéesu naasok: “Paapaa, ponketii kamma nkámiit eeha nkayem ti íhinu.” Pusoocaali pa nkañak kaakaaw kápipaacinool wañ wa uteyoo.

^{XXXV} Kayon ka nkiyeno toko kaasincan. Níhampaatiin Pusuwif pa nkayeniyoo káapalahool nkalenkenoo, nkasok: “Pakakee pakan naafakane, afakanoolo, iyyema akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, eemamalee ya”. ^{XXXVI} Pusoocaali pa lompo nkayeniyoo caalenken, nkalohoo nkawufanoo elaan eesipe. ^{XXXVII} Nkasok: “Nin awe yem amansa ya ati Pusuwif pa, fakanoolo!” ^{XXXVIII} Patiila ti hikawoo intaak pakiical peesoke: “AÑE AYEM AMANSA YA ATI PUSUWIF PA.”

^{XXXIX} Akee ti pikancak pa eepempenjee ya naateñaloo: “Fo aaneetaat Eenucee ya ati Pútuun pa? Fakanoolo infakan lompo unii!” ^{XL} Pale akee ya naafet teyoo naasok: “Aafeyut fala Pútuun, awe páyemali ti ñíseeña ña ñoonool ña ñiti eket ya neyoo? ^{XLI} Anii, páhinal kíiti ya etaanii ecoonoolaa-coonool kamma immaayemaa ti cooy páhinal anii peenaput pa, pale áyiin aje áhinut waah weenaput.”

^{XLII} Naasok: “Yéesu, náwuniyam naayeniyaa ti elemeyu ya etii.” ^{XLIII} Yéesu naañahanoo: “Inci pusoki pánipani ya: Hinoom ha hiti fíyooy aafayeno nin inci alacana.”

Eket ya eti Yéesu

^{XLIV} Máamun caanak ca ti kikaw, énimaa neeyeno ti mah ma púloon fo sitalan síhaaciil, ^{XLV} caanak ca inciyolo. Kahuuy ka kenfakat ka keeyem ka páhantuwa ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa nkihaaco ti pututa. ^{XLVI} Yéesu naaceek nin kaawiiluyoo, naasok: “Paapaa! Ti sipeesi inci iyyenane yaanam!” Apipa hisoku hilim eehuu, naaket. ^{XLVII} Ahámpaatiin asooocaali ya, apucuk eehuu náamul Pútuun pa, naasok: “Pánipani, áyiin aje eecoonoole!”

^{XLVIII} Kayon ka púloon kéekeyii ka kaasincan kapucuk heetaakiye ha nkatiyo sipeesii, nkaño ho nin esampoolo. ^{XLIX} Yéesu pákawiyoo fiye púloon nin pakaal paka kéenapoolii ka neyoo kápilin Kalilee nkasiinjo pílaan, nkayeno kaasincan heetaakiye ha.

Ehok ya eti Yéesu

^{L-LI} Intaako áyiin caacawoo Josef, ati saatee ya eti Pusuwif pa eyya nkasok ya Alimataay. Ayiin eenape, naacoonool, naayeno hítuulu ékey ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Naayeno akee ti níhampaatiin píhina kíiti ya pale asayanut eeha pákawiyoo nkacoke ha, nkáhin. ^{LII} Naakaay pati Pilaat naacakanoo ehunun ya eti Yéesu. ^{LIII} Púful toko náawananii ehunun ya ti kuluwaa ya, naakuup yo nin kahuuy kiti ehok, naahokoo ti hiyaak heewakee ti énankiin la ammeya nii an ataapala ahokee. ^{LIV} Iyyeno hinoom hiti kaamemanoole, le nin hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa éfihyaañ.

^{LV} Pakaal paka kéenapoolii ka nin Yéesu kápilin Kalilee nkanow ti Josef nkacuk hiyaak ha nin fa ehunun ya neehintanee fa lupoo. ^{LVI} Púful toko

☆ **XXIII:XXX** 23:30 Hoseya 10:8

nkaño ho pati saatee ya, nkamemanool munucu niñ man méesuume haaw miti kaamaamool ehunuñ ya. Ti hinoom ha hiti kayeno ka, nkáyekunoolo samat nii hilim ha heesiñanee ha fa nihisoke fa.

XXIV

Pilito pa piti Yéesu ti eket ya

^I Hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa nihimuus, eti kacom eteyyo, mpucom mic, pakaal paka nkakaay pati hiyaak ha. Nkacoolool munucu ma niñ man ma méesuume ma haaw emma nkamemanoolo ma. ^{II} Incakatook énankeiñ ya eepantane ya putum hiyaak ha néepalinkanee. ^{III} Nkanako, pale kacukut ehunuñ ya eti Ateeteyo Yéesu. ^{IV} Kámiit fa éfikamiilool. Tokotoko, pákayiñ pákasupak nkáfulii teyii niñ wañ weemiñale tas. ^V Ewatate enfakat neeyeno neyii, nkásitan. Pákayiñ paka payenkuu nkasokii: “Weyme uwune ínnyemi ti hiñes ti keekete ka aña eeyem ya kalonja? ^{VI} Aneetaat le, alitalito ti keekete ka! Nínawuno ee ha naasoke ha aluu ta naayeniye ta Kalilee: ^{VII} 'Inci, Añii An, fo inci ufanee ti sipees pumuuyena pa. Fapempeñee ti kuluwaa ya, ti hinoom ha híhaaciyenu ha fálitonii ti eket ya.” ^{VIII} Fiye, nkánawuno kilim ka kiteyoo.

^{IX} Pakaal paka páfulaliyii pati hiyaak ha, nkaño ho, nkakaman eehe pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ oonool a niñ pakakee pinapana pa púloon. ^X Keekamane ka eehe pupoñapoñ pa kayem Mari ati Makatala, Yowanna, Mari íñña ya ati Saak niñ pakakee pakaal keeyeniye neyii. ^{XI} Pale pupoñapoñ pa kacokut ho nii hilim heetaake hikaw, káyinanutii. ^{XII} Toko fiyaaw, Piyeer naalito niñ katey fo pati hiyaak ha, náacuuhan acukut ehunuñ fo kahuuy ka kiti ehok ya lamma. Naaño ho pateyoo, ínnyimoo ti heetaakiye ha.

Pítin pa piti Emmawus

^{XIII} Ti hinoom ha hoonool huu, pinapana pákasupak pakati Yéesu nkayeno pikaayu ti cisaatee enca nkasok Emmawus, ti pututa etenco niñ Jerusalem sikilomeetal ñaasuwan niñ yoonool. ^{XIV} Nkayeno kákuapat heetaakiye ha púloon. ^{XV} Ta nkayeniye ta kákuapat niñ pílaacinoon, Yéesu himuumoo náakoliyii, naanapool neyii. ^{XVI} Nkacukoo pale waah nuukitii hikiiwuyoo.

^{XVII} Yéesu naacakanii: “Weyme ínnyikupat ti pítin aluu?” Nkasiño niñ páciiteyii. ^{XVIII} Oonool teyii, caacawoo Kileyopas naasokoo: “Fo awe lammayi yem Jerusalem akaawoola éemiit heetaakiye ha ti kunoom enke?” ^{XIX} Yéesu naacakanii: “Hikina hiyem eeheyeme?” Nkañahanoo: “Heetaakiye ha Yéesu ati Naasalet. Ayenaayeno ayaamakoola enfakat hátikin Pútuun pa niñ pakan paka púloon, náhin páhinal penfakat, náakup niñ sempe. ^{XX} Nñhampaatiñ puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ ñhampaatiñ ña pakatuunaa nkawufanoo pakati Room kati káhinoo kíiti nkamukoo, nkapempeñoo ti kuluwaa ya. ^{XXI} Pale unii, núuyinan hínum nii akina akaakaay kafakan Israyel. Apan ti eehe fiye púloon, fiyooy yem hinoom ha híhaaciyenu ha ta eehe nihitaakiye ta. ^{XXII} Pakakee pakaal ti kayon ka kutoonii nkaliimanoon unii. Káfisaafiis nuulap kapikaay pati hiyaak ha, ^{XXIII} kacukut ehunuñ ya eteyoo. Nkaño hoonii, nkasok unii nii pumaleekoo nkacuke mpusokii nii oopa kalonja. ^{XXIV} Pakakee ti kayon ka kutoonii nkakaay pati hiyaak ha, nkatook samat nii pakaal paka fa nkasoke fa pale kacukut Yéesu.”

XXV Fiye, Yéesu naasokii: “Aluu niyem puson, nicasut ti káyinan eeha púloon piyaamakoola pa nkasoke ha! **XXVI** Fo Eenucee ya ati Pútuun pa añanüt hicuku kúnuul enke apite anako ti hamake ha hiteyoo?” **XXVII** Púful toko, naayenyii kakaman heesokee ha teyoo ti pakiical pa púloon piti Pútuun pa, ápucook ti pakiical pa piti Móyiis fo ti pakiical pa piti piyaamakoola pa púloon.

XXVIII Ta nkalohane ta cisaatee ca enca nkayeniye ca tenco pikaayu, Yéesu náahin fiye nii himuusu. **XXIX** Pale nkanjiiniyoo ti hisoku: “Yeno le niñ unii, kamma inciniimiye, apan caanak ca unca ti ékey hicoku.” Naanako, naayeno neyii. **XXX** Ta nkayeniye ta kati kali, naacoop hímpuul ha naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho naawufanii. **XXXI** Níkinii íññipankino nkakiiwoo pale naayemañ teyii feles. **XXXII** Nkasokoolo: “Fo saan anii sisaput ti pítin pa, ta náahine ta kunuu anii kípipankino ti heesokee ha ti pakiical pa piti Pútuun pa?”

XXXIII Tokotoko, nkalito mpacas, nkañoho Jerusalem. Incakatook pupoñapoñ pa ñaasuwan niñ oonool a la nkaconcoole la niñ pakakee paka, **XXXIV** ti hisoku: “Pánipani, Ateeteyo ayitaayito ti eket ya! Afúliyooful ti Simon!” **XXXV** Pinapana pa pákasupak paka payenkuu, nkakamanii heetaakiyii ha ti pítin pa niñ puume nkakiiwe Yéesu ta naafiite ta hímpuul ha.

Efúlii ya eti Yéesu ti pinapana pa pakateyoo

XXXVI Poko ti hisoku ha eehuu, Yéesu himuumoo náafulii ti pututayii naasokii: “Kásuumaay kiyeno niñ aluu!”

XXXVII Nkáyolino, nkafe, incukii nii áfulaful nkacuke. **XXXVIII** Pale Yéesu naasokii: “Weyme uwune inniliim? Weyme uwune innitaak pámiiloolal empoo? **XXXIX** Nisincan sipeesam niñ wootam, aje inci himuumam! Nílikam innisincanam! Afúlaful ataakut enii niñ píceec, inci taakaataak samat nii fa innicuke fa.” **XL** Ta naayeniye ta hisoku eehuu, náayisanii sipeesoo niñ wootoo. **XLI** Innímii nkameeñ niñ pásuuma fo nkáyinanut. Yéesu naacakanii: “Nitaakut le waah uti hili?” **XLII** Nkawufanoo pífitiin yoon eesowee. **XLIII** Naacoop po, naali po hátikinii.

XLIV Fiye, Yéesu naasokii: “Ta inci iyyeniye ta niñ aluu, sokaasok aluu: ‘Heekiice ha púloon kutoom ti hilim ha heesiinane ha hiti Móyiis, ti pakiical pa piti piyaamakoola pa niñ ti pakiical pa piti kícimu ka, eehuu púloon fo hitaako.’” **XLV** Fiye, Yéesu náapankin kunuuwii kati kási pakiical pa piti Pútuun pa. **XLVI** Naasokii: “Ehe heekiicee ha: Fo Eenucee ya ati Pútuun pa aket, ti hinoom ha híhaacyenu ha náalitoonii ti eket ya. **XLVII** Ti caacawoo, ehe eeha nkakaakaay ha káatuunan pakan paka púloon, nkácook Jerusalem: ‘Níwunko umuuyen wa utaaluu Pútuun pa kati puponket wo aluu ti caacawoo.’ **XLVIII** Aluu niyem keetantake ka eehe púloon. **XLIX** Inci fápoñii aluu eeha Paapaa atoom náayinanane ha. Pale fo niyeno ti saatee eyye fo ta sempe sa siti patiila éfisiwanoonii ti aluu.”

Pisilo pa piti Yéesu alacana

L Púful toko, Yéesu naacoop pinapana pa pakateyoo fo kalohan cisaatee ca citi Petani. Náaseepin sipeesoo naasampanii. **LI** Ta naayenyii ta kaasampan, naakatani, náaseepinee alacana. **LII** Pinapana pa pakateyoo nkákilipo, nkayeniyo hímulu, nkañoho Jerusalem niñ pásuuma penfakat. **LIII** Nkayeno tan óo tan hímulu Pútuun pa ti ekumpan ya enfakat ya.